

TARTU ÜLIKOOL
EESTI KEELE ÕPPETOOL

TRIIN LEESMANN

S. H. VESTRINGI EESTI-SAKSA
SÕNARAAMATUST

DIPLOMITÖÖ

JUHENDAJA
JAAK PEEBO

TARTU 1993

SISSEJUHATUS.

Selles töös võetakse vaatluse alla S.H.Vestringi käsikirjaline eesti-saksa sõnaraamat.

Varem on seda uurinud ka A.Kask ning andnud sellest ülevaate oma raamatu "Eesti kirjakeele ajaloo" esimeses osas. Alljärgnevalt on kasutatud ka andmeid sellest teosest.

S.H.Vestringi sõnaraamat on etendanud määravat osa kogu 18.sajandi eesti leksikograafias. Raamat sisaldab oma aja kohta haruldaselt rikkaliku kogu põhja-eesti sõnavaralist materjali ja on olnud ühtlasi aluseks kõikidele selle sajandi trükitud sõnaraamatutele (s.h. ka Helle ja Hupeli sõnaraamatu põhjaeestiline materjaliallikas).

Anton Thor Helle koostatud keelelises käsiraamatus "Kurzgefazte Anweisung zur Ehstnische Sprache" (1732) avaldatud sõnastik ("Vocabularium Esthonicum") toetub täiel määral Vestringi käsikirjalisele sõnaraamatule, olles sellest aga tunduvalt lühem. Helle valis vaid teatava osa Vestringi materjalist, lähtudes Tallinna murde ja tolleaegse kirikukeele seisukohast.

August Wilhelm Hupel aga kasutas oma keeleõpetusele "Ehstnische Sprachlehre für beide Hauptdialekte" (1780) lisatud eesti-saksa sõnaraamatus võimalikult kogu Vestringi leksikaalset materjali. Vestringi materjalidest on ta püüdnud ära tuua kõik märksõnad, samuti on ta käsikirja järgi täiendanud ka sõnade tähenduslikku külge ning esitanud rea lausenäiteid.

Põhiosas on S.H. Vestringi sõnaraamat koostatud 18.sajandi teisel ja kolmandal aastakümnel. Tuleb tõsiselt kahetseda, et see sõnaraamat omal ajal trükist ei ilmunud. Oli küll kavas seda avaldada 18.sajandi II poolel Põltsamaal, kuid see jäi siiski tegemata.

Salomo Heinrich Vestring on sündinud 1663.a Pärnus pastori pojana, on õppinud Riia lütseumis ja Wittenbergi ülikoolis. Seejärel on ta olnud paar

aastat Puhja koguduse vikaarõpetaja ja siirdunud 1692.a Pärnu eesti koguduse ning ühtlasi ka Tori koguduse pastoriks. Siin on ta töötanud kogu oma ülejäänud eluaja. 1711.a on ta saanud praostiks. S.H. Vestring suri 28.aprillil 1749.a.

Juba elu ajal oli teda hinnatud eesti keele tundjana. Vestringi suhteid iseloomustab ka see, et tema hooleks usaldati A.Virginiuse tartumurdelise laulu- ja palveraamatu teise trüki korrektuur. Ta on kirjutanud ka eessõna Hormungi tartumurdelise "Ma Kele Koddo ning Kirgo Ramatu" teisele trükile. Samuti on ta Eestimaa piiskopi Lange ülesandel koos Pilistvere koguduse õpetaja Bertholdiga töötanud Johann Gutsblaffi tartumurdelise piiblitõlke tõlkimisel põhja-eesti murdesse.

Vaieldamatult on aga Vestringi kõige silmapaistvamaks tööks tema eesti-saksa sõnaraamat, mille täielik eksemplar on säilinud Fr.R.Kreutzwaldi nimelises Riiklikus Kirjandusmuuseumis. Oma ajal levis sõnaraamat ümberkirjutatult. Tiitellehel kannab see pealkirja "LEXICON ESTHONICO GERMANICUM concinnatum a S.H.Vestring Pst Pr.Pern".

Sõnaraamatu iseloomulike joontena olgu eelkõige ära märgitud, et see on põhja-eesti murdest lähtuv esimene eesti-saksa sõnaraamat. Eestikeelne tekst on kirjutatud ladina, saksakeelne gooti kirjas. Aga kõrvalkaldeid tähestikust on nii eesti- kui saksakeelses osas. Käsikiri sisaldab 202 lk. eesti-saksa sõnastikku, sellele järgneb 58-leheküljeline saksakeelsete sõnade register. Lisana on esitatud veel 4 lk. tartumurdelisi sõnu. Kokku sisaldab käsikiri umbes 8000-9000 eestikeelset märksõna, olles sellega tunduvalt suurem kui teised 18.sajandi esimesest poolest pärinevad eesti sõnaraamatud.

Märksõnad on Vestringil esitatud enam-vähem tähestikulises järjekorras, kusjuures sellest on mõningaid kõrvalekaldumisi. Nii on mõnede varasemate sõnaraamatute eeskujul piiratud sõnade järjestusega ainult sõna kolme esimese tähe ulatuses, mis ühtlasi hõlbustas ka sõnaraamatu pidevat

täiendamist. Teiselt poolt esineb kõrvalekaldumisi ka selles mõttes, et teatavate märksõnade alla on koondunud nende sõnadega mõistelises seoses olev sõnavara. Nt. sõna *Adder* puhul on toodud järgmised adraosade nimetused: *Adra Afsad*, *Adra Lussikas*, *Adra Köht*, *Adra-Pää-Laud*, *Adra-Raua-Pu*, *Adra-Raud*. Märksõna *Ellajas* all on ära toodud lausa eraldi pealkirjaga *Species animalium* 36 erinevat loomanimetust. Nii esemete osade kui ka loomade, taimede jne. nimed esinevad ka tähestikuliselt oma kohal sõnaraamatus, kuid mitte kõik.

Registri osas on antud ainult saksakeelsed sõnad tähestikulises järjekorras, kusjuures on lisatud lehekülje number ja viide lehekülje osale, kust võib leida sõna eestikeelse vaste. (Iga lehekülg on jaotatud neljaks võrdseks osaks ja tähistatud vastavalt tähtedega *a, b, c, d*.)

Märksõnade grammatilistest vormidest annab Vestring käändsõnade puhul ainsuse omastava, näiteks *Adder G. ra*, *Allandaminne G. se*, *Kas G. si*, *Siga G. Sea* jne. Verbide puhul on vaid üksikutel juhtudel esitatud *da*-tegevusnimi.

Grammatilistele vormidele järgneb saksakeelne seletus, tõlge, mis on üldiselt võrdlemisi hästi esitatud. (Järgnevad autoridki on saksakeelse tõlke andnud enamasti samal kujul kui Vestring.) Töö tegemisel saingi vana-venud vormist aru tänu saksakeelsele tõlkele. Juhul kui eestikeelses sõnal on rohkesti tähendusi, on eri tähendused numbritega ära märgitud. Nii on näiteks sõna *Aas* puhul antud kolm eri tähendust, nimelt tähendab Vestringi järgi *Aas*

- 1) sulgemisvahendit (eine Krampe)
- 2) silmust (eine Schlinge)
- 3) jõeaasa (eine Wiese am Bach Geliegen)

A.Kask on märkinud, et paiguti võib sõnaraamatu käsikirja põhjal näha isegi sõnade tähenduse muutusi, näiteks sõna *Surdia* esialgseks vasteks on

märgitud *Der Richter* 'kohtunik', kuid hiljem on varasem tähendus maha kriipsutatud ja selle asemele kirjutatud hilisem tähendus *Der Treiber* 'ajaja, sundija', sest kohtuniku tähenduses seda sõna nähtavasti enam ei tarvitatud. Omalt poolt võiksin lisada, et palju esineb tal ka hiljem juurdekirjutatud täiendusi, kohati ära märgitud lausa NB!-ga. Nt. algselt kirjutatud *Affidus*, 77-ühendile tähelepanu äratamiseks joon alla tõmmatud ja kõrvale märgitud õige vorm *arridus* v. *harridus*.

Selliseid parandusi esineb mitmel pool. Ka hiljem lisatud sõnad on ris-tiga (+) märgitud, samuti koht, kus nad alfabeetiliselt peaksid asuma.

Kui ühele saksakeelsele sõnale on mitu eestikeelset vastet, mis tähes-tikuliselt asetsevad ligistikku, on eestikeelsed sünonüümid kirjutatud üksteise alla, loogelise suluga kokku tõmmatud ja paremal antud saksakeel-ne vaste, näiteks

Esmast

Esmalt Zu erst 'esiteks'

Essiti

Esmande

Vestringi sõnaraamatu kohta võib öelda, et selle keel on väga rahva-pärane, varasemates sõnastikes esines palju kunstlikke sõnu, kaudseid saksa sõnade tõlkeid, mida rahvakeeles ei tarvitatud. Nt. sõna *Ninna Klasiid* kõrval annab Vestring ka sõna *Prii*, mis oli tarvitusele tulnud juba laensõnana.

Samuti esineb siin ka arhailist sõnavara, millele tänapäeva vastete leidmine osutus kohati väga raskeks. Osalt võis see pärit olla varasemast kirjandusest ja sõnaraamatuist, osalt aga võis see tõesti veel rahvakeeles tarvitusel olla. Nt. varasemast kirjakeelest tuntud sõna *ellik* 'ehk' või murdelised *närrri* G. *närjo* 'kalatõke', *at* 'isa' jne.

Selgesti äratuntavad on eri murrete mõjud, antud on ka paralleelvorme

murretest. Nt. *kut* ~ *kui*, *aed* ~ *aid*, *aetü* ~ *aioti*. A.Kask on toonud näiteid ka leksikaalsetest paralleelvormidest, näiteks *Rotti Leks e. Rotti Wang*, *Tulispask e. Tulispä*, *Tule Kivvi e. Tule Weski* jne. Paiguti esinevad sõnaraamatuis veel praegugi Vestringi antud paralleelkujud *ennestele e. endile*, *Pea e. Pä*, *peal e. pääl* jne.

Osalt on esitatud paralleelselt ka varasemad ja hilisemad vormid, näiteks *Sõna e. Sanna*.

Rohkesti sisaldab Vestringi sõnaraamat ka sellist sõnavara, mis on tänapäeval kas täiesti tundmata või esineb veel ainult murdeis. Näiteks *Äi* 'katel', *Ärrandama* 'võima, suutma' jne.

Lihtsõnade kõrval annab Vestring oma sõnastikus ka rohkesti liitsõnu, kuid tavaliselt kirjutab need lahku, näiteks *Abbi Ello*, *Adra Lussikas*, *Abbi Ello Paar*, esineb ka sidekriipsuga märgitud liitsõnu, näiteks *Abbi-Ello-rikja*, *Adra-Pä-Laud*, *Erne-Kaun*.

Vähesel määral esineb ka täiesti kokku kirjutatud sõnu, näiteks *armoheitmine*.

Peale üldnimede annab Vestring ka teatava piiratud valimiku pärisnimesid. Ühelt poolt on esindatud eesnimed, näiteks *Aabram*, *Aad G. Ado*, *Jaak G. go*, teiselt poolt tuntud kohanimed, näiteks *Aljala v. Haljala*, *Ambla*.

Väga hinnatav on Vestringi sõnaraamat ka oma fraseoloogilise materjali poolest, mis on pärit rahvakäelest ja toodud sõnade tähenduse selgitamiseks. See on antud kas vanasõnade ja kõnekäändudena, näiteks *Ühheksa ametit temmal*, *kümnes nälg*, *Et anna aega*, *aeg annab kä Nou* või lihtsalt rahvakeelsete lausetana, näiteks *Me saime ämmarikul sinna*.

Vestringi lausenäidete põhjal paistab silma, et ta on huviga jälginud vastavate sõnadega seoses olevaid fraseoloogilisi ja ideomaatilisi väljendeid, mille tundmiseta pole võimalik eesti keelt täiel määral mõista.

Nii on ta näiteks inimese iseloomustamiseks tarvitanud rohkesti väljendeid - *Silmat langevat auko, Temmal on ots kä*. Vanainimese kohta öeldakse näiteks, et tal *Üks Jalg on Ello pole, teine Surma pole*.

Rohke näidete hulk pakub mõnevõrra huvi ajaloo seisukohastki, kajastab see ju talupoja elu, näiteks *Teo mees allati väljas*. Samuti kajastub siin puhtfolkloristlik aine, toodud rida näiteid ennustamise kohta, näiteks *Kui Kūūnla Pääw saab Härg Räästa al jua, ei sa Maria Pääw*. Rohkesti on vanasõnu, näiteks *Üks Pat on kottajal üheksa on ajajal, Nimmi ei riku meest* jne. Leidub ka mõistatusi, näiteks *Mis tuleb sündimatta ilmale*.

Tööd ettevalmistavaks osaks oli sedeldamine. Põhjalikult on läbi töötatud Vestringi sõnaraamatu esimesed 20 lehekülge (1/10 sõnaraamatust), s.o. alfabeetiliselt märksõnade järgi vaid *a, ä, e, h* ja osalisel ka *j* tähega algavad sõnad. Välja on aga sedeldatud kõik eestikeelsete sõnade vormid neil lehekülgedel (näitelausestest, sõnaühenditest jne).

Selle tulemusel on paljudest sõnadest saadud mitmeid erinevaid grammatilisi vorme, näiteks sõnast *Aed* genitiiv, partitiiv, inessiiv, sõnast *Jääma* nud-partitsiip ja ainsuse 3.pööre lihtminevikus.

Sedelile on kirjutatud ka sõnade saksakeelne tõlge, näitelauseste tõlked, samuti ka näiteid teiste märksõnade alt, kui seal esineb sõna samas vormis. Tihti aitas just see osa mõista vananenud või võõraste eestikeelsete vormide tähendust.

Kuna näitelausest tuli sisse sõnu, mis ei alga *a, ä, e, h*-ga, siis nende sõnade algvorm on saadud käsikirja vastavast osast, samuti on sealt leitud lisaks algvormile ning tõlkele ka teisi vorme ja lausenäiteid. Suurt osa neist on töös kasutatud.

Mitmeosalise töö käigus on sedeleid võrreldud KKI murdesektori kartoteegiga, et saada ülevaadet sõnavara murdelisest taustast. Siinkohal vajab

märkimist, et murdekartoteegis ei leidu ühend- ja väljendverbe, üldjuhul ka neist tuletatud nimisõnu, sõnaühendeid, hüüdsõnu, paljusid ase-, määr- ja kaassõnu.

Kõiki sõnu on võrreldud ka F.J.Wiedemanni "Eesti-saksa sõnaraamatuga" tegemaks kindlaks, kas antud sõnad esinevad ka Wiedemanniil ja milliseid erimärke on ta kasutanud. Tänapäevasesest kujust erinevate sõnade puhul aitas see tihti ka mõista nende tähendust. Ka siin tasub märkida, et Wiedemann ei esita tegijanimesid, kohanimesid, eraldi liitsõnu ja -verbe, kõiki nimisõnatuletisi ühest verbist, paljusid asesõnu, samuti ka *It-*, *sti-*, *mini-* adverbe.

Käesolev töö püüab leida vastust järgmistele küsimustele:

Millised tuletised esinevad sõnaraamatus?

Mille poolest erinevad sõnaraamatus esinevad pöörd- ja käändsõnavormid tänapäeva eesti keelest?

Milline on sõnade murdeline taust?

LEXICON ESTHONICO
GERMANICUM

concinatum

à
S. H. Vestring.
Pet. Pr. Pern:

SÖNASTIK.

Alljärgnevalt on kirjeldatud töö sõnastiku ülesehitust.

Esimeses reas vasakul on antud märksõna (kokku on neid 1124), vajaduse korral selle järel tähendus. Sõnastiku teises pooles on aga enamik sõnu tähistatud tärniga, mis märgib seda, et algvorm, tõlge ja näited on leitud Vestringi sõnaraamatu edasistelt lehekülgedelt (mitte põhjalikult läbi töötatud esimeselt kahekümnele leheküljelt).

Esimeses reas märksõna kõrval on antud Vestringi sõnakuju, olemasolu korral loos genitiivivormiga (g.) või mitmusega (pl.), vahel ka partitiiv või mõni mitmuse kääne (partitiivi on Vestring märkinud *acc*). Mõnikord on Vestringil antud paralleelselt mitu sõnakuju, näiteks *Ehha v. Athho*. Esineb ka juhtumeid, kus samatähenduslik märksõna paikneb erinevas kirjapildis ka sõnastiku erinevates osades, näiteks *Häirg v. Äirg*. Siin on nad toodud ühe märksõna alla. Kui sõna pole Vestringil algvormis, siis on oletatav algvorm esimeses reas sulgudes ja teises reas Vestringi vorm koos kommentaaridega. Mõnikord on esimeses reas ka Vestringi märkus NB!. See on ilmselt hilisem veendumus, et just antud vorm on õige. Näiteks *Allidus NB! Arridus v. Harridus*.

Teises reas on näidatud autori saksakeelne tõlge. See on võimalik enamikul kordadel, kui tegemist on sõnaga, mis ka Vestringil on antud märksõnana. Kui saksakeelne vaste puudub, on see rida lihtsalt jäetud vahele. Selles osas võivad esineda Vestringil ka ladinakeelsed lühendid, näiteks *partic. interreg. (eps)* või *nom. p. plur (Ado)*, aga ka märkus *adv.*

Alates järgmisest reast võivad esineda autori näited. Vajaduse korral (kui sõna pole algvormis) on ette kirjutatud ka muutevormi nimetus, näiteks *sg. 1. p. pr.* verbi puhul või *sg. part* noomeni puhul.

Töös on näited esitatud valikuliselt, s.t. et kui sedelil on ühes

vormis mitu sarnast näidet, on siin esitatud vaid üks. Esitatud on aga mitu samas vormis näidet, kui nad kannavad erinevat tähendust, ilmestavad (kõnekäänud, vanasõnad) või on erinevad liitsõnad. Lisatud on aga saksakeelne lausetõlge, kui lause on ülekantud tähenduses või kui aitab muidu selgitada. Näiteks

Ärra kida eiga hoopli enne, kui sa ülle oja sanut. Prahle nicht vor der Zeit.

Järgmises reas on näidatud esinemust murretes. Kui sõna esineb väheses kihelkondades, on need ära näidatud, kui aga paljudes, on märges, et esinemus üldine. Märget *esinemus murretes puudub* on kasutatud siis, kui sellist märksõna murdekartoteegis ei leidu.

Mõnikord on eelviimases reas märges *Reval (SHV)*. See on ainuke Vestringi murdeviiteline märges, tema poolt kasutatud lühendina *Rev*.

Viimase rea moodustab alati võrdlus F.J.Wiedemanni "Eesti-saksa sõnaraamatuga". Selle tähiseks on *Wd*. Kui sõna seal ei esine, järgneb märkmele kriips. Sõna esinemuse korral on antud veeru number 1973.a trüki põhjal või lisatud sellele veel Wiedemanni erimärkused, näiteks +, (SO), (d).

Märkimist väärrib kindlasti see, et täiesti muutmata on jäänud sõnaraamatu autori kirjaviis eestikeeles osas, hoolimata ilmselt ebajärjepidevusest kokku-lahkukirjutamisel, kirjavahemärkides, ortograafias, suure ja väikese algustähe, türevokaali osas jne.

Aader pl.	Aadrid die Ader sg.part.aadrid Aadrid laskma esinemus murretes üldine Wd.59
Aadu	Aad v. Ado ide ac Adam Nomen pplum esinemus murretes üldine (Adu) Wd.Aadu 5, Aado (d) 59
Aas	Aas g. aasa 1) eine Krampe 2) eine Schlinge 3) eine Wiese am Bach gelegen esinemus murretes üldine Wd.63,64
Aasta	Aast g. aasta das Jahr part.aasta Temma kaib teist aasta esinemus murretes üldine Wd.62 aast g. aasta gewohnl.aasta g. aasta
Aastane	Aastane g. se jährig esinemus murretes üldine Wd.62 aastane g. aastase,aastatse
Abaluu	Abba-Lu das Schulterblatt esinemus murretes üldine Reval (SHV) Wd.1
Abi	Abbi g. abbi die Hilfe part.abbi Kullab Jummal ka Abbi annab,kui on lapsed lodut ellama ill.appi Appi!Appi!Kuuljad,naggiad komit.abbiga Se waetumma abbiga,paab ikka otsima abbi korwa esinemus murretes üldine Wd.1
Abielu	Abbi Ello der Ehestand esinemus murretes üldine Wd.97
Abielu lahutama	Abbi-Ello lahutama

	die Ehe scheiden, trennen esinemus murretes puudub Wd.97
Abielu ara rikkuma	Abbi Ello arrarikma Ehe brechen esinemus murretes puudub Wd.97
Abielupaar	Abbi Ello Paar ein Paar Eheleute esinemus murretes üldine Wd.-
Abielurikkuja	Abbi-Ello-rikja ein Ehebrecher esinemus murretes üldine Wd.-
Abielurikkumine	Abbi-Ello-rikminne der Ehebruch esinemus murretes üldine Wd.97
Abikaasa	Abbi Kaas ein Gehilfe, Ehegatte esinemus murretes üldine Wd.-
Abiline	Abbilinne g. lisse ein Gehilfe esinemus murretes üldine Wd.2
Abimees	Abbi Mees ein Gehilfe, Helfer Saal olli suur Jummal abbi mees esinemus murretes üldine Wd.2
Abivaim 'abitooline'	Abbi Waim Hilftes oder andere Arbeiter esinemus murretes: VNg, Lug, Jam, Khk, Muh, Aud, Tor, Haa, Juu, Joe, Kad, VJg, Trm, Plt Wd.2 abi-vaim Hilfsarbeiter
Ablas	Ablas begierig esinemus murretes üldine Reval (SHV) Wd.2
Ader	Adder g. adra 1) der Pflug 2) Profession

Aed	Aed v. Aid g. aia der Garten, Gartenzaun gen.aia aia paal on wanna Lund part.aida moda aida ines.aias im Garten esinemus murretes uldine Wd.3
Aeg	Aeg g. aja die Zeit nom.aeg arro aeg on kul et saab kirkko minnema kewwadenne aeg gen.aja aja wiitma part.aega katkust on hulk aega arra part.pl.aego enne aego abl.ajald laks ikka aeg ajald, Paaw pawalt elat.ajast ajast ule jaama dieZeit uberleben ammo ajast vor langer Zeit esinemus murretes uldine Wd.4
Aegamooda	Aega moda Aega moda asjad kaiwad Allmahlich, mit der Zeit soll es wohl gehen esinemus murretes uldine Wd.4
Aegsasti 'ajuti'	Aegsaste bei Zeiten, beizeiten Aegsaste ta kuleb, aeoti ei kule mitte Bisweilen hort er, bisweilen wieder nicht esinemus murretes uldine Wd.6 aegsaste s. aegus ; aegus g. aegsa, besonders als adv.aegsaste
Aegna saar	Aigna Saar Insel Wulf bei Reval esinemus murretes: Kuu, Emm, Rei, Mar, Kos, H1s Reval (SHV) Wd.6
Aelema 'roomama'	Aelema kriechen wie eine Schlange esinemus murretes puudub Wd.6
Aer	Aer g. aero ein Ruderholz nom.pl.aerood aerood sisse laskma rudern esinemus murretes uldine

	Wd.6
Aevas 'aevastus'	Aewas das Niesen esinemus murretes uldine Wd.6 haevas g. haeva (aivas,haevastus)
Aevastama	Haewastama v. Aewastama v. Aiwastama niesen esinemus murretes uldine Wd.6
Aevastamine	Aewastaminne v. Haevastaminne das Niesen esinemus murretes puudub Wd.-
Aga	Agga 1)aber 2)nur esinemus murretes uldine Wd.6
Agan	Aggan g. aggana v. hagganad Spreu,Kaft gen.aggana Sinna naljalinne sinna aggana kot esinemus murretes uldine Wd.7
Aganane	Hagganane kaftig esinemus murretes uldine Wd.7
Aganik	Haggarik g. ko das Kafthaus esinemus murretes uldine Wd.7 haganik g. haganiku(hagarik,hagerik)
Agar	Aggar fleissig Wanna aggar To Innime esinemus murretes uldine Reval(SHV) Wd.7
Agarasti	Aggaraste fleissig adv. esinemus murretes:Tos Wd.-
Ahastama	Ahhastama sich angstigen esinemus murretes uldine Wd.8

Ahastus	Ahastus der Angst, Bangigkeit esinemus murretes uldine Wd.8
Ahas komp. ahtam	Ahtam schmäler alt ahtam, paalt laiam esinemus murretes uldine Wd.8
Ahatama 'meelitama'	Ahhatama locken Temma ahhatab tedda libbeda kelega arra esinemus murretes puudub Wd.8
Ahel pl.	Ahhilad die Ketten esinemus murretes uldine Wd.9
Aher	Ahher g. ahtra gelt Ahher Lehm Ahher Hobbone esinemus murretes uldine Wd.8
Ahi	Ahhi g. ahjo der Ofen Umb Ahhi Ziegelofen ines. ahjus Wessi ahjus esinemus murretes uldine Wd.9
Ahingas	Ahhingas g. ahhinga ein Steigeisen esinemus murretes uldine Wd.9
Ahjupealne	Ahjo paalne ein wahr Wohst esinemus murretes puudub Reval (SHV) Wd.9
Ahne	Ahne geizig esinemus murretes uldine Wd.9
Ahnesti	Ahnest geizig adv.

	Ahnest soma esinemus murretes üldine Wd.-
Ahnetsema	Ahnetsema eigennützig sein Kasso ahnetsema esinemus murretes üldine Wd.10
Ahtakene	Ahtakenne g. se schmal esinemus murretes üldine Wd.10
Ahtma Sg.1.p.pr.ahan	Ahhan Ich stecke ein Rieg auf esinemus murretes üldine Reval(SHV) Wd.10
Ahtrasti	Ahtraste giert adv. esinemus murretes üldine Wd.8 (lehm lupsab ahtraste)
Ahvataama 'meelitama'	Ahwatama Locken esinemus murretes: ahvatama:PJg,Kei,Rap avatama:Kuu,Vai,Ris Wd.10
Ahvatis	Ahwates v. awwatus v. aukutis die Lockspeise esinemus murretes: ahvatis:Kei,Juu,SJn Reval(SHV) Wd.10
Ahvatelema	Ahwatelema ablocken esinemus murretes: ahvatelema:Kuu,Kos avatelema:Kuu,VNg,Khk,Emm,Rei,Mar,PJg,Ris,HJn, JMd,Koe,Iis,MMg,Pol,Kop Wd.10
Ahvateleminne	Ahwateleminne das Ablocken esinemus murretes puudub Wd.-
Ai 'riideriba seeliku allaares	Ai das Nahwerk am Rand Weiber Rocks

esinemus murretes uldine
Reval(SHV)
Wd.11

Aiake

Ajoke v.aeoke v. aeokenne
ein Zaunchen, Gartchen
esinemus murretes: Kos, Plt, Pst, Krk, Kan, Har, Plv, Vas
Wd.15

Aiamees 'aednik'

Aia-Mees
der Gartner
esinemus murretes: Kul
Wd.600

Aim 'nork valgus'

Aim g. aimo
ein schimmer Schein
gen.dimin.aimokesse Rahwus naggi weel Ku aimo-
kese
esinemus murretes:
aim: Jam, Ans, Khk
Wd.12 aim ,15 aimukene (Kuu-aimukene Der erste
sichtbare Streifen des Neumondes)

Aimama

Aimama
schimmern
da-inf.aimata Kul ma woin Wahha aimata
Ich kann wohl noch nur wenig sehen
esinemus murretes puudub
Wd.12

Ain 'vorgu kinnitusnoor'

Ain g. aina
Worgu Ain der Stuck am Netze, womit es
gezogen wird
esinemus murretes uldine
Wd.13

Ainus

Ainus
einzig
Uks ainus ein einziger
esinemus murretes uldine
Wd.13

Ais

Ais g. aisa
die Feiner-Stange
gen.aisa Aisa parra
esinemus murretes uldine
Wd.14

Ait

Ait g. aita
Der Speicher
esinemus murretes uldine
Wd.14

Aitama

Aitma
helfen

sg.3.p.pr. Ukskord se ammet aitab ei aita
pr.neg. teistkord mitte ennam
pl.2.p.imp.aitake Et aitake hilft doch
esinemus murretes üldine
Wd.14

Aitaja Aitaja
der Helfer
esinemus murretes: Jam, Ans, Khk, Kar, Mus, Kaa, Pha,
Poi, Emm
Wd.-

Aitumal Aitumal
grossen Dank
Aitumal Jummalalle Gott sei Dank
esinemus murretes üldine
Wd.14

Ajaja Ajaja
einer, der den ...Diebsage nachforscht
ad.ajajal Uks Pat on Wottajal Uhheksa on
ajajal
esinemus murretes puudub
Wd.-

Ajaldes Ajaldes
zeitig
esinemus murretes:
ajaltasa: Koe, Iis, Trm
Reval (SHV)
Wd.15

Ajalik Ajalik
zeitlich
esinemus murretes üldine
Wd.15

Ajalikult Ajalikkult
zeitlich adv.
esinemus murretes: Juu, Jmd, Noo
Wd.-

Ajama Ajama
jagen
Wina uiest ajama
Alla ajama v. omblema
Takka ajama
Asja ajama
Habbe ara ajama
Ennast sirgeks ajama
Suud teise pale ajama
Jutto ajama
Ello ajama Sein Leben fügen
Aega ajama eddespiddi Die Zeit forssieren
sg.1.p.pr.ajan Ma ajan Se neljat korda jo labbi

	Ich lese es schon zum vierten mal durch
	sg.3.p.pr.ajab Wi hm ajab Lund oiete Maast arna ma-inf.abes. Ajamatta Te ein ungebahnter Weg esinemus murretes uldine Wd.15
Ajamine 'kalapuuk'	<Ajamine> sg.gen.ajamisse Ajamisse aeg Es klogt Fischzeit esinemus murretes puudub Wd.-
Ajaviiteks	Aja wites zum Zeitvertreib esinemus murretes puudub Wd.-
Aju	Aeo Pa aeo das Gehirn esinemus murretes uldine Wd.18
Ajuti	Aioti v. Aeoti dann und wann adv. Aeoti on maas, teine aeg jalle woib likota esinemus murretes uldine Wd.19
Aken	Akken g. akna das Fenster esinemus murretes uldine Wd.19
Aknaklaas pl.	Akna Lasid Fensterscheiben esinemus murretes puudub Wd.309
Aknalaud pl.	Akna-Lauad Fensterschlenge esinemus murretes: Joe, Jam, Khk, Poi, Rei, Mar, Kse, Tos, Juu, JMd, VJg, Trm, Kod, Plt, Krk, Har, Rou, Plv, Vas Wd.463
Aknatina	Akna Tinna Fensterblei esinemus murretes puudub Wd.-
Alam pl.	Allamad die Untertanen esinemus murretes: Kuu, Lug, Khk, Tos, Tor, Juu, Kod, Iis, HIs, Hel, Noo, Plv, Vas

	Wd.21
Alamale	Allamalle niedriger esinemus murretes: Jam, Emm, Rid, Mar, Var, Tos, Khn, Aud, Tor, Nis, Kos, Trm, Kod, Plt, Kr1
	Wd.21
Alandama	Allandama v.<Allama> erniedrigen sg.3.p.impf. Se Paiste allandes arra tud-part.allatut Sest ei polle sinnu au allatut esinemus murretes: Kuu, Lug, Vai, Han, Tos, Haa, JMd, Koe, Kod, Plt, Trv, Hls, Krk, Noo, San, Kr1, Rou, Vas, Se
	Wd.22 alandama=alama
Alandamine	Allandamine g. allandamise die Erniedrigung gen.allandamise allandamise polw Stand der Erniedrigung esinemus murretes puudub Wd.-
Alandik 'alandlik'	Allandik g. ko demutig esinemus murretes uldine Wd.22 alandik,alandlik
Alandikult	Allandikkult demutig adv. esinemus murretes: Kuu, Lug, Joh, JMd, Krk, San, Ron Wd.-
Alandus	Allandus die Demut esinemus murretes uldine Wd.22
Alanema	Allanema niedrig werden esinemus murretes uldine Wd.22
Alas	Allas v. Allasse raud der Amboss esinemus murretes uldine Wd.22
Alaspidi	Allaspidi unterwärts esinemus murretes uldine Wd.22

Alasti	Allaste nackt Ihho Allaste splitternackt esinemus murretes üldine Wd.22
Alastus	Allastus die Blossen esinemus murretes:Koe,Kod,Plt,Har,Rou,Plv,Vas Wd.22
Alati	Allati v. Allatsi beständig, immerfort, ohne Unterlass Teo Mees allati Waljas esinemus murretes üldine Wd.23 alatsi(SW)=alati
Ale	<Alle> sg.part.allet Allet polletama esinemus murretes üldine Wd.23
Alemaa	Alle Ma gebrannte Land esinemus murretes:Lug,Ans,HJn,Koe,Sim,Iis,Trm, Lai,Vas,Kod Reval(SHV) Wd.-
Alev	Allew g. Allewe die Vorstadt ad.allewel in der Vorstadt esinemus murretes üldine Wd.24
Algama	Algama anfangen tud-part.altut Polle altut esinemus murretes üldine Wd.24
Algamine	Alginne g. algmisse der Anfang ines.algmisset im Anfang el.algmisset vom Anfang esinemus murretes üldine Wd.24
Algas 'kergesti lohenev'	Algas algas pu riu Holz, das leicht schaltet esinemus murretes üldine Wd.24

Algatus	Algatus g. algatuse der Anfang esinemus murretes: Vai, Khk, Vll, Tos, Kr1, Hls Wd.24
All	All unter, darunter All narjo unterhalb der Wahre Warrawa al vor der Pforte Jubba se hobbone, kolmet aasta, ikke al kaib Das Pferd hat schon 3 Jahre gezogen esinemus murretes uldine Wd.21
Alla	Alla hinunter Temma lahhab alla Waa saan oue alla Alla ajama v. omblema esinemus murretes uldine Wd.21
Alles	Alles noch Odrad oitsewat weel alles esinemus murretes uldine Wd.25
Allikane	Allikane g. allikasse (Hallikaparratse) v. Allikenne v. Hallikenne springigt oder quelligt nom.pl. Allikassed Maad Hallikaparratsed Maad Allikessed Maad esinemus murretes: allikane: Khk, Vll, Poi, Mar, Van, Juu, Ann, Koe, Trm, Kod, Pal, Plt, KJn, Hls allikaparaline: VNg Wd.26 (allikane)
Allikas	Allikas v. Hallikas g. hallika ein Springbrunnen, das Brunnquelle esinemus murretes uldine Wd.26
Alp	Halp narrisch esinemus murretes uldine Reval(SHV) Wd.26
Alpima	Halpima narrisch tun esinemus murretes uldine

	Reval (SHV) Wd. 26
Alt	Alt v. Alt pididi von unten, untere Alt ahtam, paalt laiam Alt kae Minna tahhan sedda alt ja paalt kulata Ich will genau danach forschen esinemus murretes uldine Wd. 21 alt - altpidi
Alumine	Allumine der Unterste, das Untere esinemus murretes uldine Wd. 27
Alune	Allune der untere Lumme allune Su allune Rihhe allune nom.pl. allused rukki allused heinat Jalla, Kirsto allused esinemus murretes uldine Wd. 27
Alus	Allus der Grund Allus Paddi der Unterpfuhl esinemus murretes uldine Wd. 28
Amb	Ambo v. Ammo der Flitzbogen Ambo Wibbo Ambo likotus Pu der Schneller esinemus murretes: Lug, Kse, Juu, Koe, KJn, Hls, Krk Wd. 29
Ambla kirik	Ambla Kirrik die Kirche zu Ambla in Jerwama esinemus murretes: JMd Wd. -
Amet	Ammet g. ammeti das Amt Ukskord se ammet aitab ei aita teistkord mitte ennam gen. ammeti Ammeti Mees ein Handwerker part. ammetit Ammetit maha jatma Uhheksa ammetit temmal, kumnes nalg esinemus murretes uldine Wd. 30

Amm	Am g. me die Amme esinemus murretes üldine Wd.29
Ammu	Ammo langst Ammo ajast vor langer Zeit Se polle ammo mitte e1.ammust ammust sadik vor langer Zeit esinemus murretes üldine Wd.31
Ammugi	Ammugi vorlangst esinemus murretes üldine Wd.31
Ammuks	Ammuks Ammuks se on esinemus murretes üldine Wd.-
Ammuli	Ammuli Suud ammuli pannema esinemus murretes üldine Reval(SHV) Wd.31 (suu ammuli ajama v. panema)
Ammuma	Ammoma v. Amboma brullen wie ein Vieh nud-part.ambonut Olleks ta tuhhi olnut, jubba ta olleks ambonut Ware er hungrig gewesen, er hatte schon gebrüllt esinemus murretes üldine Wd.31
Ammutama 'ammuli ajama'	Ammutama aufsperrn Suud ammutama esinemus murretes puudub Wd.-
And	And g. ande die Gabe, Das Geschenk Jumala and esinemus murretes üldine Wd.32
Andeks andma	Andeks-andma vergeben, verzeihen esinemus murretes üldine

Wd.-

Andeksandmine

Andeks andminne
die Verzeihung
esinemus murretes puudub
Wd.-

Andeks paluma

Andiks palluma
um Verzeihung bitten
esinemus murretes uldine
Wd.762

Andekspalumine

Andeks palluminne
esinemus murretes puudub
Wd.-

Andja

Andja
der Geber
Helde Andja
esinemus murretes uldine
Wd.32

Andma

Andma
geben
armo andma schonen
arra andma ubergeben
holeks andma anvertrauen
Kat andma 1)die Hand geben
 2)sich verloben
Kohto sisse ennast andma
 vor Gericht gehen
sg.3.p.pr.annab Kullab Jummal ka Abbi annab,
 kui on lapsed lodut ellama
sg.3.p.pr.neg.ei anna Suur,hirmus,armoto Wessi
 ei anna merre pale minnakit
sg.3.p.impf.andis Hadda andis tanna tulla
 Die Not trieb mich heute
sg.2.p.pr.imp.anna Et anna aega,aeg annab ha Nou
pl.2.p.pr.imp.andge
 Andge mul jarrele vergibt mich
nud-part.annut Wainlanne on ennast taggasi
 annut
impers.pr.antakse Saab kuulda,kummale temma
ma-inf.abes. antakse,kummale andmatta
esinemus murretes uldine
Wd.32

Angerjas

Angrias v. Angerjas
der Aal
esinemus murretes uldine
Wd.35

Ankur

Ankur g. ankro
der Anker
esinemus murretes uldine

Wd.36

Ann 'naisterahva nimi'

An v. Ann v. Anno v. Anni
Anna Nomen pplum
esinemus murretes uldine
Wd.33,34,35

Ants

Ants v. Hans
Johannes
esinemus murretes uldine
Wd.35

Antsakas

Antsikas
der Speisen wahl
esinemus murretes:
antsik'peenem inimene'-untsantsakas :
Vai,Haa,Krk,Rei,Vig,Han,Var,Tos
Reval(SHV)
Wd.35

Aokas 'pustine ?'
'terarikas ?'

Aokas
ständig
aokad Kaerad
esinemus murretes:
haokas 'terarikas' uldine
Wd.-

Appi huudma

Appi huudma
zu Hilfe rufen
esinemus murretes puudub
Wd.-

Appi tulema

Appi tullema
zu Hilfe kommen
sg.2.p.imp.tulle Tulle mind appi
Komm mir zu Hilfe
esinemus murretes puudub
Wd.-

Arg

Arg g. arga pl. arrad
schuchtern,blode
Kel pehme Sudda on
transl.arraks scheu
arraks sama schuchtern werden
arraks teggema scheu machen
esinemus murretes uldine
Wd.39

Argus

Argus v. Argdus
die Blodigkeit
esinemus murretes uldine
Reval(SHV)
Wd.39

Arm 'haava jalg'

Armid pl.

die Narben
esinemus murretes üldine
Wd.42

Arm 'veski tiib'

Arm id pl.
die Arme einer Muhlrad
esinemus murretes:
'veskitiivad, veskitiibade kinnituspuud':
Hlj, Lug, Khk, Vll, Tos, Saa, Juu, VMr, Kad
Wd.42

Arm

Arm g. armo
die Liebe, gnade beim Herzigkeit
gen. armo armo poole heitma 'armu heitma'
sich erbarmen
part. armo armo andma schonen
abes. armota ohne Verschonen
esinemus murretes üldine
Wd.42,43,

Armas

Armas
Lieb, angenehm, wert
esinemus murretes üldine
Wd.43

Armastama

Armastama
lieben
esinemus murretes üldine
Wd.43

Armastamine

Armastamine
das Lieben
Wd.- ,

Armastus

Armastus
die Liebe
esinemus murretes üldine
Wd.43

Armatsema

Armatsema
lieben
esinemus murretes: Mar, Tos, Haa, Trv, Pst, He1, Kr1,
Rap, Vas, Se, Lut
Wd.43

Armetu

Armetu v. Armoto
elend
Sinna wanna armetu
transl. armetummaks Tobbi Wottab armetummaks mahha
esinemus murretes üldine
Wd.43

Armsasti

Armsaste
liebreich
esinemus murretes: PJg, Hls, Kan

	Wd.-
Armuheitmine	Armoheitminne die Erbarmung esinemus murretes puudub Wd.-
Armuline	Armolinne barmherzig,gnadig esinemus murretes uldine Wd.44
Armutu	Armoto Suur,hirmus,armoto Wessi ei anna merre pale minnakit esinemus murretes uldine Wd.44
Arsk 'kuri, oel, vastik'	Arsk garstig,bose esinemus murretes:Hel Reval(SHV) Wd.44
Arst	Arst g. arsti ein Barbier Mediens gen.arsti Arsti Ka al ollema in der Cur liegen esinemus murretes uldine Wd.44
Arstima	Arstima heilen,kurieren esinemus murretes uldine Wd.44
Arstimine	Arstiminne das Kurieren esinemus murretes puudub Wd.-
Arukask	Arro-Kask Birkenbaum auf dem harten Land esinemus murretes uldine Wd.217
Arumaa	Arro Ma schwer trocken Land esinemus murretes uldine Wd.578
Arupidamine 'arvestus'	Arropiddaminne die Rechnung esinemus murretes:Mar,Var,Haa.Jur,Plt,Ran Wd.-

Aru tegema 'valja arvutama, otsustama'	Arro teggema ausrechnen, berechnen esinemus murretes puudub Wd.45
Arv	Arw g. arwo v. Arro die Zahl, Rechnung esinemus murretes: arw:uldine aru'arvestus': Emm, Mar, Vig, Han, Haa, Hls, Krk Wd.45
Arvama	Arwama 1)rechnen 2)mutmachen Kokko arwama zusammenrechnen sg.1.p.pr.arwan Ninda ma arwan pr.neg.ei arwa Ei nemmad arwa weel Se jarrele Sie werden noch nicht klug dernach da-inf.ines. arwates Minno arwates ma-inf.abes. arwamatta unzählich esinemus murretes uldine Wd.47
Arvamine	Arwamine die Schätzung, Mutmachung esinemus murretes uldine Wd.47
Ase	Asse g. se die Statt, Stelle part.asset Polle weel asset tada mitte Ich habe noch kein Quartier abl.assemelt aus der Stelle, von der Stelle esinemus murretes uldine Wd.56
Asemel	Assemel Minna ollen temma assemel siin esinemus murretes puudub Wd.56
Asemele	Assemelle Se tulli temma assemelle esinemus murretes puudub Wd.56
Aset olema	Assed ollema Kus sa assed olled? Wo logierst du? esinemus murretes puudub Wd.57 aset olema v. pidama wohnen, ansässig sein

Asi Assi g. asja
 die Sache, Ursache
 Oige Kibbe Assi recht grosse Not
 nom.pl.asjad Aega moda asjad kaiwad
 Allmahlich, mit der Zeit soll es
 wohl gehen
 gen.asja Omma asja parrast polle ma sinna
 sanud
 part.asja Mul on temmaga asja
 all.asjale Temma laks omma asjale
 Er ging zu Stuhl
 abes.asjata Ilmasjata
 ohne Ursache
 esinemus murretes uldine
 Wd.57,58

Asjatu Asjato
 unnutzig, nichtwurdig
 Katkent, asjato Kue-Hilpokenne
 esinemus murretes puudub
 Wd.-

Ask 'kade' Ask
 ein Neidischer
 Ask Innimenne wottab teise To-Teo leiwa jatko
 ja keik mis ta naab arra
 Ein Neidischer sieht nicht gern, wenn anderem
 wohl geht
 esinemus murretes puudub
 Wd.49

Ass 'vankri telg' Ass
 die Achse am Wagen
 esinemus murretes puudub
 Reval(SHV)
 Wd.49

Assitama Assitama
 aufhetzen
 sg.3.p.impf.assitas
 Assitas koera temma pale
 esinemus murretes:Kuu,Khk,Rei,Mar,
 Juu,Vai, JMd,Kad,VJg,Kod,Lug
 Reval(SHV)
 Wd.49 hassitama

Astel Astel g. la
 der Stachel
 esinemus murretes uldine
 Wd.50 (D)

Asti 'astja' Asti g. astja
 das Gefass
 esinemus murretes puudub

Wd.50

Astuma

Astuma
steigen
ule astuma ubertreten
esinemus murretes uldine
Wd.50

Asuma

Assuma
sich hausslich niederlassen
esinemus murretes puudub
Wd.58

Assutama 'sisse seadma'

Assutama
sich einrichten
sg.3.p.pr.assutab Temma assutab weel
esinemus murretes puudub
Wd.58

Assutamine

Assutamine
die Einrichtung
Wd.-

Att

At
der Vater
At!At!Mis Sa waggal Innimessel sedda teggid?
Vater!Vater!Warum hast du an einem unschuldigen
Menschen so ubel getan?
esinemus murretes uldine :att
Wd.50 (S,50)

Au

Au g. auu
die Ehre, Wurde, Herrlichkeit
Au maksab rahha Zum Staat gehort viel
gen. auu Temma on surema auu pale tostetut
au Au marki Kandja ein Ordenstrager
part. au Sest ei polle sinnu au allatut
kom. auga Parrem on auga surra kui hauga
ellada
esinemus murretes uldine
Wd.51

Auguline

Aukoline
locherig
esinemus murretes uldine
Wd.52

Augutama

Augutama
weglocken
sg.3.p.pret.augutas Temma augutas tedda siit arra
esinemus murretes puudub
Wd.52

Auk

Auk g. auko pl. aukud v. augut
das Loch

Kurja Ma auk Grosse Holle unter der Erden
nom.pl.augut Kurriste augut
Locher darin sich ein Bach
verliert (Reval(SHV))
ill.auko Silmat langewat auko
esinemus murretes uldine
Wd.53

Auklik Auklik
Locherig
esinemus murretes uldine
Wd.54

Aulik Aulik
ehrlich, geehrt
esinemus murretes uldine
Wd.55

Auline Aulinne
ehrlich, geehrt
esinemus murretes: Lug, Khk, Muh, Emm, Rei, Haa, Lai,
Plt, Krl, Vas
Wd.55

Aumark Au mark
ein Ordnenzeichen, Gnadenzeichen
gen.au marki Au marki Kandja ein Ordenstrager
esinemus murretes: Lug, Vll, Poi, Muh, Mar, Tos, Ris,
VJg, Kod, Plt, Trv, Hls, Krk, Hel,
Ran, Har
Wd.588

Aun Aun
der Gerstenhaufen auf dem Feld
esinemus murretes uldine
Reval(SHV)
Wd.54

Aur Aur g. auro
der Dampf, Qualm
esinemus murretes uldine
Wd.54

Aurama Aurama
einen Dampf von sich geben, dampfen
sg.3.p.pr.aurab Ma aurab
esinemus murretes uldine
Wd.54

Aus Aus g. ausa
ehrlich
esinemus murretes uldine
Wd.55

Ausasti Ausaste

ehrllich adv.

esinemus murretes:Lug, Joh, Mar, Kse, Nis, Aks, Krk, Noo
Wd.-

Austama

Auustama

ehren

esinemus murretes uldine

Wd.55

Austus

Auustus

die Verehrung

esinemus murretes:Kuu, Lug, Vai, Khk, Vll, Rei, Mar,
Mar, Kse, Tos, Tor, Ris, Juu, Kos,
JMd, Koe, VJg, Iis, KJn, Hls, Puh,
Krl, Plv, Vas

Wd.55

Autu

Auoto v. Auto

unehrlich, schandlich

esinemus murretes uldine

Wd.55

Ava 'lahtine, ilmne'

awwa

offen, offenbar

Awwa Wessi offen Wasser

esinemus murretes:Kod, KJn

Wd.55

Avalik

Awwalik g. awwaliko

offenbar, öffentlich

esinemus murretes uldine

Wd.56

Avalikult

Awwalikuld

offenbarig

esinemus murretes uldine

Wd.-

Avama

Awwama

eroffnen, offenbaren

Ukse ullesawwama die Tur aufmachen

nud-part.awwanut Polle ma ellades Kohto Suud

awwanut

Ich habe mich niemals fürs

Gericht geschleppt

esinemus murretes uldine

Wd.56

Avandus 'lahvandus'

Awwandus

eine Öffnung

esinemus murretes uldine (avandus 'lohe, pragu
jaas, lahvandus)

Wd.56

Avar

Awwar g. awwara

	<p>geräumig, gross part.awwarad Kolm awwarad Pennikoormat komp.awwaram Awwaram Loodsik esinemus murretes uldine Wd.56</p>
Avarasti	<p>Awwarast räumlich Awwarast, mitte nappist mootma esinemus murretes: Jam Wd.-</p>
Avavesi	<p>Awwa Wessi das offene Wasser esinemus murretes: Emm Wd.55</p>
Avitama	<p>Awwitama helfen esinemus murretes uldine Wd.56</p>
Eane	<p>Eane g. ease bejährt esinemus murretes: Saa Wd.82</p>
Eba 'ka mitte'	<p>Ebba auch nicht esinemus murretes puudub Wd.82 +eba(P) auch nicht (Hup)</p>
Eba jumal	<p>Ebba-Jummal der Gotze, der Abgott esinemus murretes uldine Wd.82</p>
Ebausk	<p>Ebba-Usk der Aberglaube esinemus murretes uldine Wd.82</p>
Ebausklik	<p>Ebba usklik aberglaubisch esinemus murretes uldine Wd.82</p>
Ebausuline	<p>Ebba Ussolinne aberglaubisch esinemus murretes: Joe, Kuu, Mar, Tor, Haa, Ris, Jur, VJg, Kod, KJn, Trv, Plv, Vas Wd.82</p>
Ebe pl.	<p>Ebbemed v. Habbemed Flocken, Faser</p>

	<p>Soo-Ebbemed Kanga-Ebbemed gen.ebbeme Ebbeme-Sulled v.Habbeme Sulled esinemus murretes uldine Wd.83</p>
Edasi	<p>Eddasi v. Eddesi vorwärts,weiterhin Minne eddesi esinemus murretes uldine (edesi,edasi) Wd.82</p>
Edenema	<p>Eddenema fortkommen,wachsen sg.3.p.pr.eddeneb Rohhi eddeneb esinemus murretes puudub Wd.82</p>
Edespidi 'edasi'	<p>Eddespiddi weiterhin Aega ajama eddespiddi Die Zeit forssieren esinemus murretes uldine Wd.84 edes(alt)</p>
Edev	<p>Eddew Eddew iggas Paikas Munter und hurtig esinemus murretes uldine Wd.84</p>
Eel	<p>Eel vor Minna kaisin eel temma tagga esinemus murretes:Kuu,Rei,Vai,Mar,VJg Wd.84</p>
Eeljooksja	<p>Eeljooksia der Vorlaufer esinemus murretes puudub Wd.-</p>
Eelt	<p>Eelt vom vorne esinemus murretes:Trv,Hls,Krk,Ran,Kam,Ote,Se,Lut Wd.84</p>
Eemal	<p>Eemal weiterhinaus superl.keige emamal Need on keige emamal esinemus murretes uldine Wd.106</p>
Eemale	<p>Eemale v. Eemale weiterhinaus Sedda emale ei lahha ta mitte Temma ei motle mitte emale</p>

esinemus murretes üldine
Wd.106

Eemalt

Emaalt
vom ferne
esinemus murretes üldine
Wd.106

Ees

Ees
vor
Silma ees on ha saab selja tagga,viib teine Nou
warsti
esinemus murretes üldine
Wd.105

Eesel

Eesel
der Eesel
esinemus murretes üldine
Wd.108

Eesnahk

Eestnahk
esinemus murretes puudub
Wd.-

Eest

Eest
für,weg
Minne eest arra
Olge terve ensaste eest Grossen Dank für letzte
esinemus murretes üldine
Wd.105

Eestimaa

Eestima v. Eestma
esinemus murretes üldine
Wd.108

Eestkostja

Eeskostja
der Fursprecher
esinemus murretes:Khk,Tor,Har,Mar,Tos,Hag,Juu,
Trm,Plt,KJn,Hls,Se
Wd.-

Eestpidi

Eestpiddi
vom vorne zu
esinemus murretes puudub
Wd.-

Eestseisja

Eesseisja
ein Fursprecher
esinemus murretes:Lug,Vai,Jam,Khk,Kaa,Emm,Mar,
Ris,Juu,VJg,Trm
Wd.-

Eega

1)Egga
weder auch nicht
esinemus murretes üldine

Reval(SHV)
Wd.84

2)Eiga

Ei sa eddesi eiga taggasi
Arra kida eiga hopli enne, kui sa ulle oja sanut
esinemus murretes uldine
Wd.87 eiga(S,50)=ega

Eha

Eha
die Abenddämmerung
esinemus murretes uldine
Wd.84

Ehawalge

Eha-walge v. Ahha v. Eha Walge
Die Abenddämmerung
esinemus murretes uldine
Wd.-

Ehe

Ehte
Schmuck, Zierat
esinemus murretes uldine
Wd.84 ehe, ehte(D)

Ehitama

Ehhitama
bauen
Maja ehhitama
esinemus murretes uldine
Wd.85

Ehk

Ehk
entweder, oder, vielleicht
Ehk ta tulleb
Ehk vahhest vielleicht
esinemus murretes uldine
Wd.85

Ehmatama

Ehmatama
sich entsetzen
esinemus murretes uldine
Wd.85

Ehmatus

Ehmatus
das Entsetzen
esinemus murretes uldine
Wd.85

Ehmes pl. 'udusulg'

Ehmed
Daunenfadern
esinemus murretes uldine
Wd.86 ehme, ehmes g. ehme(SW)

Ehtima

Ehtima v. Ehhitama
schmücken, zieren
pl.3.p.impf.ehtsit Kirrikusse ehtsit

esinemus murretes uldine
Wd.86

Ei Ei v. Es
nicht,nein
Ei ella ei surre
Ei arranda mitte Ich vermag es nicht
Sest ei polle sinnu au allatut
Meie ei sudant kuida, sedda aega ulle wia
Wir konnten auf keinerlei Weise die Zeit
verbringen
Es olnud Ea minnes mitte sedda. Wet
Da der Eis gang, war so hoch Wasser nicht
esinemus murretes uldine
Wd.86

Ei eal Ei-eal
nimmermehr
esinemus murretes puudub
Wd.110

Ei elades Ei-ellades
nimmermehr
esinemus murretes puudub
Wd.92

Ei mitte Ei-mitte
nicht
esinemus murretes puudub
Wd.608

Ei veel Ei Weel
noch nicht
esinemus murretes puudub
Wd.-

Eideke Eideke
Mutterchen
esinemus murretes: Lug, Vai, Jam, Muh, Emm, Kse, Tos,
Tor, Haa, Ris, Kos, JMd, Koe, VJg,
Trm, Kod, Plt, Kjn, Hls, Puh, Ran, Lei
Wd.86

Eile Eile
gestern
Eile homiko
Eile ohto
esinemus murretes uldine
Wd.87

Eilne Eilene
gestrig
esinemus murretes uldine
Wd.87

Eit	Eit die Mutter esinemus murretes üldine Wd.89
Ekitama 'kokutama'	Ekkitama v. Okitama stottern esinemus murretes:Rid,Mar,Vig,Ris,Nis,Kei,Hag Reval(SHV) Wd.91
Ekkima 'luksuma'	Ekkima schlucken im Weinen esinemus murretes üldine Reval(SHV) Wd.91
Eks	Eks ob nicht esinemus murretes üldine Wd.91
Eksija	Eksia einer der da irrt Mehhe Eksia ein Todschläger Wd.91
Eksima	Eksima irren nud-part.eksinud Ta on Mehhe eksinud Er hat einen erschlagen esinemus murretes üldine Wd.91
Eksitaja	Eksitaja ein Verführer esinemus murretes:Lug,Sim,Tos,Pai,Har,Vas,Se,Lut Wd.91
Eksitama	Eksitama verführen esinemus murretes üldine Wd.91
Eksitamine	Eksitamine die Verführung esinemus murretes:Haa Wd.-
Eksitus	Eksitus der Irrtum,Fehler esinemus murretes üldine Wd.92
Elajas	Ellajas

	pl.nom.ellajad	Wessi tahtis Ellajad kaast arrawotta
	esinemus murretes uldine	
	Wd.92	
Elama	Elama	
	leben	
	Kullab Jummal ka Abbi annab kui on lapsed	
	Todut ellama	
	da-inf.ellada	Parrem on auga surra,kui hauga ellada
	da-inf.ines.ellades	Polle ma ellades Kohto Suud awwanut Ich habe niemals fürs Gericht geschleppt
	sg.3.p.pr.ellab	Ellab alles
	pr.neg.ei ella	Ei ella ei surre
	esinemus murretes uldine	
	Wd.92	
Elamine	Ellamine	
	die Lebensart	
	esinemus murretes puudub	
	Wd.92	
Elatama 'elada laskma'	Ellatama	
	im Leben lassen	
	nud-part.ellatant	Olleks Jummal tand ellatant, siis olleks ha Es ware gut,wenn ihn Gott hatte leben lassen
	esinemus murretes puudub	
	Wd.93	
Elatanud	Ellatant	
	abgelebt bei Jahren	
	esinemus murretes uldine	
	Wd.-	
Elav	Ellaw g. ellawa	
	lebendig	
	einemus murretes uldine	
	Wd.93	
Elavalt	Ellawalt	
	lebendig adv.	
	esinemus murretes:Kod,Han,Rap	
	Wd.-	
Elavhobe	Ellaw hobbe	
	Quecksilber	
	esinemus murretes uldine	
	Wd.727	
Elu	Ello v. Ellokord	

das Leben
Ello Maja
sg.gen.ello
die Wohnung
Kui Ello Kord on
Lasst uns Gott leben
sg.part.ello
Ello ajama
sein Leben fügen
Polle enna Ello mitte
sg.ines.elloos
Temma on Elloos
esinemus murretes uldine
Wd.97,98

Eluaeg
Ello-Aeg
die Lebenszeit
sg.part.ello aega
Kui Ello Aega on
Lasst uns Gott leben
esinemus murretes uldine
Wd.4

Ema
Emma
die Mutter
sg.part.emma
Temma ei pea ennam Emma Emmaks
sg.transl.emmaks
Er erkennt sie nicht mehr
für seine Mutter
sg.el.emmast
Emmast wigga
Sie hat Not an der Mutter
esinemus murretes uldine
Wd.98

Emakas
Emmagas
die Gebärmutter
esinemus murretes uldine
Reval(SHV)
Wd.99

Emand
Emmand g. emmanda
die Frau
pl.nom.emmandit
Emmandit on Saunas
esinemus murretes uldine
Wd.99

Emandikene
Emmandikene
Frauchen dimin.
esinemus murretes:VNg,Vai,Kar,Haa,Trm,Kod,Plt,
San,Plv,Lut
Wd.99

Emane
Emmane
weiblich
pl.nom.emmased
Emmased Wadderid
esinemus murretes uldine
Reval(SHV)
Wd.99

Emane hirv
Emmane Hirwe
eine Hindin

esinemus murretes: Iis, Trv, Krk
Wd.-

Emis

Emmis g. se
das Mutterschwein, die Sau
esinemus murretes uldine
Wd.99

Enam

Ennam v. enna
mehr adv.
Sedda ennam je mehr
Temma ei arranda ennam mitte Jutlust piddada
er kann nicht mehr predigen
Polle enna Ello mitte
esinemus murretes uldine
Wd.100

Enamasti

Ennamiste
mehrteils
Keige ennamiste vor alle Dinge
esinemus murretes uldine
Wd.100

Enamgi

Ennamke
Ehk on ennamke Es mag wohl mehr sein
esinemus murretes: Kad, Kod, Lut
Wd.-

Endne 'endine'

Endne g. endse
das vorige
sg.gen.endse
Endse Korra das vorige Mal
sg.el.endisest
Endisest ajast von vorigen Zeiten
pl.gen.ensaste
Olge terve ensaste eest
Grossen Dank für letzte
esinemus murretes uldine
Wd.100 endne=endine

Endsast 'endiselt'

Endsast
von vormals her adv.
Woi saab eal endsast Kassi kaima
Vornach wird mir nicht inmals
mehr so wohl gehen
esinemus murretes puudub
Wd.100 endsast=endisest ajast

Enne

Enne
eher
Temma olli enne Sind
Enne muiste
Arra kida eiga hoopli enne, kui sa ulle oja sanut
esinemus murretes uldine
Wd.100

Enneaegne	Enne aegne fruhzeitig enne aegne Laps fruhzeitiges Kind esinemus murretes uldine Wd.5
Enneaegu	Enne Aego vor der Zeit esinemus murretes uldine Wd.-
Ennege ?	Ennege eben Needsammad ennege on Eben dieselben sind es esinemus murretes puudub Wd.100 enne,ennege,ennegi(d) nur allein,eben
Enne kui	Ennego eher als esinemus murretes puudub Wd.100 (ennegu)
Ennekuulutamine	Enne Kulutamine die Weissagung Prohwetide ennekulutamine esinemus murretes puudub Wd.423 enne kuulutama
Ennemini	Enneminne noch eher,zeitiger esinemus murretes:Hlj,Pha,Vll,Poi,JMd,Kad,Trm,Kod Wd.100
Ennemuiste	Enne muiste vormalig Ennemuistsed Juttud esinemus murretes uldine Wd.100
Enneteadmine	Ennetaadminne g. ennetaadmisse die Vorsagung,das Vorherwissen esinemus murretes puudub Wd.1138 enne-teadmine
Enna	Enna siehe,siehe du! esinemus murretes puudub Wd.100
Ep 'ei'	Ep Ep olle mitte Ep ka aeg alwemmaks ei la,kui ta kallimaks ei la esinemus murretes uldine Wd.101

Epiklaps ?

Epik-Laps
ein erstgeborenes Kind
esinemus murretes puudub
Wd.101 hepik(S,S0)

Eps

Eps v. Eks
partic.interrog.
Eps ta sedda ragint
Er hat es nicht geredet
esinemus murretes:
eks:uldine
eps:puudub
Wd.101 eps(alt)=eks eks(eps)=kas ei
Fragepartikel in negativen Satzen

Erk

Ark v. Erk g. erki
munter, frisch
Erk hobbone
esinemus murretes:
erk:uldine
ark vt.erk
Wd.102

Erktus

Erktus g. erktuse
die Munterheit
esinemus murretes:
erksus:puudub
erktus:puudub
erkus:Mus,Muh,Tor,Haa,Kod,Krk
Wd.-

Errik-vasikas

Errik-Wassikas v. Harjakenne
Ochschen
esinemus murretes uldine
Wd.1321,74

Es 'ei'

Es
neg. pro ei
Es olle mitte
esinemus murretes uldine
Wd.103

Esi

Essi
ein Stuck Getreide, das man auf einmal abschneiden
will
esinemus murretes uldine
Reval(SHV)
Wd.105

Esimene 'ka eelmine'

Essimenne g. se
der erste
Temma on minno essimenne
Er ist der nachste vor mir
Selle lapse esimenne mis nuud olli

Der nachste vor dem jungsten Kind
esinemus murretes üldine
Wd.106

Esimeselt 'esiteks'

Essimeselt
zu erst
esinemus murretes puudub
Wd.-

Esimest

Essimest
zu erst
zum ersten Mal
esinemus murretes ('esimest korda, alguses'):
Var, Mih, Khn, Aud, PJg, Haa, Hag, JJn
Wd.106

Esiti

Essiti
zu erst
esinemus murretes üldine
Wd.107

Esmalt

Esmalt
zu erst
esinemus murretes: Rei, Mar, Tor, Haa, Ris, Kos, Hjn,
JMd, Trm
Wd.103

Esmande 'esiteks'

Esmande
zu erst
esinemus murretes puudub
Wd.-

Esmaspaev

Esmas Paaw
Montag
Esmas Paaw homiko
esinemus murretes üldine
Wd.103

Esmast

Esmast
zu erst
esinemus murretes puudub
Wd.103

Et

Et
doch
Et kul Ob schon
Et seisa! Halt! Halt! Lass mich zufrieden
Ulleanneto Mehhe Pojad, et aitake Meest
Arro aeg on kul et saab kirkko minnema
esinemus murretes üldine
Wd.104

Ette

Ette
vor
Temma panti temma ette sullaseks

	3.p.impf.arris arra Temma arris arra mo kaast Er nahm es mir weg esinemus murretes puudub Wd.61
Haav	Haaw g. hawa der Wund esinemus murretes uldine Wd.62
Haava1	Hawa1 zugleich,auf einmal esinemus murretes uldine Wd.62
Haavama	Hawama verwunden esinemus murretes uldine Wd.62
Habe	Habbe der Bart Paat habbe ein gelber Bart sg.gen.habbene Habbene Kaus sg.part.habbe Habbe arra ajama esinemus murretes uldine Wd.1
Habemekauss	Habbene Kaus Barterer Schussel esinemus murretes puudub Wd.227
Habemenuga	Habbene Nugga das Schermesser esinemus murretes uldine Wd.690
Habras	Abras brech Habras Raud brech Eisen esinemus murretes uldine Wd.2
Hagerik	Aggeri v. Aggerik v. Haggerik Kaffscheune esinemus murretes uldine Wd.7 hagerik(SW)=haganik
Hagijas	Haggias g. haggia ein Schurhund,Jagdhund esinemus murretes uldine Wd.7

Hagu	Haggo Strauch Kaera Haggo Kuse Haggo Herne Haggo part.haggo Temmal antakse penikesti haggo selga esinemus murretes üldine Wd.7
Haige 'ka valu,haigus'	Haige krank Haige lahhab kangemaks die Krankheit nimmt zu Nuud sai teile uks suur haige Nun bekamt ihr grosse Schaden Olle haige Saustkrankheit pl.nom.haiged Kibbedat haiged die Nachwehen sg.part.haiged Se teeb mul haiged sg.ines.haiges Minna ollin Rinna haiges kolm nelli naddalad maas sg.transl.haigeks Temma tommati haigeks er wurde krank esinemus murretes üldine Wd.11
Haigus	Haigus g. haiguse die Krankheit esinemus murretes üldine Wd.12
Haigutama	Haigutama gähnen esinemus murretes üldine Wd.12
Haigutus	Haigotus g. haigotusse das Gähnen pl.nom.haigotussed Haigotussed tullewad Innimis- se pale esinemus murretes üldine Wd.12
Hais	Hais g. haiso der Geruch,Gestank Karsa-Hais Ein Geruch von verscheuten Haaren esinemus murretes üldine Wd.14
Haisema	Haisema v. Haisoma stinken,einen Geruch von sich geben esinemus murretes üldine Wd.15
Haistma	Haistma

riechen
esinemus murretes üldine
Wd.14

Haisutama 'haisu tundma,
nuusutama'

Haisutama
nach dem Geruch aufspuren
esinemus murretes:Kuu,Khk,Rei,Mar,Tor,Haa,Kos,
Koe,Trm,KJn,Trv,Hls,Krk,Puh,
Noo,San,Kr1,Lut
Wd.15

Hakatus

Hakkatus g. hakkatuse
der Anfang
esinemus murretes üldine
Wd.19

Hakk

Ak g. akki
die Dohle
esinemus murretes üldine
Wd.19

Hakkama

Hakkama
anfangen
Wasta hakkama sich wehren
kinni hakkama anfassen
sg.3.p.pr.hakkab Ollud hakkab paha
pr.neg.(ei) hakka Hakka Nou ennam kohhige
mitte
sg.2.p.imp.hakka Hakka pale
esinemus murretes üldine
Wd.19

Halastama

Hallastama
sich erbarmen
esinemus murretes üldine
Wd.22

Halastus

Hallastus
die Erbarmung
esinemus murretes üldine
Wd.22

Halb

Alw g. alwa
gering,niedrig,verachtet
sg.part.alwa Ei anna temma alwa Sanna uhhegille
Er sagt niemandem den bösen Wort
transl.komp.alwemmaks Ep ka aeg alwemmaks ei la,
kui ta kallimaks ei la
esinemus murretes üldine (halb)
Wd.23 halv(SW)=halb

Hale

Halle g. halle
barmherzig
esinemus murretes üldine
Wd.23 hale(SW),halle(d)

Halēdasti	Halledaste barmherzig adv. esinemus murretes:Lug,Vai,Rid,Han,Tos,Aud,PJg, JMd,Pee,Kad,Trm,Kod,Plt,KJn Wd.23
Halg	Halg v. Alg g. allo Holzscheit algas pu riu Holz das leicht schaltet esinemus murretes uldine Wd.24
Halisema	Hallisema elendig krank liegen esinemus murretes 'podema': VNg,Lug,Joh,Iis,Vai,VJg Wd.25
Haljala	Aljala Kirrik v. Haljala esinemus murretes puudub Wd.-
Haljama 'haljendama'	Haljama grunen esinemus murretes puudub Wd.25
Haljaparane	Haljaparrane grunhaftig pl.nom.haljaparrased Odrat on haljaparrased esinemus murretes:Kod Wd.-
Haljas	Haljas g. halja grun,blank haljas rohhi esinemus murretes uldine Wd.25
Haljendama	Haljendama grunen esinemus murretes puudub Wd.25
Hall 'varvus'	Hall g. li grau Hal hobbone esinemus murretes uldine Wd.25
Hall 'harmatis'	Al-le v. Hal g. let der Reif Olli kaunis Hal maas pl.nom.hallad Suret hallad igga homiko Maas

	sg.part.hallet	Es olnut Hallet mitte
	esinemus murretes:Mus,Poi,Trm,Lai	
	Wd.25	
Halli soitma 'palavikus olema'	Halli seutma	
	das Fieber haben	
	esinemus murretes puudub	
	Wd.25	
Hallikaroheline	Hallika rohhiline	
	meergrun	
	esinemus murretes:Iis,Vig,Saa,Tur,Sim,Lai,Ran	
	Wd.26 hallikas	
Hallitama 'hahetama'	Hallitama	
	graulich werden	
	sg.3.p.pr.hallitab	Taewas hallitab
		der Himmel graut
	esinemus murretes uldine	
	Wd.26 hallistama	
Hallitama	Hallitama	
	schimmeln,graulich werden	
	esinemus murretes uldine	
	Wd.26	
Hallitus	Hallitus	
	der Schimmel	
	esinemus murretes uldine	
	Wd.26	
Hallraast 'hallrastas'	Hall raast	
	der Krammetvogel	
	esinemus murretes:Lug,Kaa,Vll,Rei	
	Wd.-	
Halvasti	Alwast v. Alwast	
	gering adv.	
	Temma seisab alwast	
	Er wird gering gehalten	
	esinemus murretes uldine	
	Wd.23	
Halvatud	Alwatut	
	vom Schlag ge...	
	esinemus murretes puudub	
	Reval(SHV)	
	Wd.28 (halvama)	
Halvetu 'alatu,halb'	Alweto	
	gering,verachtet	
	esinemus murretes:Lug	
	Wd.29	
Hambuma 'hammustama'	ambonut (nud-part)	

Olleks ta tuhhi olnud, jubba ta olleks ambonut
Ware er hungrig gewesen, er hatte schon ...
esinemus murretes: Rid, Khn, Hls
Wd.-

Hambutu
Amboto
ohne Zahne
esinemus murretes: Joh, Emm, P Jg
Wd.-

Hamma
Ammas v. Hammas g. hamba
1) der Zahn
2) die Zinke am Ramrad in der Muhle
sg.gen.hamba Hamba wallo Zahnschmerzen
Hamba Rahha 'rendiraha'
Pachtenpfennig Wd.917
pl.gen.hammaste Hammaste wahhel rakima
pl.kom.hammastega Temma on hammastega haige
Er hat Zahnschmerzen
esinemus murretes uIdine
Wd.29

Hammustama
Hammustama
beissen
arra hammustama abbeissen
esinemus murretes uIdine
Wd.31

Hang 'lumehang'
Ang g. ange
ein Zusammengetriebener Schneehaufen
sg.ines.angis Te on angis
esinemus murretes uIdine
Wd.35

Hang 'tooriist'
Ang
eine Heugabel
esinemus murretes uIdine
Wd.35

Hangetama 'tarduma'
<Angetama>
sg.3.p.pr.angetab Es gerinnt wie Talg
esinemus murretes: Jam, Khk, Kar, Mus, Krj,
Pha, Vll, Tos, Saa (hangetama)
Reval(SHV)
Wd.36 hangunema (hangema)

Hanguma 'hanguga tostma'
Hanguma (heino)
Heu in die Hohe geben
esinemus murretes uIdine
Wd.36

Hanguma 'tarduma'
Anguma
gerinnen
nud-part.hangunud geronnen
esinemus murretes uIdine

Wd.36

Hani
Hanni g. hanni v. Anni
die Gans
sg.gen.hanne Hanne Pao kleine Weiden
anne Taewas on anne puggus
der Himmel ist graulich
esinemus murretes uldine
Wd.33

Hanipaju
Hanne Pao
kleine Weiden
esinemus murretes uldine
Wd.34

Hannela
Hannela Kirrik
die Kirche zu ...
esinemus murretes puudub
Wd.-

Hans
Ants v. Hans v. Hannus
Johannes
esinemus murretes uldine
Wd.34 Hannus , 35 Ants(d),Hants

Hapnema
Hapnema
sauern
ma-inf.abes.hapnemata ungesauert
esinemus murretes uldine
Wd.37

Hapu
Happo
sauer
Happo Rok saure Mehitrunk
Temma olli ni happo minno meles
Er war mir so zu wider
sg.transl.happuks Mee! lahhab happuks
esinemus murretes uldine
Wd.38

Haputainas
Happotaigen
der Sauersteig
esinemus murretes:Vig,Kei,Juu,Krk
Wd.-

Harakas
Arrakas v. Harrakas
die Elster
Harrakas Pajoos Man ist betrunken
Saal ei pase hiir ei harrakas
Da kann niemand überkommen
sg.transl.harrakaks Hing lahhab Harrakaks aia
Teiba
die Seele wird zum Elster
auf dem Gartenzaun
esinemus murretes uldine

Wd.38

Harri

Harri v. Arri g. arja

- 1)die Bürste,Kamm
- 2)Spitze des Daches

Riete Harri Hemden Bürste

Kattusse harri Spitze des Daches

Lihtharri einfacher Kamm (Reval(SHV))

Mettas harri ein doppelter Kamm

Murro harri ein doppelter Kamm

sg.ines.harjas Tulli Kattusse harjas kinni
das Feuer ist schon im Dach

esinemus murretes üldine

Wd.40

Haridus

Allidus NB! Arridus v. Harridus

die Beziehung

sg.part.arridust Ei arridust

esinemus murretes üldine

Wd.40

Harima

Arrima v. Harrima

1)bauern,bessern,reparieren

2)kammen,bursten

3)reinigen

Kodda arrima ein Haus ausbessern

da-inf.arrida Temma joudis arra arrida

ommad Workut

esinemus murretes üldine

Wd.40

Harjakas

Harjakas g. harjaka v. Arjakas

eine so ... lange Gaube

esinemus murretes puudub

Wd.41

Harjama

Arjama v. Harjama

kammen,bursten

esinemus murretes üldine

Wd.41

Harjama (katust)

Harjama (Kattust harjama)

den Kamm des Hauses machen,aufbessern

esinemus murretes puudub

Wd.41

Harjama 'harjutama'

<Harjama>

pl.1.p.impf.harjasime

Meie opsime harjasime

Wir lernten,übten uns

esinemus murretes puudub

Wd.40 harjama=harima(uben)

Harjas pl.

Harjased

Sea harjased

Schweines Bursten

esinemus murretes üldine
Wd.41

Harjuma

Harjuma
1)bursten,kammen
2)sich üben,gewöhnen
Polle nemmad harjund sin jama Tuhhaga
Sie sind nicht gewohnt hier zu bleiben und
zu schmachten
esinemus murretes üldine
Wd.41 (2.tahendus) , -(1.)

Harjumaa

Harjo Ma
Harrien
esinemus murretes üldine
Wd.41

Harju mees

Harjo mees
ein Harrische
esinemus murretes puudub
Wd.-

Hark

Ark g. arki
ein zackigtes Holz,damit Flachs,Erbesen zum ...
aufgesteckt werden
esinemus murretes üldine
Wd.41

Hark 'tooriist'

Hark g. hargi
die Mistgabel
esinemus murretes üldine
Wd.41

Haru

Arro
eine Scheidung
Te arro eine Wegscheidng
Suggu Arro der Stamm
Jo arro ein Arm von einem Fluss
sg.ill.arro Joggi joseb setme arro
der Bach teilt sich in viele
Armen
sg.el.arroost Setmest arroost otsib konnesid
Er sucht die Reden aus allen
Winkeln hervor
pl.nom.arrood Raul on arrood
pl.gen.arrude arrude wahhel
esinemus murretes üldine
Wd.46

Haruline

arrolinne
esinemus murretes üldine
Wd.46

Harutama

Arrotama v. Arroma v. Ulles arroma
aufresseln

esinemus murretes uldine
Wd.47

Harv

Arw v. arro
1)undicht 'hore'
2)selten 'harva'
arro rawas undicht Leinen
arro aeg on kul et saab kirkko minnema
all.komp.arwemalle arwemalle pannema
was undichter legen
esinemus murretes uldine
Wd.47 harv,harva(haru,harvik)

Harvasti

Arwast
selten
esinemus murretes uldine
Wd.-

Harvik

<Arwik>
pl.nom.arwikkud Arwikkud Jannesed on saal
dort findet man selten Hasen
esinemus murretes:Khk,Kaa,Vll,Poi,Muh,Kai,LNg,
Rid ('uksik')
Wd.48 harvik=harv

Hassitama

Hashitama
Hashitama (Koera)
esinemus murretes uldine
Wd.49

Hatt 'liederlik naine'

Hat v. Att pl. tad
Hexe,Hure (soim)
esinemus murretes uldine
Wd.50,51 hatt gen.hata (d)

Hauaraha

Haua Rahha
Leichengebühr
esinemus murretes:Kuu,Mar,Van,Juu,Koe,VJg,Plt,
Vil,Ron
Wd.917

Haud

Aud v. Haud g. haua
das Grab
pl.nom.hauad die Finsten im Fluss
esinemus murretes uldine
Wd.51

Haud 'haue'

<Aud>
sg.gen.audio Panne Tari audo pale
Mache Tahr darüber
esinemus murretes puudub
Wd.51 haud g. hauu taari haudu panema

Haudne

Haudne
das Gruben oder Locher hat

Meil on suggaw haudne Ma
Wir haben ein tiefes grubichtes Land
esinemus murretes puudub
Wd.51 haudne

Hauduma

Auduma v. Haudma
bruten, bohnen, erwärmen, ausbruten
sg.3.p.pr.audub Kanna audub
Ilm audub
nud-part. arrahaudonut Koja Nurgad on arramaddanut
arrahaudonut
tud-part. autut Kangas polle weel autut
v-part. auduw Auduw Kanna
esinemus murretes uldine
Wd.51

Haug

Aug v. Haug g. haugi ac.pl. hauga
der Hecht
pl.part.hauga Koorm hauga, toont arra
Er hat Fuder Hecht gebracht
esinemus murretes uldine
Wd.52

Haugutama

Haugutama
weglocken, zu sich locken
esinemus murretes: Khk, Trv, Krk, Hei
Wd.52 augutama

Haugutelema

Haugutellema
weglocken
sg.3.p.impf.haugutelles Temma haugutelles
mind sinna
esinemus murretes puudub
Wd.53 augutelema

Haugutelemine 'vastuhaukumine'

haugutelleminne g. haugutellemisse
das Widerbellen
esinemus murretes puudub
Wd.-

Haukuma

Aukuma v. Haukuma v. Haukma
bellen
sg.3.p.pr.haugub Ta haugub mo kallal
pl.3.p.impf.haukusid Koerad haukusid tand ulles
pr.neg.ei haugu Kes tedda tagga ajab, Koer ei
haugu temma tagga
Wer bekümmert sich um ihn, auch
kein Hund bellt im nach
esinemus murretes uldine
Wd.54

Hea

Hea v. Ha
Siis olleks ha Es ware gut
Hobbosele on ha au
Das Pferd hat eine gute Taille

sg.gen.ha Et anna aega, aeg annab ha Nou
 Patientiere ein wenig, kommt Zeit,
 kommt Rat
 sg.transl.haaks haaks wotma
 nicht ubel aufnehmen
 sg.kom.haga Ei sa haga tand haaks, ei sa kurjaga
 tand haaks
 pl.nom.haad haad Kombed
 esinemus murretes uldine
 Wd.75 haa , 79 hea

Hea seisma

<Ha seisma>
 da-inf.ha seista selle eest ha seista
 dafur burgen
 Wd.1027

Headus

Headus v. Hadus g. haduse
 die Gute, die Gutigkeit
 esinemus murretes uldine
 Wd.76,81

Heameel

Hea meel v. Ha meel
 das Wohlgefuhl
 esinemus murretes puudub
 Wd.597

Heameeleline

Hameleline g. hamelelisse
 wohlgefällig
 esinemus murretes: Jam, Har
 Wd.598

Heategemine

Heateggeminne v. Ha teggeminne g. se
 die Wohltat
 esinemus murretes puudub
 Wd.-

Heategija

Hateggia
 ein Wohltater
 esinemus murretes: Mar, Tor, Ris, Amb, Plt
 Wd.-

Heering

Hering
 ein Haring
 Marjaga hering Rogen Haring
 Nisaga Hering Milch Haring
 esinemus murretes uldine
 Wd.108

Heide

Eide
 Tulle Eide das Feuermehl
 esinemus murretes uldine
 Wd.86

Heiditama

Heiditama
 sg.3.p.pr.heiditab Jummal heiditab ilma arra

Gott gibt besseres Wetter

esinemus murretes puudub
Wd.86 heidetama

Hein

Hein v. Ein g. eina
das Heu
Lohhust jamme hein grob morisch Heu
Heina tuhhi Heu-Mangel
Kaste hein
Robbi hein
Johwe hein grob Wintgrass
sg.gen.heina Heina Pritk Angelica
Heina-Ma
Heina-Ma Riid
pl.nom.heinat Pawa heinat Ein Fuder Heu, dem
die Bauern ihr versäumter Heuer-
tag lösen
pl.part.heino heino hanguma
esinemus murretes uldine
Wd.87

Heinakuhi

<Heinakuhi> g. Heina Kuhja
Heina Kuhja pead ollid Jade seest Walja
esinemus murretes uldine
Wd.399

Heitlema 'muutuma'

Heitlema
verändern
sg.3.p.pr.heitleb Ilm heitleb
das Wetter verändert sich
esinemus murretes uldine
Wd.89

Heitlik

Heitlik
veränderlich, furchtsam
esinemus murretes uldine
Wd.89

Heitma

Heitma
legen, niederlegen
Ka mehheks heitma
Mahha heitma sich schlafen legen
Wet heitma sein Wasser lassen
Solme heitma zum Knoten schlagen
Liggidel heitma näher kommen
Armo pole heitma sich erbarmen
Ennast haigeks heitma sich krank machen
Wainlasse pole heitma zum Feinde übergehen
sg.3.p.pr.heidab Wiim heidab ulle
der Regen geht über
esinemus murretes uldine
Wd.89

Heitmine

Heitminne
ablegung

	Wd.-
Hekslid	Akslid v. Hakslid Hackerling, der Hacksel esinemus murretes uldine Reval (SHV) Wd.68 haksel, hakslid
Helbima 'hooguma'	Elbima Todern, glummen sg.3.p.pr.elbib Tulli elbib tuhha sees Das Feuer glummt im Ofen esinemus murretes puudub Wd.93 helbitama
Helbitis 'hoogumine'	<Elbitis> sg.part.elbitist Polle tuld polle Elbitist Hier ist weder Feuer noch Glummen esinemus murretes puudub Wd.93 helbitis
Helde	Helde gutig, willig Helde hobbone Helde andja Kul ta helde on, olleks joudo agga ollad Er ist willig genug, wenn er nur das Ver- mogen hatte esinemus murretes uldine Wd.93
Heldesti	Heldeste gutlich esinemus murretes: Kos, JMd, Trm, Kod, Ksi Wd.93
Heldus	Heldus g. helduse die Gutigkeit esinemus murretes uldine Wd.93
Hele	Helle v. Elle klar, hell, hellklingend Helle Haal Elle punnane Ell-munna pl.nom.elledad elledad kellad esinemus murretes uldine Wd.93
Heledasti	Elledaste hell adv. esinemus murretes: Kod, Lai Wd.-

	Leichtfertigkeit, Bossheit esinemus murretes puudub Wd.102 Schelmerei
Hernes	Hern g. herne v. Ern v. Ernis g. erne die Erbsen esinemus murretes üldine Wd.102
Hernekahlud	Herne Kahlud Erbsenbunde esinemus murretes:Kuu,Hlj,VNg,Mar, Tos,Juu,Jur,Amb,JMd,Tur,Koe,Kad, VJG,Sim,Iis,KJn ('kimp,pundar') Wd.185
Hernekaun	Erne-Kaun Erbsenschote esinemus murretes üldine Wd.-
Hernelehed	Erne lehed Erbsenblätter esinemus murretes puudub Wd.-
Hernelestad	Erne lestad Erbsenhulsen esinemus murretes:Tos,Koe,Iis,Trm, Plt,KJn Wd.-
Hernetera	Erne-Tarra Erbsenkorn esinemus murretes puudub Wd.-
Hernevarred	Erne varred Erbsenstungen esinemus murretes puudub Wd.102
Herra	Erna v. Herra der Herr esinemus murretes üldine Wd.102 herra
Higi	Higgi g. higgi der Schweiss esinemus murretes üldine Wd.112
Higine	Higgine schweissig esinemus murretes üldine

	Wd.112
Higistama	Higgistama schwitzen esinemus murretes üldine Wd.112
Hiilgama	Hiilgama glantzen v-part. hiilgaw glanzend esinemus murretes üldine Reval(SHV) Wd.133
Hiir	Iir v. Hiir g. hiri die Maus Hiir hobbone mausfahl Hiri karwalinne mausfahl Uks hiir kaks sabba ein Pastel pl.nom.hirid 'hobusehaigus' esinemus murretes üldine Wd.133,134
Hiirehened	Hire Hened Mauseerbsen esinemus murretes üldine Wd.133
Hiirikarvaline	Hiri karwalinne mausfahl esinemus murretes:Vai,Juu,VJg,Plt Wd.134
Hilbukene	Hilpokenne ein Laplein katkent,asjato Kue-Hilpokenne esinemus murrtes üldine Wd.-
Hiline	Hilline spat Hilline aeg Hilline Wihm pl.nom.hillised Hillised Lambat komp.hillisem spater esinemus murretes üldine Wd.115
Hilja	Hilja spat Hilja paal minnema Jo temma nuud hilja arrasurnud esinemus murretes üldine Wd.115

Hiljaaegu	Hilja aego neulich Polle naad ammo lainud mitte,nuud hilja aego esinemus murretes uldine Wd.126
Hiljameeleline 'pikameelne'	Hiljamelelinne langmutig esinemus murretes puudub Wd.598
Hiljamini 'hiljem'	Hiljaminne später esinemus murretes:Ans,Kaa,Kul,Vig, Tos,Tor,Juu,Kos Reval(SHV) Wd.-
Hiljukesti	Hiljokeste langsam esinemus murretes uldine Wd.115
Hilp	Hilp g. hilbo das Lapchen,Lumpen sg.kom.hilboga Hilboga kuub (Rev) ein Rock mit Oberschlag esinemus murretes uldine Wd.118
Hilpharakas	Hilpharrakas ein lappischer Mensch esinemus murretes puudub Wd.38
Himu	Himmo g. himmo die Lust,Begierde Jookso himmo Ollehimmo sg.gen.himmo himmo parrast esinemus murretes uldine Wd.120 himu,himo(d)
Himukas	Himmokas lustern esinemus murretes uldine Wd.121
Himuline	Himmolinne lustern esinemus murretes uldine Wd.121
Himustama	Himmustama

	begehren, verlangen esinemus murretes uldine Wd.121
Himustus	Himustus die Begierde esinemus murretes:Lug,Vll,Mar,Tor, Ris,Kos,Koe,Plt,Hls,Se Wd.121
Hind	Hind g. hinna der Wert eines Dinges sg.el.hinnast Hinnast mahha arwama Hinnast arrakaotama abdingen esinemus murretes uldine Wd.121
Hing	Hing g. hinge die Seele, der Athem Temmal on hing sees Hing jai kurko jalle Minno Hing on sest puhhas ei tea sest mitte sg.gen.hinge Minna ei woi sedda mitte oma hinge pale piddada Hinge Rahho palluma Um sein Leben bitten sg.part.hinge Hinge heitma den Geist aufgeben Hinge waaguma Hinge waddama in letzten Zugen Hinge tombama liegen sg.ines.hinges Temma olli hinges alles esinemus murretes uldine Wd.123
Hingama	Hingama ausruhen nud-part.hingand Ollod on arrahingand esinemus murretes uldine Wd.124
Hingamine	Hingamine die Ruhe Ermachung esinemus murretes uldine Wd.-
Hingastama	Hingastama sich aus dem Atem laufen esinemus murretes ('ule vasitama'): Kai,Hls

	Wd.-
Hingatama	Hingatama sich aus dem Atem laufen esinemus murretes ('hinge tagasi tombama'):Khk,Hel,Puh,Urv,Se Wd.-
Hingeldama	Hingeldama sich aus dem Atem laufen esinemus murretes uldine Wd.-
Hingeline	Hingelinne g. hingelisse das eine Seele hat,beseelt esinemus murretes uldine Wd.-
Hingetu	Hingeto v. Hengeto seellos,erstarrt sg.transl.hingetummaks Walk wottab Odrad hingetummaks esinemus murretes puudub Wd.-
Hirm	Hirm g. hirmo die Furcht,die Angst Kange hirm tagga er hat grosse Furcht sg.gen.hirmo hirmo andminne die Furchtung sg.part.hirmo hirmo andma furchten esinemus murretes uldine Wd.126
Hirmsasti	Hirmsast schrecklich adv. esinemus murretes uldine Wd.-
Hirmuma	Hirmoma sich furchten esinemus murretes uldine Wd.127
Hirmus	Hirmus schrecklich,graulich Suur,hirmus,armoto Wessi ei anna merre pale minnakit esinemus murretes uldine Wd.127
Hirmutaja	Hirmotaja der Furchter

Hoburast	hoburast	esinemus murretes: Joe, Kod Wd.127
Hirmutama	Hirmotama Furcht einjagen	esinemus murretes uldine Wd.127
Hobutvarve		
Hirmutus	Hirmotus das Schrecken	esinemus murretes uldine Wd.127
Hoidja		
Hirnuma	Hirnuma wiehern sg.3.p.pr.hir nub hobbone hir nub esinemus murretes uldine Wd.127	
Hirnumine	Hirnuminne g. se das Wiehern esinemus murretes puudub Wd.-	
Hirsaed	Irs-Aid esinemus murretes uldine Wd.3	
Hirv	Hirwe der Hirsch esinemus murretes uldine Reval(SHV) Wd.127	
Hobune	Hobbone g. hobbone g.pl.hooste acc.pl.hoost das Pferd Teo hobbone Hobbone on waast(rammust) arra Meie lame ikka ni joudo,et hobbone ei sa tagga mitte Wir gehen so geschwind,dass uns kein Pferd einholen kann sg.part.hoost Meil on viis hoost sg.all.hobboselle Hobboselle on ha au Das Pferd hat eine gute Taille pl.gen.hooste Ei sa hooste soota Korb,Walkjas korb,Paat,Hundi Karw, Paatjas,Hirikarw,Kimme1,Sorra Silm,Podra Karw,Mustjas Punnane, Must hobbone esinemus murretes uldine Wd.700	
hoos		

Hoburaast 'hoburastas'	Hobbo raast ein drohel Kramsvogel esinemus murretes uldine Wd.-
Hobutvarss	Hobbut-Wars die junge Stute esinemus murretes uldine Reval(SHV) Wd.-
Hoidja	Hoidja g. hoidja der Huter Koddo hoidja Hauswachter esinemus murretes uldine Wd.705
Hoidma	Hoidma huten, bewahren Emma pole hoidma Jumala pole hoidma sg.3.p.impf.hoidis Sudda hoidis temma takka das Herz hing ihn an esinemus murretes uldine Wd.704
Hoidses olema 'oosel hoidma'	Hoidses ollema zur Nachtzeit hutet esinemus murretes puudub Wd.-
Homme	Homme morgen homme hommiko warra sg.transl.hoomseks 'homseni' bis morgen esinemus murretes uldine Wd.711
Hommik	Homiko v. Hommiko das Morgen sg.ad.homiko Eile homiko gestern Morgen sg.part.homikust Terre homikust esinemus murretes uldine Wd.711
Hoogsasti	oogsast leicht esinemus murretes:Kuu, VNg, Khk, Mar, Tos, Tor, VJg, Trm, Plt, Trv Wd.722
Hool	Hool g. hole

	die Sorge sg.part.hoolt Hoolt kandma sg.transl.holeks Holeks andma anvertrauen esinemus murretes uldine Wd.722
Hooldus	Hooldus die Achtsamkeit esinemus murretes:VMr Reval(SHV) Wd.723
Hoolelik	Holelik sorgsam esinemus murretes:Jam, Jur, Trm, Plt, Rou, Lei, Kei Wd.723
Hooletu	Holeto sorglos Olleks arratassonut, olleks holeto ollat Hatte ich bezahlt, so hatte keine Sorge esinemus murretes uldine Wd.723
Hooletus	Holetus die Unachtsamkeit esinemus murretes uldine Reval(SHV) Wd.723
Hoolikas	Holikas sorgsam esinemus murretes uldine Wd.723
Hoolima	Holima sorgen sg.1.p.pr.holin Mis ma sest holin? Was frage ich danach? esinemus murretes uldine Wd.723
Hoone	Hone das Haus esinemus murretes uldine Wd.723
Hoop	Hoop g. hobi acc.pl. hopa der Schlag sg.gen.hobi

	Rakige teine teise hobi
	sg.ad.hobil
	Uhhel hobil
	Sel hobil
	Teisel hobil
	sg.kom.hobiga
	Uhhe hobiga
	esinemus murretes üldine
	Reval(SHV)
	Wd.724
Hoopis	Hopis
	zusammen,ganz und gar
	Laks hopis omma koormatega sisse
	esinemus murretes üldine
	Wd.724
Hooplema	Hooplema
	prahlen
	sg.2.p.imp.neg.hoopli
	Arra kida eiga hoopli enne,kui
	sa ulle oja sanut
	esinemus murretes üldine
	Wd.724
Hooplik	Hooplik
	prahlerisch
	Hooplik mees ein prahl Hans
	esinemus murretes:VNg,Lug,Khk,Muh,
	Mar,Tos,Juu,JMd,Iis,Kod,Kjn,Trv,
	Krk,Von,Rou
	Wd.724 (d)
Hoopsas	Hoopsas Te
	ein lustiger Weg
	esinemus murretes puudub
	Wd.724
Hoopsasti	Hoopsast
	leicht
	esinemus murretes puudub
	Reval(SHV)
	Wd.-
Hoopsamini	Hoopsaminne
	leichter
	esinemus murretes:Kul,Vig,Kir.PJg,
	Krk
	Reval(SHV)
	Wd.-
Hoor	Hoor g. hora
	die Hure
	esinemus murretes üldine
	Wd.724

Hoorajaht	<p>Horajaht die Hurerei esinemus murretes:Kuu,Khk,Poi,Emm, Rei,Ris,Aks,Noo,Kr1,Ron,Vas Wd.724</p>
Hoorama	<p>Horama huren esinemus murretes uldine Wd.725</p>
Hoorapidaja	<p>Horapiddaja der eine Hure halt,Hurer esinemus murretes:VNg,Lug,Koe,Plt Wd.724</p>
Hooratoo	<p>Hora To hurerig sg.part.hora tood Hora tood teggema huren esinemus murretes:Kuu,Mus,Pjg,Haa, Ris,Koe,VJg,Ksi,Plt,Ran,Kam,Rou, Vas,Se Wd.724</p>
Hoorus	<p>Horus die Hurerei esinemus murretes:Kuu,Jam,Khk,Muh, Mar,Kse,Tos,Tor,Haa,Koe,Iis,Trv, Vas Wd.725</p>
Huilutama 'huikuma'	<p>Uilutama v. Alotama im Busch schreien esinemus murretes puudub Wd.1245 huilutama=huikama</p>
Hukas	<p>Hukkas verlohren,verdorben adv. Se on hukkas Damit ist gar aus Piddu laks hukka pole Man fing an zu nichten zu werden esinemus murretes uldine Wd.1248</p>
Hukatama	<p>Hukkatama durchbringen esinemus murretes uldine Wd.1248</p>
Hukatus	<p>Hukkatus g. hukkatus der Verderbnis esinemus murretes uldine Wd.1247</p>

Hukkaja	Hukkaja ein Durchbringer esinemus murretes puudub Wd.-
Hukka minema	Hukka minnema verlorengehen v-part. Hukka minnew verganglich ma-inf.abes.hukkaminnematta unvergänglich Wd.1248
Hukka moistma	Hukka moistma verdammten, verurteilen Wd.-
Hukkamoistmine	Hukka moistminne die Verdammung Wd.-
Hukkasaamine	Hukka samine der Untergang Wd.-
Hulgakesti	Hulgakeste haufenweise adv. esinemus murretes:Kuu,VNg,Lug,Vai, Khk,Vll,Jaa,Muh,Tor,Haa,Ris,JMd, Ann,Kad,VJg,Iis,Trm,Plt Wd.1249
Hulgalisti	Hulgaliste haufenweise adv. esinemus murretes:Kuu,Khk,Mar,VJg Wd.1249
Hulgandes	Hulgandes Rahwas lahhab hulgandes esinemus murretes (hulgandi): KJn,Trv,Krk,San Wd.1249
Hulgaviisi	Hulgawissi haufenweise adv. esinemus murretes:Khk:Mar,Trm Wd.-
Hulgus	Hulgus ein Herumläufer Keik ilma ma hulgus esinemus murretes uldine Wd.1249
Hulk	Hulk g. hulga

Hulkamine	der Haufe Katkust on hulk aega arra Hulg rahwas ein hafter Volk esinemus murretes üldine Wd.1250
Hulkuma	Hulkuma herumlaufen esinemus murretes üldine Wd.1250
Hull	Hul g. hullo toll,unsinnig,einfallig,dumm Hul Laps sg.gen.hullo Anna Pil hullo katte,hul ajab Pilli lohki sg.part.hullo Ei hullo kunta eiga kulweta, kul se sunnib muido Unkraut Wachst von selbst pl.nom.hullud Nemmad on hullud Kallamehhed transl.komp.hullumaks Arra peksa harja,harg laab pekstes hullumaks esinemus murretes üldine Wd.1250
Hullama	Hullama tollen esinemus murretes üldine Wd.1250
Hullukene	Hullukene ein dummes Kind esinemus murretes üldine Wd.1250
Hullumeeleline	Hullumeeliline unsinnig esinemus murretes üldine Wd.599
Hullus	Hullus g. hulluse die Tollheit esinemus murretes üldine Wd.1251
Hullustama	Hullustama tollen esinemus murretes:Rei,Tor,Haa,Juu, JMd,VJg,Kod,Trv,Krk,Hel,San Wd.1251

Hullustamine	Hullustamine g. hullustamise die Unsinnigkeit Wd.-
Hullusti	Hulluste toll adv. esinemus murretes üldine Wd.-
Hullutama	Hullutama tollen esinemus murretes üldine Wd.1251
Humal	Hummal g. hummala der Hopfen Tappo hummal Mets hummal sg.gen.hummala Temma kasvab hum- mala Waandes esinemus murretes üldine Wd.1251
Humalik 'humalate kogu'	Hummalik Hopfig esinemus murretes:JMd Reval(SHV) Wd.1251
Hundikarva	Hundi Karw Hundi Karw hobbone esinemus murretes:Tor, Juu, KJn Wd.216
Hunnik	Hunnik g. hunniko der Haufen sg.ill.hunnikusse uhte hunnikusse esinemus murretes üldine Wd.1255
Hunt	Hunt v. Unt g. undi v. Häl der Wolf sg.gen.hundi Polle ma hundi poeg mitte sg.transl.hundiks hundiks jooksmas als Warwolf umgehen esinemus murretes üldine Wd.1256
Hurjutama	Hurjutama die Wolfte Weg scheufen esinemus murretes üldine Reval(SHV) Wd.1259

Hurt	Hurt v. Urt g. urdi der Windhund Pool hurt, pool Aue Koer Ein Blendling vom Windhund und Haushund esinemus murretes uldine Wd.1260
Hurtsik	Hurtsik g. hurtsiko v. Urtsik eine kleine Hutte esinemus murretes uldine Wd.1260
Hobe	Hobbe g. hobbe Silber Ellaw hobbe Sulla hobbe esinemus murretes uldine Wd.727
Hobedane	Hobbedane silbern esinemus murretes uldine Wd.727
Hobeheldmed	Hobbe elmed Silberkorallen esinemus murretes: Joh, Khk, Lih, Tos, Kod Wd.-
Hoberiist	Hobbe Riist Silbergeschirr esinemus murretes: Koe Wd.-
Hoimlane	Hoimlanne g. hoimlasse der Anverwandte esinemus murretes: Khk, Hel, San, Kan, Ron, Plv, Vas, Lei, Lut, Har, Se Wd.734(d)
Holbu peal olema 'laisklema'	Holpo paal ollema faulenzen Reval(SHV) Wd.737
Holm	Holm v. Olm der Rockzipfel esinemus murretes uldine Wd.737
Holpsam	Holpsam Leichter

	esinemus murretes üldine Wd.737
Holpsamini	Holpsaminne leichter adv. esinemus murretes:Kuu,Juu,Koe,KJn Wd.-
Holpsasti	Holpsaste leichtlich adv. esinemus murretes üldine Wd.-
Holpu otsima	Holpo otsima Erleichtreich suchen Wd.737
Holpu pidama	Holpo piddama Wd.737
Holpus	Holpus leicht esinemus murretes üldine Wd.737
Hooruma	Horuma reiben esinemus murretes üldine Wd.744
Habedus 'habenemine'	Habbedus g. habbeduse die Scham esinemus murretes:Khk Wd.63
Habelik	Habbelik v. Hawwelik g. hawweliko scharfhaftig pl.nom.habbelikkut Nored Tudrikkut on habbelikkut esinemus murretes üldine Wd.63
Habematu	Habbematta unverschamt sg.part.habbematta andis monda habbematta Sanna esinemus murretes üldine Wd.-
Habematus	Habbemattus unverschamt esinemus murretes:VNg,Jam,Khk,Vll, Rei,Rid,Tos,PJg,Tor,Kos,JMd,Koe, VJg,Iis,Trm,Lai,KJn,Ran,Puh,San Wd.63

Habenema	Habbenema v. Habbendama v. Haww- nema sich schamen da-inf.habbeneda Ehk nemmad wotwat mu Poja habbeneda nud-part.habbenut Ehk ta olleks pisotagi habbenut sg.2.p.pr.imp.habbene Habbene omma suud pl.2.p.pr.imp.habbenege Habbenege tand Schamt euch fur ihn esinemus murretes uldine Wd.63
Habi	Habbi g. habbi v. Hau die Schande, Unehre Habbi peaks temma1 ollema rakides ja kaibates Au olgo sulle, habbi olgo mulle sg.part.habbi , happe Mul on silmad habbi tais Nemmad ei tunne happe kul mitte Jummalast eiga Innimissist sg.kom.hauga Parrem on auga surra kui hauga ellada esinemus murretes uldine Wd.63 habi, 76 hau(S)
Habistama	Habbistama v. hawwastama beschamen tud-part.hawwastetku Et temma hawwastetku saaks esinemus murretes uldine Wd.64 habistama , -
Habitama 'habistama'	Habbitama beschimpfen esinemus murretes puudub Wd.64
Habitu	Habbito schandlich esinemus murretes uldine Wd.64
Havitu 'habitu'	Hawwito unverschamt esinemus murretes puudub Reval(SHV) Wd.76 havitu=habitu
Hautum 'habitu'	Hautum

		unverschamt Wd.76 hautu (d)=habitu
Hada		Hadda g. hadda die Not, Angst Surma Hadda Tulline Hadda Mul on oiete Joma hadda Hadda annab Nou Hadda Weikse kawwes ja Koorma wattes Der Vieh muss mit grosser Angst gehen und den Fuder ziehen
Hannatun		sg.gen.hadda Hadda Leib Hadda warra1 zur Not sg.el.haddast Ma sain haddast pallawast esinemus murretes uldine Wd.64
Hadaline		Haddalinne ein elender, armsuchiger esinemus murretes uldine Wd.65
Hail		Ail g. ailo ein Kessel Waskne Ail esinemus murretes puudub Wd.67
Halbima	'eksima'	Elbima sich verirren esinemus murretes puudub Reval(SHV) Wd.93 elbima st.68 halbima
Hamarik		Ammarik die Morgendämmerung sg.ad.ammarikkul Meie saime ammarikkul sinna esinemus murretes:Muh,Plt Wd.69
Hamarus		Ammarus die Dunkelheit esinemus murretes:Kuu,Kar,Rei,Mar, Vig,Kos,Puh,Ron,Plv,Vas Wd.69
Hand		Hand g. hanna der Schwanz esinemus murretes uldine Wd.70 (bes.SW,S,SO)
Hannaline	'linavastrik'	Hannalinne g. hannalisse

	die Badestelze esinemus murretes:Tor,Haa,Ha1,Vas Wd.70
Hannalisti 'saba ees'	Hannaliste von hintem zu Laew on hannaliste Das Schiff hat verkehrt mit dem hinterteil vor esinemus murretes puudub Wd.71
Hannatum	Hannatum ohne Schwanz pl.nom.hannatummad Hannatummad Konned unverständige Reden esinemus murretes uldine Wd.71
Hardus	Herdus v. Erdus g. erduse die Wehmut esinemus murretes uldine Wd.72 ardu
Harg	Harg g. harja v. Arg acc.pl.hargi der Ochse sg.part.harja Arra peksa harja,harg laab pekstes hullumaks pl.part.hargi Saal on Hargi,Lehmi esinemus murretes uldine Wd.72
Harjakene	Harjakenne ein Ochschen esinemus murretes uldine Wd.74
Harjapea	Harjapa die Klee-Blume esinemus murretes uldine Wd.73
Harjapolverahvas 'harjapolvlased'	Harja Polwe-rahwas die Zwerge esinemus murretes:Krk Wd.864
Harmatus 'harmatis'	Harmatus Der Nebel im Winter da die Baume weiss anschlogen Ha Tou aeg,kui harmatus Wenn die Baume weiss anschlogen,

so ist gut Sommerkorn
esinemus murretes uldine
Wd.75

Harras

Arras
klaglich, mitleidig
Mis arras! Mis arras! Nahha on, kuida
Jummal meitet nuhtlenut on
Mo sudda olli kul arras
Mein Herz war mitleidig genug
Sebba arras Wie tut er so klaglich
Meil on arras meel sedda nahha
esinemus murretes uldine
Wd.75

Hasti

Hasti
gut adv., wohl
Temma motleb kul hasti ollewad,
tulli kurri
Er dachte es ware alles gut, aber
das bose kam
Ni hasti kui So gut als
esinemus murretes uldine
Wd.78 hasti(SW)=haasti

Havitama

Hawwitama
verwusten, ruinieren
esinemus murretes uldine
Wd.76

Havitus

Hawwitus
die Verstorung
esinemus murretes uldine
Reval(SHV)
Wd.76

Haal

Haal g. hale v. Heal pl. healed
die Stimme
Maddal haal
Sant Haal
Elle haal
sg.part.haalt , hale
Keik mailm on sedda haalt tais
Se teeb suurt hale
sg.el.halest
Temma on halest arra
esinemus murretes uldine
Wd.81

Hoovel

Howel g. li
der Hobel
esinemus murretes uldine
Wd.728

Hoovlima

Hoovlima

	hobeln esinemus murretes puudub Wd.728
Hulg 'huljes'	Ulg v. Hulg g. hulge der Seehund sg.gen.hulge Hulge Koiwad esinemus murretes uldine Wd.1272
Huppama	Huppama hupfen, springen esinemus murretes uldine Wd.1276
Huudja	Huudja der Rufer Wd.-
Huudma	Huudma rufen Pale huudma zurufen Appi huudma da-inf.huda Temma tahhab lasta mahha huda esinemus murretes uldine Wd.1278
Huudmine	Huudminne das Rufen sg.part.huudmist Ta tahhab wist huudmist Wd.-
Huup	Uup Merre uup ein Rohrdonheil esinemus murretes:Ans,Kaa,Krj,Poi, Rid,Mar,Vig,Kse,Joe,Kod,KJn,Urv Wd.1279
Huus 'huve'	Huus g. hue acc.huud das Gerucht esinemus murretes:Juu Wd.1280
Iga *	Igga g. ea die Beil, das Alter Igga Paaw Igga mees Igga uks Pitk igga sg.ill.iggasse Kullab Tobbi naab iggasse Paika sg.ines.iggas

	Eddew iggas Paikas Munter und hurtig sg.ad.iggal Iggal ajal esinemus murretes üldine Wd.111
Igemed	Higgemet ... vom Zahnfleisch esinemus murretes üldine Wd.111
Ihu *	Ihho der Leib sg.gen.ihho Temma on minno ihho sees kainud Ihho Allaste sg.ines.ihhus Emma Ihus Sg.el.ihhust Ihhust arralangema am Leibe abnehmen esinemus murretes üldine Wd.113 ihu,iho(d)
Ikka *	Ikka v. Ikke v. Ikkes allezeit Mul on uks aeg ikka Ich habe immer Zeit Tulli arriseb ikka Das Feuer glimmt allzeit esinemus murretes üldine Wd.114
Ilm *	Ilm g. ilma die Welt,das Wetter Ilm audub sg.gen.ilma Jummal heiditab Ilma arra Gott gibt besseres Wetter esinemus murretes üldine Wd.116
Ilmaaegu *	Ilmaego umsonst,ohne Schuld,ohne Ursache esinemus murretes üldine Wd.-
Ilmaasjata *	Ilmasjata umsonst,ohne Schuld,ohne Ursache esinemus murretes üldine Wd.117
Ilmamaa *	<Ilma Ma> Ma-Ilm

der ganze Welt
Keik ilma Ma hulgus
der in der ganzen Welt herumschwarmt
esinemus murretes uldine
Wd.117

Inimene *

Innime v. Innimenne g. se
der Mensch
Wanna aggar To Innime
sg.gen.innimisse
Haigotussed tullewad Innimisse pale
sg.al.innimissel
At!At!Mis Sa waggal Innimissel
sedda tegid?
Vater!Vater!Warum hast du an
einem unschuldigen Menschen so
ubel getan?
pl.el.innimissist
Nemmad ei tunne happe kul mitte
Jummalast eiga Innimissist
esinemus murretes uldine
Wd.122

Irvitama *

Hirwitama v. Irvitama
verspotten,auslachen,lachlich grinsen
esinemus murretes uldine
Wd.128

Irvitelema

Hirwitellema
lachlich grinsen,die Zahne blicken
esinemus murretes uldine
Wd.128

Ise *

Ise v. Isi
eigen,selbst
sg.gen.ennese eigen
Minno ennese
sg.part.ennast sich selbst
Kohto sisse ennast andma
Vor Gericht gehen
sg.el.ennesest
Ennesest arra ollema
entzuckt sein
sg.all.ennesele sich selbst
sg.ad.endel ihnen selbst
Neil on endel issi Saun
pl.gen.enneste
Meie waddasime enneste takka
Wir zogen es selbst hinter uns hier
pl.all.ennestele ihnen selbst
endile ihnen selbst
esinemus murretes uldine
Wd.131

Ja

Ja

	und Minna ja sinna Minna tahhan sedda alt ja paalt kulata Ich will genau danach forschen esinemus murretes uldine Wd.133
Jaak	Jaak g. Jago Jacob esinemus murretes uldine Wd.143
Jaam	Jaam g. jama die Postirrung esinemus murretes uldine Wd.144
Jaan	Jaan g. Jani Johann esinemus murretes uldine Wd.144
Jaaniroht	Jani rohto Johanneskraut esinemus murretes: Jam, Krk, Mus, Muh, Trm, Plt, KJn Wd.144
Jalg *	Jalg g. jalla der Fuss sg.gen.jalla Jalla allused esinemus murretes uldine Wd.138
Jo 'ju, juba' *	Jo schon Ma ajan Se neljat korda jo labbi Jo temma nuud hilja arrasurnud esinemus murretes uldine Wd.154 jo(d)
Jooksma *	Jooksma v. Josema laufen da-inf.joosta sg.3.p.pr.joseb Joggi joseb setme arro Der Bach teilt sich in viele Armen esinemus murretes uldine Wd.156
Jooks *	Jooks g. jookso sg.gen.jookso Jookso himmo die Laufs lust Jookso aeg die Laufszeit

- sg.el.jooksust
 Suurest jooksust panti hing
 kurku kinni
 esinemus murretes üldine
 Wd.156
- Joom *
 Joom g. joma
 Mul on oiete Joma hadda
 Ich bin recht durstig
 esinemus murretes üldine
 Wd.158
- Juba *
- Jubba
 schon
 Jubba tulleb
 Jubba nuud Aasta arra on
 esinemus murretes üldine
 Wd.165
- Jumal *
- Jummal g. Jummalā
 der Gott
 Kullab Jummal ka Abbi annab, kui on
 lapsed lodut ellama
 sg.gen.Jummalā
 Jummalā and Gottes Gabe
 Jummalā ette ei woi middagit
 parrata
 sg.el.Jummalast
 Nemmad ei tunne happe kul mitte
 Jummalast eiga Innimissist
 sg.all.Jummalalle
 Aitummal Jummalalle
 esinemus murretes üldine
 Wd.168
- Jutlus *
- Jutlus v. Jutlus g. se
 die Predigt
 sg.part.jutlust
 Temma ei arranda ennam mitte
 Jutlust piddada
 Er kann nicht mehr predigen
 esinemus murretes üldine
 Wd.170
- Jutt *
- Jut g. jutto
 ein Gespräch
 sg.part.jutto
 Jutto ajama reden, plaudern
 Ta ajab Sulla Jutto (Reval)
 esinemus murretes üldine
 Wd.170
- Joggi *
- Joggi g. jo
 Bach
 Sesamma Joggi tahtis meit arra-

- Toppetada
 sg.gen.jo Jo ares
 sg.part.jokke Jokke moda
 esinemus murretes uldine
 Wd.160
- Joeaas *
 Jo Aas v. Joe-aas
 eine Wiese am Bach
 esinemus murretes: Hlj, Lug, Rid, Kir,
 Var, Pjg, Kos, JMd, Tur
 Wd.-
- Johvehein *
 Johwe-Hein v. Johwe hein
 grob Wintgras, so im Morst unter den
 anderen wachst
 esinemus murretes: Puh, San, Krl, Har,
 Plv, Lut, Se
 Wd.87
- Joud *
 Joud g. jouo
 das Vermogen, Kraft
 Joud on jouetu, Waggi on waeti
 Joud lahhab kassinamalle
 sg.part.joudo
 Kul ta helde on, olleks Joudo agga
 ollad
 Er ist willig genug, wenn er nur
 das Vermogen hatte
 esinemus murretes uldine
 Wd.162
- Joudma *
 Joudma
 eilen
 sg.3.p.pret.joudis
 Temma joudis arra arrida ommad
 Workut
 esinemus murretes uldine
 Wd.163
- Jagelema
 Jagelema
 sich zanken
 esinemus murretes uldine
 Reval(SHV)
 Wd.144
- Jaitis 'jaide'
 Jaites
 Glatteis
 esinemus murretes puudub
 Wd.144
- Jalle
 Jalle
 widerum, widerlich, abscheulich
 Lihha on jalle
 Jalle ja kolle
 esinemus murretes puudub

		Wd.145	
Jalg		Jalg g. jalle Spur, Fusstapen Hammaste Jalg sg.all.jallele Ma katsun, kas ma saan jallele pl.nom.jalled Koera hamba jalled pl.part.jalgi Jummal parrandab kul noppest omma jalgi arra esinemus murretes uldine Wd.145	
Jalk		Jalk widerlich esinemus murretes uldine Reval(SHV) Wd.145	
Jalle		Jalle Aeoti on maas, teine aeg jalle woib likota Dann und wann liegt er danieder, dann und wann geht er auf Hing jai kurku jalle esinemus murretes uldine Wd.145	
Jame	*	Jamme dick, grob Lohhust jamme hein Grob, morisch Heu esinemus murretes uldine Wd.146	
Janes		Jannes g. jannese der Hase pl.nom.jannedes Arwikkud Jannedes on saal esinemus murretes uldine Wd.146	
Jarele		Jarrel v. Jarrele nach, hinterher adv. Ei nemmad arwa weel Se jarrele Sie werden noch nicht klug dernach Andge Mul jarrele vergibt mich esinemus murretes uldine Wd.148	
Jarsk	*	Jarsk steil jarsk aar steiler Ufer	

- esinemus murretes uldine
Wd.150
- Jatk *
Jatk g. jatko
der Ansatz
sg.gen.jatko
Arsk Innime wottab teise To-teo
leiwa jatko ja keik mis ta naab arra
esinemus murretes uldine
Wd.150
- Jatma *
Jatma
lassen, verlassen
Ammetit mahha jatma
sg.3.p.pr.jattab
Ehk Jummal wottab ehk jattab
sg.2.p.pr.imp.jatta
Jatta tedda sinna
esinemus murretes uldine
Wd.151
- Jaa
Ja v. Jea v. Jea v. Ea g. ea
das Eis
Raud Ea hart gefrogen Eis, das nicht
mit Schnee bedeckt ist
sg.gen.ea, jea
Es olnud Ea minnes mitte sedda Wet
Jea Part
pl.gen.jade
Heina Kuhja pead ollid Jade
seest walja
esinemus murretes uldine
Wd.152
- Jaama *
Jama
bleiben, werden
Polle nemmad harjunud sin jama Tuhhaga
Sie sind nicht gewohnt hier zu
bleiben und zu schmachten
sg.3.p.pret.jai
Hing jai kurko jalle
nud-part.janud
Minna ollen armetummaks janud
esinemus murretes uldine
Wd.152
- Jaapart
Jea Part
ein Ente
esinemus murretes:Kuu, Ans, Khk, V11,
Muh, Pha, Mar, Var, Khn, Plt
Wd.772
- Jaar
Jaar g. jara
der Schafsbock, der Widder
Jaar loop der Widder stösst

- esinemus murrtes üldine
Wd.153
- Ka *
Ka
auch
Kullab Jummal ka Abbi annab, kui
on lapsed lodut ellama
esinemus murretes üldine
Wd.231
- Kaebama *
Kaebama v. Kaibama
klagen, trauren, verklagen
da-inf.ines.kaibates
Habbi peaks temmal ollema rakides
ja kaibates
esinemus murretes üldine:kaibama=
kaebama
Wd.178
- Kaks *
Kaks g. kahhe
zwei
Tanna minnistas kaks kord arra
sg.gen.kahhe
Kahhe warra doppelt so...
Kahhe, kolme, nelja arrolinne
esinemus murretes üldine
Wd.189
- Kalamees *
Kallamees
der Fischer
pl.nom.kallamehhed
Nemmad on hullud kallamehhed
esinemus murretes üldine
Wd.600
- Kallal *
Kallal
bei, neben
Ta haugub mo kallal
all.kallale
Kallale minnema Anfang machen
Nemmad tullid minno kallale
abl.kallalt
Nemmad laksid kallalt arra
esinemus murretes üldine
Wd.-
- Kallis *
Kallis g. kalli
teuer
transl.komp.kallimaks
Ep ka aeg alwemmaks ei la, kui
ta kallimaks ei la
esinemus murretes üldine
Wd.194
- Kana *
Kanna g. kanna

- Kastane 10
 Huhn
 Abbarik Kanna Herbst Huhn
 pl.nom.kannad
 Meie olleme saal kui hullud kannad
 esinemus murretes uldine
 Wd.198
- Kandja *
 Kandja
 ein Trager
 Lapse kandja Innime ein Schwanger
 Au marki Kandja ein Ordenstrager
 esinemus murretes:Vai,Mar,Var,Krk
 Ran,Plv
 Wd.201
- Kangas *
 Kangas g. kanga
 ein Stuck gewebt Leinen
 Kangas polle weel autut
 sg.gen.kanga Kanga-Ebbemed
 esinemus murretes uldine
 Wd.205
- Kange *
 Kange
 hart, stark
 Kange hirm tagga
 transl.komp.kangemaks, kangermaks
 Haige lahhab kangemaks
 Die Krankheit nimmt zu
 Annab Jummal lapsed kangemaks
 esinemus murretes uldine
 Wd.205
- Karu *
 Karro g. karro v. Karru g. karru
 der Bar
 Karro immeb Jalgo
 esinemus murretes uldine
 Wd.215
- Kas *
 Kas
 adv.intrrogandi, utrum, num.
 Kas sa tilled
 Ma katsun, kas ma saan jallele
 esinemus murretes uldine
 Wd.217
- Kask *
 Kask g. kasse
 die Birke
 Arro-Kask Birkenbaum auf hartem
 Land
 esinemus murretes uldine
 Wd.217
- Kass
 Kas g. si
 die Katze
 esinemus murretes uldine

Wd.217

Kastehein

Kaste hein
das gross und misskraut im Korn
esinemus murretes üldine
Wd.87

Kasu *

Kasso
der Nutzen
sg.part.kasso
Kes saab sest Kasso
Kasso ahnitsema
sg.transl.kasuks
Sannade Kasuks
pl.gen.kassude
Se on kassude eest,Pea-Wolg seisab
adj.pl.nom.kassowad
Kassowad Maad Fruchtbare Lander
esinemus murretes üldine
Wd.230

Kasvama *

Kaswama v. Kassoma
wachsen
Temma teinut rukkit Ma alla kassoma
sg.3.p.pr.kaswab
Temma kaswab hummala Waandes
esinemus murretes üldine
Wd.219

Katk *

Katk g. katko
die Pest
sg.part.katko
Katko poddema
Enne Katko
Parrast Katko
sg.e1.katkust
Katkust on hulk aega arra
Katkust sai sia
adj.nom.katkone
Enne Katkone Laps
esinemus murretes üldine
Wd.221

Katkema *

Katkema
zerbrechen
nud-part.katkent
Katkent,asjato Kue-Hilpokenne
esinemus murretes puudub
Wd.221

Katsuma *

Katsuma
fühlen,sich hutten,probieren
sg.1.p.pr.katsun
Ma katsun,kas ma saan jallele
Ich versuche auf die Spur zu

- kommen
 esinemus murretes puudub
 Wd.223
- Katus *
- Kattus g. kattuse
 das Dach
 sg.gen.kattusse
 Kattusse harri Spitze des Daches
 Tulli Kattusse harjas kinni
 das Feuer ist schon im Dach
 sg.part.kattust
 Kattust harjama
 esinemus murretes üldine
 (katusehari):Lug,Vig,Aud,Juu,Iis
 Plt,Von,Har,Se
 Wd.224
- Kaunis 'ilus,upris' *
- Kaunis
 schon,heilig
 Olli kaunis Hal maas
 Es war ein ziemlicher Reif
 sg.part.kaunist
 Temma olli saalt kaunist Warra
 tonut
 esinemus murretes üldine
 Wd.226
- Kauss *
- Kaus g. si
 eine Schale
 Habbene Kaus Barterer Schussel
 esinemus murretes üldine
 Wd.227
- Keel *
- Keel g. kele
 1)die Zunge
 2)die Sprache
 3)die Schlinge,damit man Vogel sangt
 4)...
- sg.kom.kelega
 Temma ahhatab tedda libbeda
 kelega arra
 esinemus murretes puudub
 Wd.270
- Kell *
- Kel g. kella
 die Glocke
 Jubba kel loi Tukki Aega
 Warrawa kel kaib
 sg.gen.kella
 Kella Korra der Kloppel
 Kella kuuljad
 pl.nom.kellad
 Elledad kellad
 esinemus murretes üldine
 Wd.260

Kes *

Kes
wer, welcher
Kes se on?
Kes tedda tagga ajab, Koer ei haugu
temma tagga
Wer bekummert sich um ihn, auch
kein Hund bellt ihm nach
Kes sai uks, kes sai kaks, kes sai
kolm rahha
sg.all.ke
Ke Jummal haige lonut, se Jummal
haige wottab
Gibt Gott die Krankheit zu, kann
er auch wieder abnehmen
sg.ad.kel
Kel pehme sudda on
esinemus murretes uldine
Wd.266

Kevadene *

Kewwadenne
vorjahrig
Kewwadenne Aeg die Fruhlingszeit
pl.nom.kewwadesset
Kewwadesset hobboosed
esinemus murretes uldine
Wd.268

Kibe *

Kibbe v. Kippe
schmerzlich
Oige Kibbe Assi recht grosse Not
Kibbe Wits
Kibbe Wingel Tuul
Ein scharfter, kalter Wind
pl.nom.kibbedat
Kibbedat Sannumit
Traurige, betreibte Botschaft
Kibbedat haiged die Nachwehan
esinemus murretes uldine
Wd.275

Kiitma *

Kiitma
loben, rühmen
sg.2.p.imp.neg.arra kida
Arra kida eiga hoopli enne, kui
sa ulle oja sanut
Prahle nicht vor der Zeit
esinemus murretes puudub
Wd.307

Kimmel

Kimmel
ein Schimmel
esinemus murretes uldine
Wd.283

Kinni *

Kinni
feste, verschlossen
Sanna jaab kinni
Panne jallad kinni
Minno sudda on praego kinni
sesamma asja parrast
Kinni hakkama anfassen
esinemus murretes uldine
Wd.285

Kirik

Kirik
Aljala Kirrik
sg.ill.kirrikusse, kirkko
Kirrikusse ehtsit
Sie zogen sich an, um zu Kirche
zu gehen
Arro aeg on kul et saab kirkko
minnema
Man kann wohl gar selten zur
Kirche kommen
esinemus murretes uldine
Wd.291

Kirst *

Kirst g. kirsto acc.pl.kirsta
der Kasten
sg.gen.kersto
Kersto allused
esinemus murretes uldine
Wd.294

Kivi *

Kiwi
der Stein
pl.gen.kiwwide
Kui pissut Wet mahha heidab siis
on kiwwide Paad waljas
Wenn das Wasser ein wenig fallt,
so kann man die Steine sehen
esinemus murretes uldine
Wd.300

Koda *

Kodda g. koja acc.pl. koddasid
das Haus
sg.gen.koja
Koja Nurgad on arramaddanut,
arrahaudonut
sg.part.kodda
Kodda arrima ein Haus ausbessern
esinemus murretes uldine
Wd.315

Koduhoidja

Koddo hoidja
Hauswachter
esinemus murretes: Lug, Khk, Muh, Mar,
Ris, Juu, Tur, Kod, Plt, KJn, Trv, HIs,
Krk, Kr1, Vas, Khk, Se

Wd.705

Koer *

Koer g. koera
1) ein Hund
2) ein böse ... oh sinna koer
3) Pawa Koer (Reval)
sg.gen.koera
Koera hamba jalled
pl.nom.koerad
Koerad haukusid tand ulles
Die Hunde weckten ihn auf
esinemus murretes uldine
Wd.316

Koht *

Koht g. kohha
die Gegend
pl.nom.kohhat
Hauad kohhat, waggewad kohhat
esinemus murretes puudub
Wd.323

Kohus *

Kohus g. kohto
der Gerechtigkeit
sg.gen.kohto
Kohto sisse ennast andma
Vor Gericht gehen
esinemus murretes puudub
Wd.326

Koib

<Koib>
Hulge Koiwad
Die Seehunde Füsse
esinemus murretes puudub
Wd.328

Kokku arvama

Kokko arvama
zusammenrechnen
Wd.318

Koim *

Koim
drei
Koim awwarad Pennikoormat
sg.gen.koime
Kahhe, kolme, nelja arrolinne
sg.part.koimet
Jubba se hobbone, kolmet aasta,
ikke al kaib
Das Pferd hat schon drei Jahre
gezogen
esinemus murretes uldine
Wd.332

Kombe * 'komme'

Kombe
die Weise, Gewohnheit, Art, Sitte
sg.ad.kombel

Oigel Kombel
Ei milgi kombel
pl.nom.kombed
Haad kombed
esinemus murretes uldine
Wd.334

Koorm *

Koorm g. koorma g.pl. koormate
ein Fuder,der Last
Koorm hauga,toont arra
Er hat ein Fuder Hecht gebracht
sg.gen.koorma
Madda Weikse kawwes ja koorma
wattes
Der Vieh muss mit grosser Angst
gehen und den Fuder ziehen
sg.part.koormad,koorma
Kaks koormad v. koorma
pl.kom.koormatega
Laks hopis omma koormatega sisse
Er fiel mit seinen Fudern
esinemus murretes uldine
Wd.359

Kord *

Kord g. korra
die Weise,Ordnung
Kui Ello Kord on Lasst uns Gott leben
sg.gen.korra
Endse korra das vorige Mal
sg.part.korda
Ma ajan se neljat korda jo labbi
esinemus murretes uldine
Wd.343

Kott *

Kot g. kotti
der Sack
Sinna Naljalinne sinna aggana kot
Da hungriger Hund da Bettler
esinemus murretes uldine
Wd.352

Kuhugi *

Kohhegi v. Kuhhogi v. Kohhige
nirgendwohin
Hakka Nou ennam kohhige mitte
Ich weiss weder Rat noch Mittel
mehr
Kui se Lammas tulleb otse wasto ei
moista kaanda kohhegi
esinemus murretes uldine
Wd.399 kuhugile,kohegile(O,P)

Kui *

Kui v. Kut
wie,als,wenn,da
Kullab Jummal ka Abbi annab,kui on
lapsed lodut ellama

Kui Ello Aega on
Ni hasti kui So gut als
Na kul palju nuud emaal mitte,
kut ette aggas
In der Ferne kann man nun wohl
nicht viel sehen, sondern eines
für sich
esinemus murretes uldine (kui,kut)
Wd.398,400 kut(I,P)

Kuida 'kuidagi'

Kuida
auf keinerlei Weise
Meie ei sudant kuida, sedda aega ulle
wia / ulle aita
Wir konnten auf keinerlei Weise
die Zeit verbringen
esinemus murretes puudub
Wd.400 kuidagi

Kuida 'kuidas'

Kuida
wie
Mis arras! Mis arras! Nahha on, kuida
Jummal meitet nuhtlenut on.
esinemus murretes uldine
Wd.400

Kuiiv *

Kuiiv g. kuiwa v. Kuio
Se kuiiv wottab merre arra
Die Durre trocknet die See aus
sg.gen.kuiwa
Se kuiwa Wega paseb ulles hadda
surmaga
Mit dem niedrigen Wasser kann man
mit grosser Gefahr hinaufkommen
esinemus murretes uldine
Wd.400

Kumb *

Kumb g. kumma
welcher von beiden
sg.all.kummale
Saab kuulda, kummale temma antakse,
kummale andmatta
esinemus murretes puudub
Wd.408

Kuri *

Kurri g. kurja
bose
Kurri Innimenne
Temma motleb kul hasti ollewad,
tulli kurri
sg.gen.kurja
Kurja Ma auk die Holle unter der Erde
sg.part.kuria
Temma ajab minno pale, et minna
temmaga pean kuria Tood teggema

	sg.kom.kurjaga Ei sa haga tand haaks,ei sa kurjaga tand haaks esinemus murretes üldine Wd.415
Kurist 'lohk maapinnas, * kuhu neeldub vesi,kurisu'	Kurrist v. Kurriste Aukud Locher darin sich ein Bach verliert esinemus murretes:JMd,JJn,Kad Reval(SHV) Wd.415
Kurk *	Kurk g. kurko v. kurku sg.gen.kurko Kurko laggi sg.part.kurko Kurko mahha tommama Den Hals abschneiden sg.ill.kurku Suurest jooksust panti hing kurku kinni sg.ines.kurkus Laew on merre kurkus esinemus murretes üldine Wd.416
Kus *	Kus wo,wohin Kus sa asset olled? Wo logierst du? esinemus murretes üldine Wd.418
Kutsikas	Kutsikas g. kutsika ein Hundchen esinemus murretes üldine Wd.419
Kuu *	Ku 1)der Mond 2)Monat Noor Ku Wanna Ku Wanna Ku Pohhi das letzte Viertel sg.gen.Ku Ku Aimokenne noch ein kleiner Mondchen Uks Ku aega esinemus murretes üldine Wd.420
Kuub *	Kuub g. kue der Rock sg.gen.kue Katkent,asjato Kue-Hilpokenne

esinemus murretes üldine
Wd.421

Kuulama *

Kuulama
nachforschen
Jarrele kuulama
nud-part.kulant
Temma tannas teit, et teie ollete
temma jarrele kulant
da-inf.kulata
Minna tahhan sedda alt ja paalt
kulata
Ich will genau danach forschen
esinemus murretes üldine
Wd.422

Kuulja

<Kuulja>
pl.nom.kuuljad
Appi!Appi!Kuuljad, naggiad
Es helfe wer immer kann!
esinemus murretes: Joe, Hlj, Kod
Wd.-

Kuulma *

Kuulma
horen
sg.3.p.pr.kuleb
sg.3.p.pr.neg.ei kule
Aegsaste ta kuleb, aeoti ei kule
mitte
da-inf.kuulda
Saab kuulda, kummale temma antakse,
kummale andmatta
impers.pr.kulus
Mis kulus temmast. Was hort man
von ihm
esinemus murretes üldine
Wd.422

Koik *

Keik g. keige
alle, ganz
Keik se maggi der ganze Berg
Keik mailm on sedda haalt tais
sg.gen.keige
Need on keige emamal
Diese sind am weitesten
esinemus murretes üldine
Wd.367

Kone *

Konne
die Rede
sg.ad.konnel
Sel konnel ei ole handa tagga
Das ist eine unverständige Rede
pl.nom.konned
Hannatummad konned

	pl.part.konnesid Setmest arroost otsib konnesid Er sucht die Reden aus allen Winkeln hervor esinemus murretes uldine Wd.372
Korb 'varvus' *	Korb g. korbe braun Korb hobbone braunes Pferd esinemus murretes uldine Wd.373
Korva 'juurde' *	Korwa beiseits Se waetumma Abbiga,paab ikka otsi- ma Abbi korwa Paaw Pawa korwa otsisin ma tedda Ich suchte ihn von Tage zu Tage esinemus murretes uldine Wd.378
Kover *	Kowwer krumm Kowwer arro ungerade Zahl Saab kuulda kelle se Tossi kelle se kowwer jaab esinemus murretes uldine Wd.381
Kaamees *	Kae-meess ein Burger sg.transl.Ka mehheks Ka mehheks heitma Burge werden esinemus murretes uldine Wd.252
Kaima *	Kaima gehen sg.2.p.pr.kaib Temma kaib teist aasta pl.3.p.pr.kaiwad Aega moda asjad kaiwad sg.1.p.pret.kaisin Minna kaisin eel temma tagga da-inf.kaia da-inf.ines.kawwes Hadda weikse kawwes ja Koorma wattes sg.2.p.imp.kai Et kai sinna So geh doch esinemus murretes uldine Wd.241

Karsahais

Karsa-haiss
ein Geruch von verscheuten Haaren
esinemus murretes uldine
Reval(SHV)
Wd.250 kartsuhais

Kasi *

Kasi g. kae
die Hand
Kuida Kassi kaib Wie geht es dir?
sg.gen.kae v. ka
 Alt Kae unterwerf der Hand
 Arsti Ka al ollema
sg.part.kat
 Kat andma die Hand geben
 sich verloben
sg.ill.katte
 Anna Pil hullo katte,hul ajab
 Pilli lohki
sg.ines.ka
 Jubba on ka Ich habe es schon
sg.el.kaast
 Temma arris arra mo Kaast
 Er nahm es von mir weg
sg.kom.kaega
 Kerge Kaega Innimenne
 Ein Mensch der leicht zuschlägt
esinemus murretes uldine
Wd.252

Katt andma 'kihluma'

Kat andma
sich verloben
esinemus murretes uldine
Wd.252

Kula *

Kulla g. kulla
das Dorf
sg.ill.kullase
 Et aitab Jummal walge warra
 Kullase
esinemus murretes puudub
Wd.427

Kull *

Kul
genug adv.
Mo sudda olli kul arras
 Mein Herz war mitleidig genug
Kulma woin Wahha aimata
 Ich kann wohl nur wenig sehen
esinemus murretes uldine
Wd.429

Kullap *

Kullab
genug
Kullab se ikka on Es mag wohl so sein
Kullab Jummal ka Abbi annab,kui on

lapsed lodut ellama
esinemus murretes üldine
Wd.-

Kulvama *

Kulwama v. Kullima
saen
impers.neg. kulweta
Ei hullo kunta eiga kulweta, kul
se sunnib muido
Unkraut wachst wohl selbst
esinemus murretes üldine
Wd.430

Kumme *

Kumme
zehn
ord.kumnes
Uhheksa ametit temmal, kumnes nalg
sg.abl.kumnelt zum zehnten
sg.transl.kumneks zum zehnten
esinemus murretes üldine
Wd.431

Kundma *

Kundma
pflugen
impers.neg. kunta
Ei hullo kunta eiga kulweta, kul
se sunnib muido
Unkraut wachst wohl selbst
esinemus murretes üldine
Wd.432

Laev *

Laew g. laewa
das Schiff
Laew on hannaliste
Das Schiff hat verkehrt mit dem
hinterteil vor
esinemus murretes üldine
Wd.442

Lai *

Lai g. laia
breit
komp.laiam
Alt ahtam, paalt laiam
superl.keige laiem der breiteste
esinemus murretes üldine
Wd.449

Lammas *

Lammas g. lamba acc.pl. lambo
ein Schaf
pl.nom.lambat
Hillised Lambat
pl.gen.lammaste
Lammaste Rauat Schafschare
pl.part.lambit
Woi ma ollen Lambit kaswatant

Ich habe keine Schafe erzogen
esinemus murretes uldine
Wd.453

Langema *

Langema
fallen
Mahha langema
Arra langema
pl.3.p.pr.langewat
Silmat langewat Auko
esinemus murretes uldine
Wd.455

Laps *

Laps g. lapse
das Kind
Enne aegne Laps
sg.gen.lapse
Selle lapse esimenne mis nuud olli
Der nachste vor dem jungsten Kind
pl.nom.lapsed
Lapsed on uhte Issa, teist Emma
Die Kinder haben einen Vater, aber
zwei Mutter
esinemus murretes uldine
Wd.458

Laskma *

Laskma
lassen
Aadrid laskma zur Ader lassen
esinemus murretes uldine
Wd.459,460

Lehm

Lehm g. lehma
die Kuh
Ahher Lehm
pl.part.lehmi
Saal on Hangi, Lehmi
esinemus murretes uldine
Wd.480

Lehmikvasikas

Lehmik-Wassikas
Kuhkalb
esinemus murretes uldine
Wd.480

Leib *

Leib g. lewwa
das Brot
Hadda Leib Notbrot
Perre Leib grob Brot
Saksa Leib fein Brot
sg.gen.leiwa
Ask Innime wottab teise To-teo
leiwa jatko ja keik mis ta naab arra
Ein Neidischer sieht nicht gern
wenn anderm wohl geht

	esinemus murretes uldine Wd.482
Libe *	Libbe g. lippe glatt sg.gen.libbeda Temma ahhetab tedda libbeda kelega arra Er lockt ihn weg mit seiner glatten Zunge esinemus murretes puudub Wd.493
Ligidal *	Liggidel nahe adv. Liggidel heitma Sich naher wohin begeben esinemus murretes puudub Wd.496
Liha *	Lihha g. lihha das Fleisch Lihha on jalle Das Fleisch ist widerlich esinemus murretes uldine Wd.497
Liht *	Liht glatt,einzel,dichte Liht harri einfacher Kamm (Reval) esinemus murretes puudub Wd.498
Liigutama *	Likotama anruhren da-inf.likota Aeoti on maas,teine aeg jalle woib likota esinemus murretes uldine Wd.509
Lohk	<Lohk> sg.el.lohhust Lohhust jamme hein Grob morisch Heu esinemus murretes puudub Wd.517
Looma	<Loma> nud-part.lonut Ke Jummal haige lonut,se Jummal haige wottab Gibt Gott die Krankheit zu,kann er auch wieder abnehmen tud-part . lodut

Kullab Jummal ka Abbi annab, kui
on lapsed lodut ellama
esinemus murretes puudub
Wd.528

Lootsik *

Lootsik g. lootsiko v. Loodsik
der Kahn
Awwaram Loodsik
esinemus murretes üldine
Wd.534

Lumi *

Lummi g. lumme acc. lund
der Schnee
sg.gen.lumme Lumme allune
sg.part.lund
Aia paal on wanna Lund
Wihm ajab Lund oiete Maast arra
esinemus murretes puudub
Wd.551

Lohki *

Lohki
ent... adv.
Anna Pil hullo kätte, hul ajab
Pilli lohki
esinemus murretes üldine
Wd.537

Loikama *

Leikama
schneiden
sg.3.p.pr.leikab
Pikne leikab sured Hawad mahha
Olle Wati jammedus
esinemus murretes üldine
Wd.538=483

Loukoer

Lou-Koer
der Lowe
esinemus murretes üldine
Wd.543

Labbi *

Labbi
durch
Ma ajan se neljat korda ja labbi
Labbi Oid durch die Nacht
Labbi kaima umgehen, durchgehen
Labbi ajama zu Ende bringen
Ramatut labbi ajama ein Buch
durchlesen
esinemus murretes üldine
Wd.472

Looma *

Loma
schlagen
sg.3.p.pr.loop v. loob
Jaar loop

Se loob padiks Es wird gelbe
sg.3.p.pret.loi
Jubba kel loi Tukki Aega
pr.neg.ei lo
Ei lo ette
esinemus murretes puudub
Wd.532

Luke 'helmepael'

Lukke
Helme Lukke
die Korallenschnur
esinemus murretes:Kuu,Hlj,Vai,Nis,
Kei,Juu,JMd,VJg,Kod,Aks,KJn
Reval(SHV)
Wd.558

Ma

Ma
ich
Kulma woin wahha aimata
Ich kann wohl noch nur wenig sehen
gen.mo mein,mir
Mo sudda olli kul arras
Mein Herz war mitleidig genug
all.mulle v. mul
Au olgo Sulle,habbi olgo mulle
Se teeb mul haiged
ad.mul
Mul on uks aeg ikka
Ich habe immer Zeit
esinemus murretes uldine
Wd.559

Maa *

Ma g. ma acc.pl. maid
das Land,die Erde
Arro Ma schwer trocken Land
sg.gen.Ma Ma alla unter die Erde
sg.ill.mahha nieder,an die Erde
hinunter
Tobbi wottab armetummaks mahha
sg.ines.maas darunter,auf der Erde
Olli kaunis Hal maas
Lambad maas die Schafe waren tot
sg.el.maast von der Erde
Touse maast ulles
Maast maddalast von Kind auf
Wihm ajab Lund oiete Maast arna
pl.nom.maad
Allikassed Maad
esinemus murretes uldine
Wd.577

Maailm

Mailm
Keik mailm on sedda haalt tais
esinemus murretes uldine
Wd.577

Madal *	Maddal g. maddala niedrig, gering, flach Maddal aar flacher Ufer esinemus murretes uldine Wd.559
Maha arvama	Mahha arvama Hinnast mahha arvama abdingen Wd.48
Maha jatma *	Mahha jatma verlassen, unterlassen, abdanken Ammetit mahha jatma Wd.151
Maja *	Maja v. Maia g. maia die Hütte, Wohnung Ello Maja die Wohnung sg.part.maja Maja ehhitama ein Haus bauen esinemus murretes uldine Wd.599
Maksma *	Maksma bezahlen sg.3.p.pr.maksab Au maksab rahha Zur Staat gehört viel esinemus murretes uldine Wd.568
Mari *	Marri g. marja die Beere sg.kom.marjaga Marjaga Hering Rogen Hering esinemus murretes uldine Wd.571
Meel *	Meel g. mele das Gemut, Vernunft, Sinn, Verstand Akkine Meel übereilend Meil on arras Meel sedda nahha Es jammert uns anzusehen sg.part.meeld v. meelt Aja Meeld moda Tal polle meelt paas sg.ines.meles Temma olli ni happo minno meles Er war mir so zu wider sg.kom.melega mit Fleiss, Vorsatz Ha melega gerne esinemus murretes uldine Wd.597

Mees *

Mees g. mehhe
der Mann
Teo Mees allati Waljas
Man muss beständig einen Arbeiter
ausgeben
sg.gen.mehhe
sg.part.meest
Uleanneto Mehhe Pojad,et aitake
Meest
Ihr bosen Leute, helft doch
sg.el.mehhest
Minna ollen Mehhest armetummaks janud
sg.transl.mehheks
Ka mehheks heitma
esinemus murretes uldine
Wd.600

Meie *

Meie
wir, unsere
Meie ei sudantkuida, sedda aega ulle
wia / ulle aita
Wir konnten auf keinerlei Weise
die Zeit verbringen
part.meit v. meitet
Sesamma Joggi tahtis meit arra-
Toppetada
Mis arras! Mis arras! Nahha on, kuida
Jummal meitet nuhtlenut on.
ad.meil
Meil on arras meel sedda nahha
esinemus murretes puudub
Wd.-

Meri *

Merri g. merre
das Meer, die See
sg.gen.merre
Suur, hirmus, armoto Wessi ei anna
merre pale minnakit
esinemus murretes puudub
Wd.594

Mets *

Mets g. metsa
der Busch, Wald
sg.gen.metsa
Metsa allused on pehmed
Ulle metsa ulle jarwe minge temma
omma nahhaga hopis
Er mag mit seiner Haut verschwinden
sg.part.metsa
Kul temma metsa arraloatant
Er hat den Wald wohl ausgeheuen
sg.ill.metsa
Hobbone laks Metsa, Pu otsa
esinemus murretes uldine
Wd.595

Midagi *

Middagi v. Middagit
etwas
Ei middagit nichts
Jummala ette ei woi middagit parrata
esinemus murretes üldine
Wd.607

Mihklipaev

<Mihkli paaw>
sg.gen.mihkli pawa
Wiljad on hillised, suggise pole,
mihkli pawa pole lahhawad keik
esinemus murretes üldine
Wd.604

Mina

Minna
ich
Minna tahhan sedda alt ja paalt
kulata
gen.minno
Minno arwates
part.mind
Temma haugutelles mind sinna
Tulle mind appi Komm mir zu Hilfe
esinemus murretes üldine
Wd.604

Minema *

Minnema
gehen
Arro aeg on kul et saab kirkko
minnema
sg.1.p.pr.lahhen ich gehe
sg.3.p.pr.lahhab v. laab
Se lahhab korda
Arra peksa harja, harg laab
pekstes hullumaks
pl.1.p.pr.lame
Meie lame ikka ni joudo, et hobbone
ei sa tagga mitte
Wir gehen so geschwind, dass uns
kein Pferd einholen kann
pl.3.p.pr.lahhawad
Wiljad on hillised, suggise pole,
mihkli pawa pole lahhawad keik
pr.neg.ei la v. ei lahha
Ep ka aeg alwemaks ei la, kui ta
kallimaks ei la
Sedda emale ei lahha ta mitte
Weiter geht er nicht
sg.3.p.impf.laks
Temma laks omma Asjale
nud-part.lainud
Polle naad ammo lainud mitte,
nuud hilja aego
sg.2.p.pr.imp.minne

Minne arra gehe fort
sg.3.p.pr.imp.

sg.3.p.pr.imp.neg.

Minga ehk arramingagi
Er mag gehen oder nicht
da-inf + gi minnakit

Suur,hirmus,armoto Wessi ei anna
merre pale minnakit

da-inf.ines.minnes

Es olnud Ea minnes,mitte sedda Wet
esinemus murretes uldine

Wd.605

Minestama *

Minnistama v. arraminnistama
in Ohnmacht fallen

sg.3.p.impf.minnistas

Tanna minnistas kaks kord arra
esinemus murretes uldine

Wd.606

Mis *

Mis

was

Mis sa tahhat

Mis siis

Mis ma sest holin?

Ask Innime wottab teise To-teo

leiwa jatko ja keik mis ta naab arra
esinemus murretes puudub

Wd.607

Mitte *

Mitte

nicht

Temma polle saal mitte

Awwarast,mitte nappist mootma

Nemmad ei tunne happe kul mitte

Jummalast eiga Innimissist

esinemus murretes uldine

Wd.608

Muidu

Muido

Ei hullo kunta eiga kulweta,kul se
sunnib muido

esinemus murretes uldine

Wd.624 muidu,muido(d)

Muna *

Munna g. munna

das Ei

Silma munna

Ell-munna

sg.gen.munna

Munna Rebbo

Munna tael

esinemus murretes uldine

Wd.628

- Muru *
 Murro
 das Gras
 sg.gen.murro
 Murro harri ein doppelter Kamm
 esinemus murretes uldine
 Wd.632
- Mutt *
 Mut g. mutti
 der Maulwurf
 esinemus murretes uldine
 Wd.634
- Moni *
 Monni v. monne
 mancher
 Igga Aasta ep sa kul mitte,monne
 Aasta saab
 Kul saab monni hulk Worad tullemä
 ka sinna
 sg.part.monda
 Andis monda habbematta Sanna
 sg.ad.monnel
 Monnel Pawal ei olle ma sind nainut
 Monnel on Waene Assi kul
 Mancher hat knapp genug
 esinemus murretes uldine
 Wd.618
- Motlema *
 Motlema v. Motlema
 denken,nachsinnen
 Asja pale motlema
 Umber motlema
 sg.3.p.pr.motleb
 Temma motleb kul hasti ollewad,
 tulli kurri
 sg.3.p.pr.neg.ei motle
 Temma ei motle mitte emale
 Er denkt nicht weiter hinaus
 esinemus murretes uldine
 Wd.621
- Mootma *
 Mootma
 messen
 Awwarast,mitte nappist mootma
 esinemus murretes uldine
 Wd.623
- Mara
 Marra g. marra
 die Stute
 esinemus murretes uldine
 Wd.587
- Mark *
 Mark g. margi
 ein Zeichen
 sg.gen.marki
 Au marki Kandja ein Ordensträger

		esinemus murretes puudub Wd.588
Matas *		Mattas g. matta der Hugel Mettas harri ein doppelter Kamm esinemus murretes üldine Wd.590
Maar 'mager'		Maar g. mara der Dachs sg.gen.mara Mara Rasw esinemus murretes üldine Wd.591
Mooda *		Moda nach, vorbei Moda Aida Meeld moda Temma laks moda esinemus murretes üldine Wd.614
Muger 'mutt' *		Mugger g. mugri v. Murk der Maulwurf esinemus murretes üldine Wd.637 mugr g. mugri(S,W)
Muristamine *		Murristaminne das Donnern Eikesse murristaminne esinemus murretes puudub Reval(SHV) Wd.639
Nad		Naad Polle naad ammo lainud mitte,nuud hilja aego ad.neil Neil on endel issi Saun Sie haben eine eigene Badestube esinemus murretes üldine Wd.-
Napisti *		Nappist kurz adv. Awwarast,mitte nappist mootma esinemus murretes:Kuu,Hlj,VNg,Joh, Jam,Ans,Khk,Kaa,Krj,Muh,Vig,Tor, Saa,Ris,HMd,Kad,Krk,Rou,Plv,Vas Wd.-
Need		Need Need Maad on So allused,need on

	Wannad audat Das Land ist morastig, weich, quellig esinemus murretes uldine Wd.-
Needsamad	Needsammad Needsammad ennege on Eben dieselben sind es esinemus murretes: Iis, Vai, Ans, Muh, Mar, Vig, Mih, Trv Wd.-
Neli *	Nelli g. nelja vier Minna ollin Rinna haiges kolm nelli naddalad maas sg.gen.nelja Kahhe, kolme, nelja arrolinne sg.part.nelja v. neljat Nelja ajama galoppenn Ma ajan se neljat kord jo labbi esinemus murretes uldine Wd.663
Nemad	Nemmad Ei nemmad arwa weel se jarrele Sie werden noch nicht klug dernach esinemus murretes uldine Wd.-
Nii *	Ni so Uks ha parrast ni kui enne Es ist genug gut, nah wie vor Temma olli ni happo minno meles Er war mir so zu wider esinemus murretes uldine Wd.673
Niisk	Niisk g. nisa die Milch von Fischen sg.kom.nisaga Nisaga Hering Milch Haring esinemus murretes puudub Wd.674
Ninda 'nonda' *	Ninda also Ninda ma arwan Rahwas ragib uks ninda teine teist esinemus murretes uldine Wd.670 ninda=664 nenda(nonda)
Nirk	Nirk g. nirgi das Wiesel, Hermelin

- esinemus murretes üldine
Wd.672
- Noor *
- Noor g. nore
jung
pl.nom.nored
Nored Tudrikkut on habbelikkut
esinemus murretes üldine
Wd.680
- Noppesti 'nobedasti' *
- Noppest
geschwinde
Jummal parrandab kul noppest omma
Jalgi arra
esinemus murretes puudub
Wd.-
- Nuga *
- Nugga g. noa
das Messer
Habbene Nugga das Schermesser
sg.kom.noaga
Noaga tahhan ma so suddame walja
kiskuda
esinemus murretes üldine
Wd.690
- Nuhtlema *
- Nuhtlema
strafen
nud-part.nuhtlenut gezuchtigt
Mis arras!Mis arras!Nahha on,kuida
Jummal meitet nuhtlenut on.
esinemus murretes üldine
Wd.691
- Nurk *
- Nurk g. nurga
der Winkel
sg.gen.nurga
Nurga Kiwwi
sg.ill.nurka
Nurka minnema
pl.nom.nurgad
Koja Nurgad on arramaddanut,arra-
haudonut
esinemus murretes üldine
Wd.694
- Nork *
- Nork g. norga
schwach
Nork Abbi wenig Hilfe
esinemus murretes üldine
Wd.685
- Nou *
- Nou g. o
der Ratschlag
Silma ees on ha,saab selja tagga,

- viib teine Nou warsti
sg.gen.nou
Et anna aega, aeg annab ha Nou
esinemus murretes uldine
Wd.686
- Nadal *
- Naddal g. naddala
die Woche
sg.gen.naddale
Ulle naddale die andere Woche
sg.part.naddalad
Minna ollin Rinna haiges kolm nelli
naddalad maas
pl.nom. naddalid
Igga naddalid Teul
Alle Wochen zur Arbeit
esinemus murretes uldine
Wd.652
- Nagama *
- Naggema
sehen
sg.3.p.pr.naab
Ask Innime wottab teise To-teo
jatko ja keik mis ta naab arra
pr.neg.na
Na kul paljo nuud emaalit mitte,
kut ette aggas
In der ferne kann man nun wohl
nicht viel sehen, sondern eines
für sich
sg.3.p.impf.naggi
Rahwus naggi weel Ku aimokesse
da-inf.nahha
Mis arras! Mis arras! Nahha on, kuida
Jummal meitet nuhtlenut on
ma-inf.abes.naggematta unsichtbar
esinemus murretes uldine
Wd.653
- Nagija
- <Naggia>
pl.nom.naggiad
Appi! Appi! Kuuljad, naggiad
esinemus murretes uldine
Wd.-
- Nalg *
- Nalg g. nalia
der Hunger, Mangel
Uhhaksa ametit temmal, kumnes nalg
Heina-Pu Nalg Heu-Holz Mangel
sg.part.nalga
Nalga piddama
Nalga surrema
sg.ines.nalgas
Nalgas ollema
esinemus murretes uldine

Wd.656

Naljaline

Naljalinne
Sinna naljalinne sinna aggana kot
Da hungriger Hund da Bettler
esinemus murretes:Vai,Mar,Ris,Trv
Krl,Rou

Wd.657

Nari 'kalatoke' *

Narri g. narjo
ein Fischwahre
sg.gen.narjo
Al narjo unterhalb der Wahre
esinemus murretes puudub
Wd.659 nari g. narju(P)

Nuud *

Nuud
nun
Jubba nuud Aasta arra on
Er ist schon ein Jahr verflossen
esinemus murretes uldine
Wd.700

Oder *

Odder g. odra
die Gerste
sg.gen.odra
Rukki (odra) allused heinat
pl.nom.odrad
Odrad oitsewat weel alles
esinemus murretes uldine
Wd.701

Oja *

Oja
der Bach
sg.gen.oja
Arra kida eiga hoopli enne,kui sa
ulle oja sanut
Prahle nicht vor der Zeit
esinemus murretes uldine
Reval(SHV)
Wd.707

Olema *

Olema
sein
Arsti Ka all olema
sg.1.p.pr.ollen
Minna ollen Mehhest armetummaks janud
sg.2.p.pr.olled
Kus Sa assed olled? Wo logierst du?
sg.3.p.pr.on
Te on angis Der Weg ist verweht
Metsa allused on pehmed
pr.neg.ep olle
Ep olle mitte Es ist nicht
sg.1.p.impf.ollin

	Minna ollin Rinna haiges kolm nelli naddalad maas
	sg.3.p.impf.ollin Saal olli suur Jummal abbimees
Ots *	pl.3.p.impf.ollid Heina Kuhja pead ollid Jade seest Walja
	nud-part.olinud v. olnut Olleks ta tuhhi olnud, jubba ta olleks ambonut Es olnut Hallet mitte
	da-inf.ollad v. ollat Kull ta helde on, olleks Joudu agga ollad Olleks arratassonut, olleks holetu ollat
	kond.pret.olleks olnud Olleks ta tuhhi olnud, jubba ta olleks ambonut
	sg.3.p.imp.pr.olgo v. olga Au olgo Sulle, habbi olgo mulle Olga kui tahhes
	pl.2.p.imp.pr.olge Olge terve ensaste eest esinemus murretes uldine Wd.709
Oma *	Omna g. omma eigen sg.gen.omma Temma laks omma Asjale
	pl.nom.ommad Temma joudis arra arrida ommad Workut esinemus murretes puudub Wd.710
Ootama *	Ootma warten pl.3.p.pr.otawat Nemmad otawat kallo katte sama pl.2.p.imp.otake Et otake wahhest nuud esinemus murretes uldine Wd.725
Orav	Orraw v. Orrawas g. orrawa das Eichhorn esinemus murretes: uldine(orav), puudub(orawas) Wd.713 orav, orawas
Osa *	Ossa das Teil sg.part.ossa

	Kaks ossa Aastad Fast zwei Jahre esinemus murretes puudub Wd.719
Ots *	Ots g. otsa das Ende, ein Stückchen sg. ill. otsa Hobbone laks Metsa, Pu otsa sg. el. otsast Teisest otsast teise otsa esinemus murretes uldine Wd.716
Otsima *	Otsima suchen Paad otsima Se waetumma Abbiga, paab ikka otsima Abbi korwa sg. 3.p.pr. otsib Setmest arroost otsib konnesid Er sucht die Reden aus allen Winkeln hervor esinemus murretes uldine Wd.718
Paat 'kahvatukollane' *	Paat g. padi gelblich Paat hobbone Paat habbe esinemus murretes uldine Wd.779
Paatjas 'kollane' *	Paatjas gelblich esinemus murretes: Khk, Krj, Vll, Mar, Vig, Tos, Tor, Jur, JMd, Koe, Trm, Plt, Trv, Krk, He1, Puh, Plv Wd.779
Paik	Paik g. paiga der Ort sg. ill. paika Iggase Paika minna sg. ines. paikas Eddew iggas Paikas esinemus murretes uldine Wd.751
Paju	Pajo g. pajo ein Weidenbaum Hanne Pao kleine Weiden sg. ines. pajoos Harrakas Pajoos der Elster sitzt im Weidenbusch esinemus murretes uldine

Wd.754

Paiste 'paistetetus' *

Paiste g. paiste
die Geschwulst
Se Paiste allandes arra
esinemus murretes puudub
Wd.-

Palav *

Pallaw g. pallawa
heiss
sg.transl.pallawast
Ma sain haddast pallawast
esinemus murretes uldine
Wd.758

Palju *

Paljo
viel
Paljo wahham
Na kul paljo emaalit mitte,kut ette
aggas
esinemus murretes uldine
Wd.760

Paluma *

palluma
bitten,beten
Andiks palluma
Ulle wagga palluma sehr bitten
Upris wagga palluma sehr bitten
esinemus murretes uldine
Wd.762

Palumine *

Palluminne g. pallumise
das Bitten
Andeks palluminne die Abbitte
esinemus murretes puudub
Wd.-

Panema *

Pannema
tun,machen,legen
Immeks pannema
Lukko pannema
Suud ammoli pannema
pl.1.p.pr.panneme
Kaks hoost panneme ette
sg.2.p.pr.imp.panne
Panne Tari audo pale
Mache Tahr daruber
impers.imperf.panti
Temma panti temma ette sullaseks
esinemus murretes uldine
Wd.764

Parandama *

Parrandama v. Arraparrandama
bessern
sg.3.p.pr.parrandab

- Jummal parrandab kui noppest
 omma Jalgi arra
 esinemus murretes üldine
 Wd.768
- Peale ajama peale kaasa
- Parem * Parrem v. Parremb
 Parrem on auga surra kui hauga ellada
 Parremb kassi
 esinemus murretes puudub
 Wd.769
- Pargama <Pargama>
 da-inf.parrata
 Jummalä ette ei woi middagit parrata
 esinemus murretes üldine
 Wd.770 (pargama)
- Part * Part g. parti
 die Ente
 Mets Part , Merre Part ,Koddo Part ,
 Jea Part
 esinemus murretes üldine
 Wd.772
- Patt * Pat g. patto
 die Sunde
 Parris Pat die Erbsunde
 Teggo Pat
 Uks Pat on Wottajal uhheksa on
 ajajal
 esinemus murretes üldine
 Wd.775
- Pea * Pea v. Pa acc.pl. paid
 der Kopf
 sg.ill.paha
 Ollud hakkab paha
 pl.nom.paad v. pead
 Kui pissut Wet mahha heidab siis
 on kiwwide Paad waljas
 Heina Kuhja pead ollid Jade
 seest Walja
 esinemus murretes üldine
 Wd.790
- Peal * Peal v. Paal
 auf
 Aia paal on wanna Lund
 Hilja paal minnema
 esinemus murretes üldine
 Wd.792
- Peale * Peale v. Pale
 Pale ajama
 Temma on surema auu pale tostetut

- esinemus murretes uldine
Wd.792
- Peale ajama 'peale kaima' Pale ajama
nachtreiben
sg.3.p.pr.ajab pale
Temma ajab minno pale,et minna
temmaga pean kuria Tood teggema
esinemus murretes puudub
Wd.16
- Pealt * Pealt v. Paalt
oben
Minna tahhan sedda alt ja paalt kulata
Ich will genau danach forschen
Alt ahtam,paalt laiam
esinemus murretes uldine
Wd.792
- Pehme * Pehme g. pehme
weich
Pehme Innimenne
Kel pehme sudda on
pl.nom.pehmed v. pehmet
Metsa allused on pehmed
Hobbose1 on pehmet Jallad
Der Pferd geht sanft
esinemus murretes uldine
Wd.795
- Peksma * Peksma
schlagen
sg.3.p.imperf.peksis
Temma peksis tedda armetummaks arra
sg.2.p.imp.neg.arra peksa
da-inf.ines.pekstes
Arra peksa harja,harg laab pekstes
hullumaks
esinemus murretes uldine
Wd.797
- Penikoorm * Pennikoorm g. pennikoorma
eine Meile
sg.gen.pennikoorma
Pale kahhe Pennikoorma Maad
sg.part.pennikoormat v. pennikoorma
Kolm awwarad Pennikoormat
Tulleb kaks Pennikoorma
esinemus murretes uldine
Wd.799
- Pidama * Piddama
halten,sollen,wollen
sg.1.p.pr.pean
Temma ajab minno pale,et minna

	<p>temmaga pean kuria Tood teggema sg.3.p.pr.peab Se waetumma Abbiga,paab ikka otsima Abbi korwa pr.neg.ei pea Temma ei pea ennam Emma Emmaks kond.pr.peaks Habbi peaks temmal ollema rakides ja kaibates da-inf.piddada Minna ei woi sedda mitte omma hinge pale piddada da-inf.ines.piddades Teine ei holi piddades mitte teine seistes esinemus murretes uldine Wd.808</p>
Pidu	<p>Piddu Piddu laks hukka pole Man fing an zu nichten zu werden esinemus murretes uldine Wd.810</p>
Pihtaed	<p>Aia-Pihha Gartenzaun esinemus murretes puudub Wd.4</p>
Pikne *	<p>Pikne g. pikse v. Pitkne v. Eikenne der Donner Pikne huab es donnert Pikne leikab sured Hawad mahha olle wati jammedus Pitkne murristab sg.gen.pitkse Pitkse murristaminne esinemus murretes uldine Wd.814 pikne=pitkne 827</p>
Pill *	<p>Pil g. pilli die Sackpfeife,die Spille in der Muhle Pil huab sg.gen.pilli Pilli Puhhoia Anna Pil hullo katte,hul ajab Pilli lohki sg.part.pilli Pilli ajama esinemus murretes uldine Wd.817</p>
Pisut *	<p>Pissut ein wenig</p>

Kui pissut Wet mahha heidab siis on
kiwwide Paad waljas
sg.part. + ki pissotagit nur ein wenig
pissotagi

Ehk ta olleks pissotagi habbenent
esinemus murretes uldine
Wd.830

Poeg *

Poeg g. poja
der Sohn
Poeg Laps
Polle ma hundi Poeg mitte
sg.part.poega

Koer,Lehm teeb poega
pl.nom.pojad
Ulleanneto Mehhe Pojad,et aitake Meest
esinemus murretes uldine
Wd.841

Pool *

Pool
halb,Seite
Teine teist pool
Tak on pool hobbone
Pool teist anderthalb
sg.part.poolt
sg.el.polest

Wai tulleb kurri uhhest polest kui
polle teist poolt wastu
pl.nom.poled
Poled Innimessed jaid jalle
esinemus murretes uldine
Wd.850

Poole

Pole v. Poole
Wainlasse pole heitma
Armo poole heitma sich erbarmen
esinemus murretes uldine
Wd.851

Poolt

Poolt
Ei ha tulle uhheld poolt kui ep
teine ta haad wastu
Eine Hand wascht die andere
esinemus murretes uldine
Wd.851

Pruukima *

Prukima
sg.3.p.pr.prugib
Temma prugib sedda adra
esinemus murretes uldine
Wd.880

Pugū *

Puggo
der Kropfenhuhn
Hanne Puggo der Kropf in der Gans

- sg. ines. puggus
 Taewas on hanne Puggus
 Der Himmel ist begraulicht
 esinemus murretes üldine
 Wd.883
- Puhas *
- Puhas g. puhta
 rein
 Minno hing on sest puhhas
 sg.gen.puhta
 Minna toin puhta We sisse
 esinemus murretes üldine
 Wd.883
- Punane *
- Punnane g. punnase
 Tumme punnane
 Mustjas punnane
 Walkjas punnane
 Elle v. Elkjas punnane (Reval)
 sg.gen.punnase
 Punnase Korb braun rot
 esinemus murretes üldine
 Wd.892
- Puu *
- Pu g. pu
 das Holz, der Baum
 Algas Pu, Karge Pu, Ribalik Pu
 Holz das sich nicht gut spalten
 lasst (Reval)
 Korre Pu brock Holz
 Tulle Pu braun Holz
 Ambo likotus Pu
 sg.gen.pu
 Algas Pu riu Holz das leicht schaltet
 Pu suud der Ader ein Holz (Reval)
 esinemus murretes üldine
 Wd.902
- Poder
- Podder g. podra
 das Elen, der Elch
 esinemus murretes üldine
 Wd.857
- Podrakarva 'varvus'
- Podra Karw
 rehhaar
 esinemus murretes: Iis, KJn, Kod, Hel,
 Har, Plv
 Wd.857
- Poletama *
- Polletama
 verbrennen
 Allet polletama
 esinemus murretes üldine
 Wd.862

Poli *	Polli g. polwe v. Polw g. polwe der Zustand Allandamisse polw Stand der Erniedrigung esinemus murretes uldine Wd.865
Porsas	Porsas g. porsa das Ferkel esinemus murretes uldine Wd.868
Paev-paevalt *	Paaw Pawalt von Tag zu Tag Laks ikka aeg ajald, Paaw Pawalt esinemus murretes puudub Wd.780
Para *	Parra g. parra das Hinterteil Aisa parra Noda parra Parra Sool esinemus murretes uldine Wd.784
Parast *	Parrast hernach Omma asja parrast, polle ma sinna sanud Meiner eigenen Geschäft halber bin ich da nicht gewesen esinemus murretes uldine Wd.785
Pardik	Perdik g. perdiko der Affe esinemus murretes uldine Wd.800 perdik=786 pardik
Paasema *	Pasema durchkommen Arra pasema sg.3.p.pr.paseb Se kuiwa Wega paseb ulles hadda surmaga pl.1.p.pr.paseme Kui paseme siis paseme pr.neg.ei pase Saal ei pase ei hiir ei harrakas esinemus murretes uldine Wd.790
Raha *	Rahha g. rahha das Geld

Rahha loma

Lahti rahha klein Geld
Hobbe-rahha, wask-rahha, pettis-rahha,
sulla-rahha
sg.gen.rahha
Rahha-auk, rahha-meess
Rahha parrast ellama
sg.part.rahha
Rahha loma munzen
Au maksab rahha
esinemus murretes uldine
Wd.917

Rahvas *

Rahwas g. rahwa v. Rahwas
das Volk
Rahwas naggi weel Ku aimokesse
Polwe rahwas ein Geschlecht das zu
eine Zeit lebt
Ma-Rahwas die Bauer
esinemus murretes:
rahvus:Koe,Lug,Joh,Jam,Khk,Kuu,Khn,
Var,Ris,Trv,Krk,Vas,Rap,Trm
rahvas:Var,Trm
Wd.920

Rahu *

Rahho g. rahho
der Frieden
sg.part.rahho
Hinge rahho palluma
Um sein Leben bitten
Pardon oder quartier bitten
esinemus murretes:
rahu:puudub
hingerahu:Kuu,Khk,Muh,Rei,Mar,Mar,
Tos,Haa,Juu,Koe,Plt,Trv,Hls,Krk,
Puh,Plv,Har,Rou
Wd.919

Ramm *

Ramm g. rammo
die Kraft
sg.el.rammust
Hobbone on waast / rammust / arra
esinemus murretes uldine
Wd.925

Raud *

Raud g. raua
das Eisen
Abrass raud
sg.ad.raual
Raual on arrood
esinemus murretes uldine
Wd.930

Rebane

Rebbane g. rebbase
der Fuchs
esinemus murretes uldine

Wd.945

Rehealune

Rihhe allune
die Rohrriege
esinemus murretes uldine
Wd.27

Riid 'riie' *

Riid g. ride
das Kleid
sg.ill.ride
Ride pannema
pl.gen.riete
Riete arri Kleiderburste
esinemus murretes uldine
Wd.962

Rind *

Rind g. rinna
die Brust
sg.gen.rinna
Rinna Tobbi,haige
sg.el.rinnast
Laps on rinnast arra
pl.gen.rinde
Kui kaks kat rinde pale saab
pl.ill.rindo
Temma hakkab (kargab) mo rindo
pl.ines.rindes v. rindus
Laps on rindes
Senni kui hing rindus on
pl.el.rinnust
Rinnust pannakse kinni
pl.all.rindadelle
Rindadelle on hea
esinemus murretes uldine
Wd.956

Rinnahaige 'haigus'

<Rinna haige>
sg.ines.rinna haiges
Minna ollin rinna haiges kolm
nelli naddalad maas
esinemus murretes uldine
Wd.12

Robihein

Robbi hein
das Grob und Misskraut im Korn
esinemus murretes:Iis,KJn,JJn,Vil,
Trv,Hls,Krk
Wd.965

Roheline *

Rohhilinne g. rohhilise
grun
Hallika rohhilinne meergrun
esinemus murretes uldine
Wd.970

- Rohi *
 Rohhi g. rohho v. Roht g. rohho
 das Kraut, Grass
 Rohhi eddeneb das Grass kommt fort
 Jani rohto Johanneskraut
 esinemus murretes üldine
 Wd.966
- Rokk *
 Rok g. rokka
 Mehltrank für Vieh
 Happo Rok saure Mehltrank
 esinemus murretes üldine
 Wd.972
- Rong *
 Rong g. rongo
 eine Reihe
 Sibbola rong
 Helme rong ein Schnur Krellen(Reval)
 esinemus murretes puudub
 Wd.973
- Rott
 Rot g. rotti
 die Ratte
 esinemus murretes üldine
 Wd.974
- Rukis *
 Rukki
 Rogen
 sg.gen.rukki
 Rukki (odra) allused heinat
 Rukki teggemisse aeg
 pl.nom.rukkit
 Temma teinut rukkit Ma alla kassoma
 esinemus murretes üldine
 Wd.986
- Ruun
 Ruun g. runa
 der Wallach
 esinemus murretes üldine
 Wd.989
- Rohtaed
 Roht-Aid
 Liegender Zaun
 esinemus murretes:Har,Rou,Vas,Rap,
 Krl,Lug,Vai,Lut,Se
 Wd.970 rohiline aid=rohtaed 3
- Ravas 'roivas' *
 Rawas
 das Kleid
 Arro rawas undicht Leinen
 pl.part.rawad
 Laks kambri rawad toma
 esinemus murrtes puudub
 Wd.982
- Raakima *
 Raakma v. rakima

reden
Audwaste rakima freimutig reden (Rev)
sg.2.p.pr.ragit
Mis sa ragit
nud-part.ragint v. raaknut
Eps ta sedda ragint
Olga ninde kuida meie olleme raaknut
da-inf.ines.rakides
Habbi peaks temmal ollema rakides
ja kaibates
esinemus murretes üldine
Wd.943

Sa *

Sa
du
Mis sa teet
sg.all.sulle
Au olgo Sulle,habbi olgo mulle
esinemus murretes üldine
Wd.993

Saadik *

Sadik
bis adv.
Neljapaaw sadik bis an den Donnerstag
Mul polle Kassi,sadik hoost
Ich habe keine Katze...ein Pferd
Ammust sadik vor langer Zeit
esinemus murretes üldine
Wd.1012

Saama *

Sama
werden,kriegen,können
Arraks sama
sg.1.p.pr.saan
Ma katsun,kas ma saan jallele
pr.neg.ei sa v. ep sa
Minna ei sa mitte sinna
Igga Aasta ep sa kul mitte,monne
Aasta saab
sg.3.p.impf.sai
Nuud sai teile uks suur haige
pl.1.p.impf.saime
Meie saime ammarikul sinna
nud-part.sanud v. sanut
Omma Asja parrast,polle ma sinna
sanud
Arra kida eiga hoopli enne,kui sa
ulle oja sanut
sg.3.p.pr.imp.sago v. saga
Sago siis mis saab
Saga kes saab
Es mag es kriechen,wer den immer will
kond.pr.saaks
Et temma hawwastetku saaks

- esinemus murretes uldine
Wd.1013
- Saan *
Saan g. sani
der Schlitten
Waa saan oue alla
sg.gen.sani
Sani Tallad,Sani Jallased,Sani Pea,
Sani Kand,Sani koddarad,Sani Pohhi
esinemus murretes uldine
Wd.1014
- Saar *
Saar g. sare
eine Insel,Holm
Aigna Saar
Pakri-Saar
Sare-Ma
esinemus murretes uldine
Wd.1014
- Saarmas
Saarm v. Saarmas g. saarma
der Fischotter
esinemus murretes uldine
Wd.1015 saarmas(P),saarm -
- Sant *
Sant g. sandi
arm,schlecht,gering,ein Bettler
Ha hobbone,sant mees
Sant haal / heal eine schlechte,
leise Stimme
Sant pea / pa
pl.nom.sandid
Ellades ei olle meie sest ni
sandid olnud kui nuud
Sandid maad
esinemus murretes uldine
Wd.1004
- Saun *
Saun g. sauna
die Badestube
Neil on endil issi Saun
sg.part.sauna
Sallaja tehhasse Sauna wiakse ikka
sg.ines.saunas
Emmandit on Saunas
sg.el.saunast
Terre Saunast tullemast
esinemus murretes uldine
Wd.1009
- See *
Se
derselbe
Se lahhab hukka
Se Paiste allandes arra

sg.gen.selle
Selle Lapse esimenne mis nuud olli
Der nachste vor dem jungsten Kind
sg.part.sedda dasselbe
Keik mailm on sedda haalt tais
Sedda ei tahha ma mitte
Sedda ennam ta sai, sedda ennam ta
tahtis
Sedda moda darnach
sg.el.sest
Minno Hing on sest puhhas
sg.abl.se
Ke Jummal haige lonut, se Jummal
haige wottab
Gibt Gott die Krankheit zu, kann
er auch wieder abnehmen
esinemus murretes uldine
Wd.1034 see(d) = se 1020

Saal 'seal'

Saal
da
Saal olli suur Jummal abbimees
Arwikkud Janneded on saal
esinemus murretes uldine
Wd.1019 saal

Seba *

Sebba
nicht formula
Sebba arras Wie tut er so klaglich
Sebba mo welli
Sebba Julgus
esinemus murretes puudub
Wd.1022 seba(SW)=seep das gerade,
eben das

Sees *

Sees
drinne
Tulli e'lbib tuhha sees
Sees kaïma
esinemus murretes uldine
Wd.1051 (d)

Seest *

Seest
von innen
Hing tommati seest arra
Heina Kuhja pead ollid Jade seest Walja
Seestpiddine
esinemus murretes uldine
Wd.1051 (d)

Seesama *

Sesamma v. Sesammo
derselbe
Sesamma Joggi tahtis meit arraloppetada
Sesammo nadal
esinemus murretes uldine

Wd.1002 see sama(D)

Seisma *

Seisma
stehen
sg.3.p.pr.seisab
Suur Kohhus seisab ma paa1
Temma seisab alwast
Er wird gering gehalten
sg.3.p.pr.neg.ei seisa
Se ei seisa temma wasto mitte
sg.2.p.pr.imp.seisa
Et seisa Lass mich zufrieden
sg.2.p.imp.neg.arra seisa
da-inf.seista
Minna tahhan se ees ha seista
da-inf.ines.seistes
Teine ep holi piddades mitte,
teine seistes
esinemus murretes uldine
Wd.1026

Selg *

Selg g. selja
der Rucken
Mae Selg
sg.gen.selja v. selia
Silma ees on ha,saab selja tagga,
viib teine Nou warsti
Selja-Ma
Selja rahwas Leute die am Berge
wohnen,wer hohe Lander haben
Selia Lu
sg.ill.selga
Nemmad tullid kuiwa Wega,jaid
kiwwide selga kinni
esinemus murretes uldine
Wd.1028

Sest *

Sest
dann,darum
Sest ei polle sinnu au allatut
esinemus murretes uldine
Wd.1020

Setu *

Setto
so wie ,mancherlei
Setto wigga vielerlei Mangel
Setto mul on So viel habe ich
sg.gen.setme so viel
Setme suggu
Ja on setme kordne
sg.el.setmest
Setmest arrost otsib konnesid
Er sucht die Reden aus allen
Winkeln hervor
esinemus murretes puudub

Wd.1034 setu, setme(S,W)

Siga *

Sigga g. sea acc.pl. siggo
das Schwein
Sigga natsotab das Schwein schmatzt
Sigga rohhib, tongub, tuustab, wingub
sg.gen.sea
Sea lihha Speck
pl.part.siggo
Paar siggo
Kult g. kultti ein Eber
Orrikas g. orrika
Emmis g. emmise eine Soge
esinemus murretes uldine
Wd.1038

Siin *

Siin
hier
Minna ollen temma assemel siin
esinemus murretes uldine
Wd.1052

Siis *

Siis
da, damahl
Olleks Jummal tand ellatant, siis
olleks ha
esinemus murretes uldine
Wd.1053

Siit *

Siit v. Siist
von hier
Temma augustas tedda siit arra
esinemus murretes uldine
Wd.1053

Silm *

Silm g. silma
das Auge, das Ohre in der Nadel, eine
Masche im Strumpf, Einfluss aus der See
Omna Silm on Kunningas paas
Nola Silm Nadel Ohr
Parram Silm, Wassako Silm
Sostra-Silm Katze Augen
Kahk-Silm klatrige Augen
Sorra Silm Glass Auge am Pferde
Pillo Silm ein blintz Auge (Reval)
Tarrow Silm
sg.gen.silma
Minna ei woi tand silma otsast
mitte nahha
Silma pistaja / muundaja
Augenverblander
Silma munna
Silma kulmut
Silma tarra
Silma rahm (Reval)

Silma riipsme karwad
sg.abl.silmalt gerade zu adv.
pl.nom.silmad v. silmat
Mul in silmad habbi tais
Silmat langewat auko
Kord / Korred silmad scheile Augen
pl.gen.silmi
Silmi (silma) nahhes augenschaulich
pl.part.silmi
Moda silmi langst die Augen
pl.el.silmist
Minna ollin 7 aastat silmist arra
Ich bin 7 Jahre blind gewesen
pl.abes.(?)silmiti blind,ohne Augen
esinemus murretes uldine
Wd.1042

Sina *

Sinna
du
Sinna wanna armetu
sg.gen.sinnu
Sest ei polle sinnu au allatut
sg.part.sind
Temma olli enne sind
esinemus murretes uldine
Wd.1045

Sinna *

Sinna
dorthin
Temma laks sinna
Et kai sinna
esinemus murretes uldine
Wd.1046

Sirg *

Sirg
gerade
sg.transl.sirgeks
Ennast sirgeks ajama
esinemus murretes uldine
Wd.1047

Sisse *

Sisse
hinein
Tulle sisse komme herein
Kohto sisse ennast andma
esinemus murretes uldine
Wd.1051

Soo *

So pl. soid
ein Morast
sg.gen.so
So-Kanna
So-Kael
pl.nom.sood
Wessised sood

- Haudawad sood
pl.part.soid
Jaad moda ja soid moda on ha kaia
esinemus murretes üldine
Wd.1062
- Sugu *
Suggu v. Suggo
die Art, das Geschlecht
Suggu-Wossa das Geschlecht an
Verwandschaft
esinemus murretes üldine
Wd.1083
- Suguharu
Suggu Arro
der Stamm
esinemus murretes: Khk, Emm, Juu, KJh,
Krk, Puh, Har, Se
Wd.46
- Sula *
Sulla
Sulla Ilm
Ma on sulla
sg.part.sulla
Ta ajab Sulla jutto
sg.all.sullale
Ilm lahhab sullale
esinemus murretes üldine
Wd.1087
- Sulahobe *
Sulla hobbe
Quecksilber
esinemus murretes: Muh, Mar, Kse, Tos
Wd.1087
- Sulane *
Sullane g. sullase
der Knecht
sg.transl.sullaseks
Temma panti temma ette sullaseks
esinemus murretes üldine
Wd.1088
- Surema *
Surrema
sterben
Temma jai surrema
pr.neg.ei surre
Ei ella ei surre
nud-part.surnut
Eiga temma surnut, eiga temma ellant
da-inf.surra
Parrem on auga surra kui hauga ellada
esinemus murretes üldine
Wd.1092
- Surm *
Surm g. surma
der Tod

Omma surm naturlicher Tod
Waggise surm gewaltsamer Tod
sg.gen.surma
 Surma hadda Todesangst
 Surma Su tais
 Annab Jummal surma polest ehk
 Ello polest
sg.transl.surmaks
 Se on tal surmaks antut
sg.kom.surmaga
 Se kuiwa Wega paseb uüles hadda
 surmaga
esinemus murretes üldine
Wd.1092

Suu *

Su g. su
1)der Mund
2)der Einfluss der See,eines Flusses
3)der Eingang,eine Pforte
4)der Mund oder das oberste Loch
 an einem Gefass
Merre-Su , Jo-Su
Wati Su , Kanno Su , Kotti Su
sg.gen.su
 Su andminne
 Temma utleb sedda mo su sisse
 Su parrast nach meinem Geschmack
sg.part.suud
 Suud koggoma
 Suud pakkoma
 Suud su wasto
 Suud laotama
sg.ill.suhho
 Suhho pistma
sg.all.sule
 Sule waddama
esinemus murretes üldine
Wd.1094

Suur *

Suur g. sure
gross
Suur Waggi
Suur Wessi hoch Waaser
sg.part.suurt
 Se teeb suurt hale
sg.e1.surest
 Surest jooksust panti hing kurku
 kinni
pl.nom.sured v. suret
 Pikne leikab sured Hawad mahha
 Olle Wati jammedus
 Suret hallad igga homiko Maas
gen.komp.surema
 Temma on surema auu pale tostetut
esinemus murretes üldine

Wd.1096

Suutma *

Suutma v. Sutuma
vermogen
sg.1.p.pr.sudan ich vermag,kann
pr.neg.ei suda
Ei suda mitte ich vermag nicht
nud-part.sudant
Meie ei sudant kuidas, sedda aega
ulle wia / ulle aita
esinemus murretes üldine
Wd.1097

Solm *

Solm
der Knoten
Solm olli kesset ...
sg.ill.solme
Solme heitma
dimin.solmeke
esinemus murretes üldine
Wd.1073

Sonna *

Sonna v. Sanna g. sanna
das Wort,die Botschaft
Arwo Sanna ein RatseI
Pahha laila sanna
Sanna tulleb pale
Sonna / Sanna Jalg Jahrenkraut
sg.gen.sonna v. sanna
Sonna / Sanna Toja ein Botschafter
sg.part.sanna
Sanna kuulma
Sanna wotma
sg.abes.sannata
Ilma kurjata sannata
pl.nom.sannat
Ta hoidis need sannat
Er behielt diese Worte
esinemus murretes üldine
Wd.1074 sona(sana)

Salg *

Salg g. salo
einjähriges Fullen
esinemus murretes üldine
Wd.1017

Salukene *

Sallokenne
dimin.Salg
esinemus murretes:VNg,Vai,Jam,Emm,
Rei,Kse,Haa,Juu,Iis,Plt,KrI
Wd.1017

Susi *

Sussi g. sussi acc. sut
der Kohle
sg.gen.soo

- Soo-Ebbemed Flockasche
pl.nom.sood
Ellus sood glummende Kohlen
esinemus murretes uldine
Wd.1102
- Sooma *
Soma
essen
Teid palluti soma tulla
Ahnest soma
da-inf.sua
nud-part.sonut
Se peab oiete sonut mees ollema ke
sedda teeb
esinemus murretes uldine
Wd.1068
- Soot *
Soot g. sote
der Fress
sg.part.sota
Ei sa hooste sota
esinemus murretes uldine
Wd.1069
- Suda *
Sudda
das Herz
Sudda poritab
Minno Sudda ei olle uhhegi nahha,
temma on mo ennese tada
sg.gen.suddame
Suddame Tunnistus
sg.part.suddant v. soant
Suddant Wotma ein Herz fassen
Temma annab soant tagga
sg.ill.suddamesse
Se modus mo suddamesse
Das ging mir durch Herz
sg.kom.suddamega
Tuima Suddamega Innimenne
esinemus murretes uldine
Wd.1097
- Sugaw *
Suggaw g. suggawa
tief
Meil on suggaw haudne Ma
komp.gen.suggawamma
Suggawamma Ma sisse
Tiefer ins Land hinein
esinemus murretes uldine
Wd.1099
- Sugise *
Suggise
der Herbst
sg.gen.suggise
Wiljad on hillised,suggise pole,

mihkli pawa pole lahawad keik
esinemus murretes üldine
Wd.1099

Sundima *

Sundima
geboren werden
sg.3.p.pr.sunnib
Ei hullo kunta eiga kulweta,kul
se sunnib muido
ma-inf.abes.sundimatta
Sundimatta Innimenne
Mis tulleb sundimatta ilmaile(Manna)
esinemus murretes üldine
Wd.1101

Suu *

Su g. su
die Schuld,Ursache
sg.gen.su
Su allune
Temma porab se Su haige pale
sg.part.suud
Suud teise pale ajama
pl.nom.suud
Ta kissub need Wannad Suud ulles
esinemus murretes üldine
Wd.1103

Ta *

Ta
er
Aegsaste ta kuleb,aeoti ei kule mitte
esinemus murretes üldine
Wd.1103

Taar *

Taar g. tari
Dunnbier
sg.gen.tari
Tari-Aud eingestellte Dunnbier
Panne Tari audo pale
esinemus murretes üldine
Wd.1127

Taevas *

Taevas g. taewa
der Himmel
Taevas hallitab
esinemus murretes üldine
Wd.1105

Taga 'taga,taha' *

Tagga v. Takka
hinter
Minna kaisin eel,temma tagga
Se on tagga meit
Tagga tunna mullo Vor 3 Jahren hinter
Saal on tood tagga
Silma ees on ha,saab selja tagga,
viib teine Nou warsti

Takka ajama nachtreiben
Sudda hoidis temma takka
Das Herz hing ihn an
esinemus murretes uldine
Wd.1105

Tagasi *

Taggasi
zuruck
Ta loi taggasi Er nahm sein Wort zuruck
Sanna taggasi wotma
Taggasi ulles loma
Wainlanne on ennast taggasi annud
esinemus murretes uldine
Wd.1106

Tahtma *

Tahtma
wollen
sg.1.p.pr.tahhan
Minna tahhan sedda alt ja paalt kulata
sg.3.p.pr.tahhab
Wessi tahhab Weski arrawastata
Das Wasser will unterhalb der Muhle
zu hoch werden
pl.3.p.pr.tahtwat
Me naad tahtwat Se naad teggawat
Sie tun was sie wollen
sg.3.p.impf.tahtis
Sesamma Joggi tahtis meit arraloppetada
ma-inf.abes.tahtmatta wider Willen
esinemus murretes uldine
Wd.1109

Tall *

Tal g. talle
das Lam
Abbarik Tal Herbst Lam
Oinas Tal
Utto Tal ein Mutterlam
dimin.Tallekenne
esinemus murretes uldine
Wd.1193

Tapuhumal *

Tappo hummal
Gartenhopfen
esinemus murretes:Mar,Haa,Trm,Kjn,Plv
Wd.1251

Teadma *

Teadma v. Taadma
wissen
Taadma Mees einer der was weiss
sg.1.p.pr.tean v. taan ich weiss
pr.neg.ei tea
Minno Hing ei tea sest mitte
Ei tea o eiga Pawa
da-inf.tada
Polle weel Asset tada mitte

ma-inf.abes.taadmatta
Ilma minno taadmatta
esinemus murretes uldine
Wd.1137

Tee *

Te g. te acc.pl. teid
der Weg
Te on angis
Maisa Te der Landweg
Maan Te , Kunninga Te die Hierstrasse
sg.gen.te
Te arro , Te lahkmed , Te Kond ,
Te radda
Te mees naab monda
Te aarne , Te ares
Tepaalt arraeksima, arrasama
sg.el.teest
Siin ei olle Teest pudo
Hier ist ein guter Weg
esinemus murretes uldine
Wd.1149

Teggema *

Teggema
machen, tun
Arraks teggema
sg.3.p.pr.teeb
Se teeb suurt hale
sg.3.p.impf.teggid
At!At!Mis sa waggal Innimissel
sedda teggid?
sg.2.p.imp.neg.arra te
nud-part.teinud v. teinut
Et ta sedda teinud
Temma teinut rukkit Ma alla kassoma
da-inf.tehha
esinemus murretes uldine
Wd.1138

Teie *

Teie
ihr, euer
sg.all.teile
Nuud sai teile uks suur haige
esinemus murretes puudub
Wd.-

Teine *

Teine
andere
Aeoti on maas, teine aeg jalle woib
likota
Ei ha tulle uhhelt poolt, kui ep
teine ta haad wasta
sg.gen.teise
Suud teise pale ajama
sg.part.teist
Temma kaib teist aasta

- Er geht ins andere Jahr
 Ukskord se ammet aitab ei aita
 teistkord mitte ennam
 sg.el.teisest
 Uks ei ta uhhest teine teisest
 sg.ad.teisel auf ein anderes Mahl
 esinemus murretes uldine
 Wd.1141
- Teivas *
 Teiwas g. teiwa v. Teibas g. teiba
 der Zaunstocken
 sg.ill.teiba
 Hing lahhab Harrakaks Aia Teiba
 esinemus murretes uldine
 Wd.1142
- Tema
 Temma
 er
 Temma jai kul uhhe Ku-Aego arra
 sg.gen.temma
 Minna ollen temma assemel siin
 sg.part.tedda v. tand
 Temma ahhatab tedda libbeda kelega
 arra
 Olleks Jummal tand ellatant,siis
 olleks ha
 sg.ad.temmal
 Uhheksa ammetit temmal,kumnes nalg
 sg.kom.temmaga
 Mul on temmaga Asja
 esinemus murretes uldine
 Wd.1144
- Teohobune
 Teo hobbone
 Arbeitspferd
 esinemus murretes:Kai
 Wd.-
- Teomees
 Teo Mees
 Teo Mees allati Waljas
 Man muss beständig einen Arbeiter
 ausgeben
 esinemus murretes uldine
 Wd.603
- Tere *
 Terre
 sei begrusset
 Terre homikust / homest / hoomsalt
 Terre Launat
 Terre ohtust
 Terre tullemast
 Terre tullemast Saunast
 Terre Jummal appi Gott grusse dich
 esinemus murretes uldine
 Wd.1146

- Terve *
 Terwe g. terwe
 gesund
 Terwe Aasta
 Olle terwe sua ja jua andmast
 sg.el.terwest
 Terwest peast surrema
 pl.nom.terwet
 Olget terwet
 Terwelt / Terwest gesund
 esinemus murretes uldine
 Wd.1148
- Tooma *
 Toma
 holen
 sg.1.p.pr.toon
 Minna Toon
 nud-part.toont
 Koorm hauga, toont arra
 tud-part.todut
 Todut hobbone ein gestohlenes Pferd
 da-inf.tua
 da-inf.ines.tues
 Jallal hadda tues on
 esinemus murretes uldine
 Wd.1177
- Tugev *
 Tuggew
 streif, stark
 Tuggew Lin
 komp.tuggewam
 Hobbone on wirgum, tuggewam
 esinemus murretes uldine
 Wd.1211
- Tuhk *
 Tuhk g. tuhha
 die Asche
 sg.gen.tuhha
 Tuhha-Ohk Flock-Asche
 Tulli elbib tuhha sees
 esinemus murretes puudub
 Wd.1212
- Tulema *
 Tullema
 kommen
 Appi tullema
 Kutso tedda sia tullema
 sg.3.p.pr.tulleb
 Ehk ta tulleb
 pl.3.p.pr.tullewad
 Haigotussed tullewad Innimesse pale
 sg.1.p.impf.tullin
 Ma tullin teit walja wia
 sg.3.p.impf.tulli
 Se tulli temma assemelle

- Tombona *
 pr.neg.ei tulle
 Ei ha tulle uhheht poolt kui ep
 teine ta haad wasta
 sg.2.p.imp.tulle
 Tulle mind appi Komm mir zu Hilfe
 ma-inf.ines.tullemas
 Tulgo ke eal tullemas
 Es mag kommen wer da immer will
 ma-inf.el.tullemast
 Terre tullemast Saunast
 da-inf.tulla
 Hadda andis tanna tulla
 esinemus murretes uldine
 Wd.1217
- Tuli *
 Tulli g. tulli
 das Feuer
 Tulli arriseb ikka
 Das Feuer glummt allzeit
 sg.gen.tulle
 Tulle Eide das Feuermehl
 Tulle Kiir
 Tulle Tort Feuerklumpe
 Tulle punnane, Tulle Karwane Feuerrot
 sg.part.tuld
 Polle tuld polle Elbitist
 Hier ist weder Feuer noch Glummen
 esinemus murretes uldine
 Wd.1218
- Tuline *
 Tulline g. tullise
 feurig
 Tulline hadda grosse Not
 esinemus murretes uldine
 Wd.1219
- Tundma *
 Tundma
 kennen,erkennen
 pr.neg.ei tunne
 Nemmad ei tunne happe kul mitte
 Jummalast eiga Innimissist
 esinemus murretes uldine
 Wd.1221
- Tobbi *
 Tobbi g. Towwe
 die Krankheit
 Tobbi wottab armetummaks mahha
 Tobbi hakkab kinni
 Kiwwi Tobbi, Jooksja Tobbi, Kulm Tobbi,
 Lude Tobbi, Poorma Tobbi, Kohho Tobbi,
 Koera Tobbi, Kolla Tobbi, Pahha Tobbi,
 Piddali Tobbi, Sea-Tobbi
 sg.ill.toppe
 Kohho Toppe surri arra
 esinemus murretes uldine
- Tona *

Wd.1181

Tombama *

Tombama v. Tombama v. Tommama
ziehen
Hinge Tombama in letzten Zugen liegen
impers.impf.tommati
Temma tommati haigeks Er wurde krank
esinemus murretes uldine
Wd.1185

Tostma *

Tostma
heben
Suud tostma
Kunningaks tostma
Leiba ulles tostma
tud-part.tostetut
Temma on surema auu pale tostetut
esinemus murretes uldine
Wd.1189

Toug 'suvivili' *

Toug g. tougo
Sommerkorn
sg.gen.tou
Ha Tou aeg,kui harmatus
sg.part.tougo
Tougo ulles tostma
Den Garten Acker pflugen
Tougu teggema
esinemus murretes uldine
Wd.1191

Tais *

Tais g. taie
voll
Mul on silmad habbi tais
Kes ennast tais on
Temmal ei olle tais Meel
Rukkid ei saand tais eidsend mitte
sg.gen.taie
Kes se ennam arrab uhhegi taie ette
Taie jalle andma ein aquivalent geben
esinemus murretes uldine
Wd.1132

Takk *

Tak g. takko
ein Hengst
Tak on pool hobbone
pl.nom.takkod
Sured Takkod kaiwad sind seutmas
Du bist eine...Hure
Takkut Wars ein Hengstfullen
esinemus murretes uldine
Wd.1134

Tana *

Tanna
heute

Tanna minnistas kaks kord arra
Tanna ose
Tanna homikul
esinemus murretes uldine
Wd.1134

Too *

To
die Arbeit
Asjata To
Kassin To leichte Arbeit
Kippe, Suur, raske To schwer Arbeit
sg.gen.to
To jarrele katsma
Wanna aggar To Innime
sg.part.tood
Saal on tood tagga
sg.all.tole
Tole sundima
esinemus murretes uldine
Wd.1180

Tudruk *

Tudrik g. tudrikko v. Tudruk
die Magd
pl.nom.tudrikkut
Nored Tudrikkut on habbelikkut
esinemus murretes uldine
Wd.1232

Tuhi *

Tuhhi g. tuhja
ledig, nichtwurdig, arm
Tuhhi tagga
Tuhhi tulli ta katte
Heina Tuhhi Heu Mangel
sg.ill.tuhja v. tuhia
Tuhja minnema
Tuhia jooksma
sg.transl.tuhjaks
Tuhjaks pannema gering achten
sg.kom.tuhhaga
Polle nemmad harjund sin jama Tuhhaga
Sie sind nicht gewohnt hier zu blei-
ben und zu schmachten
esinemus murretes uldine
Wd.1233

Tukk *

Tuk g. tukki
ein Stuck
Tuk lihha
Monni Tuk Pold on arramaddanut
sg.gen.tukki
Jubba kel loi Tukki Aega
sg.transl.tukkiks
Tukkiks ajaks
esinemus murretes uldine
Wd.1234

Uks *	Uks g. ukse die Tur sg.gen.ukse Te ukse lahti Ukse ullesawwama Ukse paa1 seisma Lukka ukse komalle Ukse Sambad=Pidat=Tendrit Ukse hagid,Ukse Ingid esinemus murretes uldine Wd.1248
Umbahi 'laega kaetud keris- ahi'	Umb Ahhi Ziegelofen esinemus murretes: Joe, Kuu, Juu, VJg, Kod, Krk Wd.9
Uppuma *	Huppoma v. Uppoma v. Arrauppoma ertrinken nud-part.upponut Upponut Wina esinemus murretes uldine Wd.1258
Uus *	Uus g. uie acc. uud neu Uus sundiminne der Wiedergeburt Uus Leib Brot vom fruhsten Korn sg.ines.udes Temma on udes Toas esinemus murretes uldine Wd.1268
Vader *	Wadder g. wadderi der Gewatter Issa-Wadder, Emma-Wadder sg.transl.wadderiks Wadderiks palluma pl.nom.wadderid Emmased Wadderid esinemus murretes uldine Wd.1281
Vaene *	Waene g. waese arm, elend Monnel on Waene Assi kul Mancher hat knapp genug Waene Laps sg.transl.waeseks Kes on waene, saab waeseks jama, se on ikka pl.gen.waeste Ulle Waeste, ulle Rikkad

- Vainlane *
 esinemus murretes üldine
 Wd.1282
- Vainlane *
 Wainlanne g. wainlasse
 der Feind
 Wainlanne on ennast taggasi annud
 sg.gen.wainlasse
 Wainlasse põle heitma
 Zum Feinde übergehen
 esinemus murretes üldine
 Wd.1282
- Vaga *
 Wagga g. wa
 fromm, still, unschuldig
 Wagga ilm still Wetter
 Ma ollen sest wagga Ich bin frei
 sg.all.wale v. waggal
 Ilm heidab Wale
 At!At!Mis sa waggal Innimissel
 sedda teggid?
 esinemus murretes üldine
 Wd.1283
- Vahel *
 Wahhel
 zwischen
 Arrude wahhel
 Mis Kae wahhel laab Handarbeit
 esinemus murretes üldine
 Wd.1286
- Vahest *
 Wahhest
 vielleicht, bisweilen, ab und an
 Ehk wahhest vielleicht
 Et otake wahhest nuud
 Wartet doch nur ein wenig
 esinemus murretes üldine
 Wd.1286
- Valge *
 Walge g. walge
 weiss, das Licht
 Silma Walge
 sg.gen.walge
 Walge wallul bei Tage
 Minne Walge eest arra
 sg.kom.walgega
 Ohha Walgega mit der Dämmerung
 esinemus murretes üldine
 Wd.1296
- Valkjas *
 Walkjas
 weisshaftig
 Walkjas korb leicht braun
 esinemus murretes üldine
 Wd.1300

- Valu *
 Wallo g. wallo
 der Schmerzen, die Peine
 Hamba wallo
 sg.gen.wallo
 Wallo wotja
 sg.el.walloost
 Ma hakkasin sest walloost arra sama
 esinemus murretes uldine
 Wd.1302
- Vana *
 Wanna g. wanna
 alt
 Wanna aggar To innime
 sg.part.wanna
 Aia paal on wanna Lund
 pl.nom.wannad
 Need Maad on So allused, need on
 wannad audat
 Vannas
 komp.wannam
 Wannam minnust
 komp.transl.wannamaks
 Issi laks wannamaks, Tobbi laks
 noremaks
 esinemus murretes uldine
 Wd.1303
- Vanaeit 'vanaema' *
 Wanna Eit
 die Grossmutter
 esinemus murretes uldine
 Wd.89
- Vara *
 Warra
 1)adv.fruh
 2)subst...
 Homme hommiko warra
 komp.warrasem fruher
 Hadda warra Vorsicht in die Not
 Tagga Warra alter Vorrat
 sg.gen.warra
 Katte warra labbi on keik me Polw
 sg.part.warra
 Teise pawa warra murretsema
 sg.transl.warraks
 Kartus on warraks
 esinemus murretes uldine
 Wd.1308
- Varal 'abil' *
 Warral
 Ta ellab We warral
 Katte warral toitma
 Keppi warral kaima
 esinemus murretes uldine
 Wd.1308
- Varss *
 Wars g. warsa

- ein Fullen
esinemus murretes üldine
Wd.1314
- Varsti *
- Warsti v. Warsi
als bald
Ta tulleb warsti sia
esinemus murretes üldine
Wd.1315
- Vasikas *
- Wassikas g. Wassika
das Kalb
sg.gen.wassika
Kul Wassika Nahk wiakse Turro pale,
ni kui harja nahk
esinemus murretes üldine
Wd.1321
- Vaskne *
- Waskne g. waskse
kupfern
Waskne ail messinger Kessel
esinemus murretes üldine
Wd.1317
- Vasta hakkama
- Wasta hakkama
sich wehren
esinemus murretes puudub
Wd.20
- Vastama *
- Wastama
antworten
sg.3.p.pr.wastab
Mets wastab
pr.neg.ep wasta
Ei ha tulle uhheht poolt kui ep
teine ta haad wasta
nud-part.arrawastant
Olleks Wessi Weski ratta al jooksnud
merri tous olleks arrawastant
tud-part.wastatut
Meie olleme temmaga Wastatut
Wir wohnen gegeneinander uber
esinemus murretes üldine
Wd.1318
- Vedama *
- Waddama v. Weddama v. Weddelema
ziehen, fuhren, schleppen
Hinge waddama in letzten Zugen liegen
Koorma waddama
Tubbakat waddama
Laisko waddama faulenzen
sg.3.p.pr.weab
Marga Pu weab kolm lensikat
pl.1.p.impf.waddasime
Meie waddasime enneste takka

sg.2.p.imp.wa v. waa
Kui sa kojo tilled siis wa laisko
Waa saan oue alla
da-inf.ines.wattes
Hadda Weikse kawwes ja Koorma wattes
esinemus murretes uldine
Wd.1325 vadama(0)=vedama 1338

Veel *

Weel
noch
Odrad oitsewad weel alles
Weel ennam
Weel wahhem
esinemus murretes uldine
Wd.1350

Veis *

Weis g. weise v. Weiks g. Weikse
das Vieh
sg.gen.weikse
Hadda Weikse kawwes ja Koorma wattes
esinemus murretes uldine
Wd.1342

Vesi *

Wessi g. we acc. wet
das Wasser
Wessi on maest kinni
Das Wasser steht am Berge
Silma Wessi
Wesi touseb,heidab mahha,heidab arra,
allandab,kahhendab ara
sg.gen.we
We allune
sg.part.wet
Silmad on Wet tais
Wet heitma
sg.kom.wega
Se kuiwa Wega paseb ulles hadda
surmaga
pl.nom.weed
Wagga suret Weed
esinemus murretes uldine
Wd.1348

Veski *

Weski g. weski
die Muhle
Tule Weski / Tule Kiwwi Windmuhle
sg.gen.weski
Wessi tahhab Weski arrawastata
Das Wasser will unterhalb der
Muhle zu hoch werden
esinemus murretes uldine
Wd.1347

Vibu *

Wibbo g. wibbo
das krumme Holz am Bogen

- Ambo Wibbo das Krummholz am Bogen
sg.gen.wibbo
Wibbo pael die Schnur am Bogen
esinemus murretes uldine
Wd.1352
- Viga *
Wigga g. wigga v. wea
die Schade
Emmast wigga Sie hat Not an der Mutter
Sest ei ole wigga
esinemus murretes uldine
Wd.1353
- Vihm *
Wihm g. wihma
der Regen
Wihm ajab Lund oiete Maast arra
sg.gen.wihma
Wihma Rais Regen Hocken
sg.part.wihma
Se naddal saddi Wihma otsast otsa
esinemus murretes uldine
Wd.1356
- Viin *
Wiin g. wina
der Wein, Branntwein
Pollewiin Branntwein
sg.part.wina
Wina umberajama Branntwein klaren
sg.ill.wina
Temma surri Wina arra
esinemus murretes puudub
Wd.1377
- Viis *
Wiis g. wie
funf
Meil on viis hoost
esinemus murretes uldine
Wd.1381
- Viitma *
Wiitma
verzogern
Aja / Aega wiitma die Zeit passieren
da-inf.ines.wites
Aja wites
esinemus murretes uldine
Wd.1380
- Vilji *
Willi g. wilja
Frucht, Korn
Suur areto Willi
Ihho Willi Leibes Frucht
sg.part.wilja
Mugga Wilja, mugga waewa
Wo viel Gute ist, da ist viel Muhe
pl.nom.wiljad

Wiljad on hillised, suggise pole,
mihkli pawa pole lahhawad keik
esinemus murretes uldine
Wd.1359

Virk *

Wing v. Virk
munter, hurtig
Wirk jooksma
pl.nomi.wingad

Hobbosed on wingad, illosad, heldet
komp.wingum

Hobbone on wingum, tuggewam
esinemus murretes uldine
Wd.1369

Vist *

Wist v. Wistist
gewiss

Ja wist frohlich
Ta tahhab wist huudmist
esinemus murretes uldine
Wd.1373

Voima *

Woima
konnen
Se polle minno woima
sg.1.p.pr.woin

Kulma woin wahha aimata
sg.3.p.pr.woib
Aeoti on maas, teine aeg jalle
woib likota

pr.neg.ei woi
Jumjala ette ei woi middagit parrata
da-inf.woia

Tahha mitte ennam woia Kulma wasto
seista
esinemus murretes uldine
Wd.1392

Vork *

Work g. worgo
das Netze
Arw Work, Sagge Work
sg.gen.worgo

Ulle wie worgo sain wiiskummend
pari raime
sg.ill.worgo

Ja'lg on worgo hakkant
pl.nom.workut

Temma joudis, arra arrida ommad Workut
pl.part.worke

Polle meil arwo Worke mitte
esinemus murretes uldine
Wd.1397

Votja *

Wottaja g. wottaja
ein Nehmer

Mis se Wottaja wottab, kui andaja
ei anna
sg.ad.wottajal
Uks Pat on Wottajal, uhheksa on
ajajal
esinemus murretes üldine
Wd.1399

Votma *

Wotma v. Wotma
nehmen
Naise / Seltsi / Teistpoolt wotma
Kinni wotma , Lahti wotma , Sanna wotma
sg.3.p.pr.wottab
Tobbi wottab armetummaks mahha
pl.3.p.pr.wotwad
Ehk nemmad wotwad mu Poja habbeneda
sg.3.p.impf.wottis v. vottis v. wottes
Poud wottis odra orrased kinni
Temma wottis se adra Kita
Jubba Jummal wottes Tuult wahhamaks
pr.neg.ei wotta
Harjat ei wotta temma keeldu mitte
sg.2.p.imp.wotta
Wotta raskest Nimm reichlich
sg.2.p.imp.neg.anna wotta
nud-part.wotnut
Kuida kegi wotnut huda
esinemus murretes üldine
Wd.1399

Vooras *

Woras g. wora
ein Gast
sg.transl.woraks
Woraks kutsma , Woraks kaima
Jummal tulli woraks
pl.part.worad
Kul saab monni hulk Worad tullema
ka sinna
esinemus murretes puudub
Wd.1403

Vaeti *

Waeti
armselig
Waeti kulwi waeti tousi ulles
sg.gen.waetumma
Se waetumma Abbiga, paab ikka
otsima Abbi korwa
esinemus murretes üldine
Wd.1326

Vagev *

Waggew g. waggewa
mächtig
Waggew Mees , Waggew Wessi
pl.nom.waggewad
Waggewad kohhat Die Stellen da streng

- Wasser ist
- komp.waggewam
 Keigewaggewam g. keigewaggewamma
 esinemus murretes uldine
 Wd.1326
- Vagi *
- Waggi g. wae
 die Kraft, Gewalt
 Hooste waggi , Jalla waggi
 sg.gen.wae
 Wae piddaja hobbone Ein Pferd das
 sich gut bis Liebe halt
 Wae kaup der Zwang
 sg.part.wakke
 Wakke wotma zunehmen
 sg.el.waast
 Hobbone on waast / rammust arra
 esinemus murretes uldine
 Wd.1326
- Vaha 'vahe' *
- Wahha
 zum Teil, ein wenig
 Kulma woin wahha aimata
 esinemus murretes uldine
 Wd.1327
- Walja *
- Walja
 draussen, hinaus
 Heina Kuhja pead ollid Jade seest Walja
 esinemus murretes uldine
 Wd.1329
- Waljas *
- Waljas
 draussen adv.
 Teo Mees allati Waljas
 Issi piddi ma koddo teggema, issi
 piddi ma Waljas ollema
 esinemus murretes uldine
 Wd.1329
- Varav *
- Warraw g. warrawa
 das Tor, Pforte
 Jalg Warraw , Ees Warraw
 sg.gen.warrawa
 Warrawa al vor der Pforte
 Ta ellab warrawa tagga Er wohnt in
 der Vorstadt
 pl.gen.warrate
 Warrate awwates mit Toroffnen
 Warrate pandes mit Torschliessen
 esinemus murretes uldine
 Wd.1332
- Vaane *
- Wane v. Wean v. Wanid
 der Ranke

	Tappo Wane Hopfenranken sg.ines.waandes Temma kaswab hummala Waandes Er wachst,so krumm gebogen die Hopfen pl.nom.waned Hummala Waned Hopfenranken esinemus murretes uldine Wd.1335
Ohtu *	Ohto g. ohto der Abend Eile ohto v. ohta sg.gen.ohta v. ohto Ohta poliko same sinna Ohto soom-aeg sg.part.ohta Suur Tuk Ohta olli arra lainut sg.all.ohtulle Ohtulle minnema , Ohtulle sama sg.ad.ohtul adv. pl.nom.ohtut Ohtut joudwad liggimel esinemus murretes uldine Wd.730
Oieti *	Oiete recht adv. Wihm ajab Lund oiete Maast arra Mul on oiete Joma hadda esinemus murretes uldine Wd.732
Oige *	Oige g. oige recht,gerecht,gerade Oige arro gerade Zahl Oige Kibbe Assi recht grosse Not sg.part.oiget Se on oiget aega komp.oigem Se Te on oigem Der Weg ist gerader esinemus murretes uldine Wd.732
Oitsema *	Oitsema bluhen pl.3.p.pr.oitsewat Odrad oitsewat weel alles esinemus murretes uldine Wd.734
Olg *	Olg g. olla der Schulter sg.gen.olla Se waibotas olla arra Es machte einem den Schulter mude

	esinemus murretes uldine Wd.735
Ollehaige	Olle haige Saufkrankheit esinemus murretes:Lug Wd.11
Ollevaat *	Olle Waat g. Olle Wati Bierfass sg.gen.olle wati Pikne leikab sured Hawad mahha olle Wati jammedus esinemus murretes uldine Wd.-
Olud *	Olud g. olle das Bier Olud ajab puhhotusse Olud hakkab pahha Rahkane / Kaone Olud kamicht Bier sg.gen.olle Olle himmo die Saustlust esinemus murretes uldine Wd.737
Omblema *	Omblema nahen Alla ajama v. omblema Etwas unternahen esinemus murretes uldine Wd.737
Oppima 'oppima,opetama' *	Opma lernen sg.3.p.impf.oppes Temma oppes mind ninda pl.1.p.impf.opsime Meie opsime harjasime Wir lernten,ubten uns esinemus murretes uldine Wd.740
Ou *	Aue v. Oue v. Ou g. oue der Vorhof, das Gehoft, Vordach sg.gen.oue Waa saan oue alla sg.ill.oue hinaus sg.ines.oues draussen sg.e1.ouest von draussen esinemus murretes uldine Wd.742
Ouekoer	Oue-koer v. Aue koer ein Haushund

	esinemus murretes üldine Wd.317
Ootsutama 'kiigutama'	Ootsotama v. Aatsotama schaukeln mit den Händen esinemus murretes üldine Reval(SHV) Wd.744 ootsutama,78 aatsutama(PF)
Abarik	Abbarik ein Spatling,Herbstgeburt Abbarik Tal Herbst Lam esinemus murretes üldine Wd.63
Adal	Haddal das Grummet esinemus murretes üldine Reval(SHV) Wd.65
Adu	Addo v. Eddo Nomen plurim idem Hedvig esinemus murretes: Edu:Mar,Kuu Hedu:Mar,Vas,Se Adu,Adi,Hadi:Jam,Khk,Ans,Vil,Jaa,Har, Haa,Trv,Hls,Krk,Hel,San,Urv,Krl, Wd.84
Aestaja	Aastaja esinemus murretes puudub Wd.-
Aestama	Aastama eggen esinemus murretes üldine Wd.65
Aestamine	Aastamine esinemus murretes puudub Wd.-
Agama	Aggama stöhnen esinemus murretes üldine Reval(SHV) Wd.66
Agamine	Aggamine das Seufzen esinemus murretes puudub Wd.-
Ahvardama	Ahwardama

	drohen esinemus murretes uldine Wd.66
Ahvardamine	Ahwardamine das Drohen esinemus murretes puudub Wd.-
Ai	Ai g. aia der Schwiegervater esinemus murretes uldine Wd.67
Aikene	Eikenne der Donner Eikesse murristamine das Donnern esinemus murretes uldine Reval(SHV) Wd.67
Ailima 'holjuma'	Ailima schweben esinemus murretes puudub Reval(SHV) Wd.67 ailuma (P)
Ake	Akke g. akke v. Eggel g. egla die Egge esinemus murretes uldine Wd.65
Akeldane 'soltuv?'	Akeldane abhängig praecept. esinemus murretes puudub Wd.68 akeldane=akildane ?
Akiline	Akiline eilig,ubereilend,hastig esinemus murretes uldine Wd.68
Akitselt	Akitselt plotzlich esinemus murretes uldine Wd.-
Akine	Akine plotzlich Akine Mee1 ubereilend esinemus murretes puudub Wd.68 akine=akiline
Akisti	Akisti plotzlich

	esinemus murretes puudub Wd.-
Akkvihane	Akwihhane jähzornig esinemus murretes puudub Wd.1355
Amm	Am die Schwiegermutter esinemus murretes üldine Wd.69
Amm 'ammaemand'	Am die Hebamme esinemus murretes: Hlj, Vng, Iis, Emm, Kai, Vig, Jur, VMr, Kad, Trm, Plt Wd.69
Angima	Angima Malade, Ubel zu Frieden sein esinemus murretes puudub Wd.71 angima beklemmt, kranklich, unzu- frieden sein, seufzen
Apardama 'ebaonnestuma'	Appardama misslingen sg.3.p.pr.appardab Willi appardab esinemus murretes üldine Wd.71
Apardus	Appardus v. Eppardus g. epparduse ein Unglück esinemus murretes üldine Wd.71
Ara	Arra 1)weg, von 2)nicht Minne arra , Wotta arra Arra te sedda Hobbone on waast / rammust arra Katkust on hulk aega arra esinemus murretes üldine Wd.71
Ara andma	Arra andma übergeben esinemus murretes puudub Wd.-
Ara hammustama	Arrahammustama abbeissen esinemus murretes puudub

Wd.31

Ara harima

<Arra arrima>
da-inf. arra arrida

Temma joudis arra arrida ommad Workut
esinemus murretes puudub
Wd.40

Ara hauduma

<Arra haudoma>
nud-part. arrahaudonut

Koja Nurgad on arramaddanut, arra-
haudonut
esinemus murretes puudub
Wd.-

Ara hingama

<Arra hingama>
nud-part. arrahingand

Ollod on arrahingand
Das Bier ist verraucht
esinemus murretes puudub
Wd.124

Ara hukkama

Arra hukkama
hinrichten

esinemus murretes puudub
Wd.1248

Ara jaama

<Arra jama>
sg.3.p. impf. jai arra

Temma jai kul uhhe Ku-Aego arra
esinemus murretes puudub
Wd.152

Ara kaotama

Arra kaotama
Hinnast arrakaotama abdingen
esinemus murretes puudub
Wd.206

Ara kauplema

Arrakauplema
behandeln, bedingen
impers. impf. arrakaupeldi

Jubba arrakaupeldi
Es ist schon behandelt
esinemus murretes puudub
Wd.227

Ara kustuma 'norkema'

Arrakustuma
verschmachten, mager werden
esinemus murretes puudub
Wd.418

Ara lopetama

Arraloppetama
da-inf. arraloppetada
Sesamma Joggi tahtis meit
arraloppetada

	Ebendieser Bach wollte das gar aus mit uns machen esinemus murretes puudub Wd.-
Ara minestama	Arraminnestama sg.3.p.impf.minnistas arra Tanna minnistas kaks kord arra esinemus murretes puudub Wd.606
Ara madanema	<Arramaddanema> nud-part. arramaddanut Koja Nurgad on arramaddanut, arrahaudonut esinemus murretes puudub Wd.583
Ara nartsima	Arranartsima 1)verwelken 2)mude,Mat werden esinemus murretes puudub Wd.660
Ara olema	Arra ollema sg.3.p.pr. arra on Jubba nuud Aasta arra on Es ist schon ein Jahr verflossen esinemus murretes puudub Wd.709
Ara rikkuma	Arrarikma brechen Abbi Ello arrarikma esinemus murretes puudub Wd.-
Ara surema	<Arra surrema> nud-part. arrasurnud Jo temma nuud hilja arrasurnud esinemus murretes puudub Wd.1092
Ara tasuma 'maksma'	<Arra tassoma> nud-part. arratassonut Olleks arratassonut,olleks hoieto ollat esinemus murretes puudub Wd.1126
Ara vastama	Arrawastama verantworten,entgegensteigen da.inf.arrawastata Wessi tahhab Weski arrawastata esinemus murretes puudub

	Wd.1318
Ara vaibutama	Arrawaibotama mude machen sg.3.p.impf.waibotas arra Se waibotas olla arra esinemus murretes uldine Wd.1289
Araheitmine	Arraheitminne die Ablegung esinemus murretes puudub Wd.90 ara heitma
Araline	Arralinne ein besonderer esinemus murretes:Vll,Tor,Kos,San,Har Wd.72
Arandama 'suutma'	Arrandama vermogen pr.neg.ei arranda Temma ei arranda ennam mitte Jutlust piddada Er kann nicht mehr predigen esinemus murretes puudub Wd.72
Arisema 'hooguma'	Arrisema glimmen sg.3.p.pr.arriseb Tulli arriseb ikka Das Feuer glimmt allzeit esinemus murretes puudub Wd.-
Arritama	Arritama reizen esinemus murretes uldine Wd.78
Aadikas	Adikas Essig esinemus murretes uldine Wd.75
Aar	Aar g. are der Rand am Gefass sg.part.aart Jo aart moda sg.ill.aarde Kas lame aarde? esinemus murretes uldine Wd.77

Aares

Aares
Te aares , Jo aares
esinemus murretes uldine
Wd.77

Aaretasa

Aare tassa
voll gestrichen
esinemus murretes uldine
Wd.77

Aaretu

Aaretu
ohne Rand,uberflussig viel
esinemus murretes:VNg,Khk,Mar,Haa,
Kos,Koe,Plt
Reval(SHV)
Wd.78

Aarmine

Aarminne
randigt,der am Rande ist
pl.nom.aarmessed
Aarmessed Konned
unmutige Reden,von Ferne auf etwas
anspielende Reden
esinemus murretes:Vai,Jam,Muh,Rei,
Mar,Tos,Tor,Kos,JMd,Koe,Trm,KJn
Wd.78

Aarne

Aarne
Te aarne einer der am Wege liegt
esinemus murretes uldine
Wd.78

Uhaksa *

Uhaksa
neun
Uhaksa ametit temmal,kumnes nalg
esinemus murretes uldine
Wd.1267

Uks *

Uks g. uhhe
einer,eine,eines
Uks ainus
Mul on uks Aeg ikka
Ich habe immer Zeit
Uks Pat on Wottajal uhheksa on ajajal
sg.gen.uhhe
Uhhe hobiga auf einmal
sg.ill.uhte
Uhte hunnikusse
sg.all.+ki uhhegille
Ei anna temma alwa Sanna uhhegille
sg.ad.uhhel
Uhhel hobil auf einmal
sg.abl.uhhelt
Ei ha tulle uhhelt poolt kui ep
teine ta haad wasta

	esinemus murretes üldine Wd.1269
Ukskord *	Ukskord Ukskord se ammet aitab ei aita teist- kord mitte ennam esinemus murretes üldine Wd.345
Ule *	Ulle uber,uberhin Ulle aasta uber ein Jahr Arra kida eiga hoopli enne,kui sa ulle oja sanut esinemus murretes üldine Wd.1271
Uleannetu	<Ulleanneto> sg.gen.ulleanneto Ulleanneto Mehhe Pojad,et aitake Meest esinemus murretes üldine Wd.1273
Ule aitama 'viitma'	<Ulle aitama> da-inf.ulle aita Meie ei sudant kuidas,sedda aega ulle wia / ulle aita Wir konnten auf keinerlei Weise die Zeit verbringen esinemus murretes puudub Wd.14
Ule astuma *	Ulle astuma ubertreten esinemus murretes puudub Wd.50
Uleastumine *	Ulleastminne g. ulleastmisse die Ubertretung esinemus murretes:Muh Wd.-
Ule jaama *	Ulle jama ubrig bleiben Ajast ulle jama die Zeit uberleben nud-part.ulle janud ubriggeblieben esinemus murretes puudub Wd.-
Ule viima 'veetma'	Ulle wima passieren,verbringen Aega ulle wima die Zeit passieren da-inf.ulle wia Meie ei sudant kuidas,seda aega

ulle wia / ulle aita
esinemus murretes puudub
Wd.1377

Ules *

Ulles
hinauf adv.
Touse ulles
Koerad haukusid tand ulles
esinemus murretes üldine
Wd.1273

Ules harutama

Ulles arrotama
esinemus murretes puudub
Wd.47

Ules arritama ?

<Ulles arritama>
sg.3.p.impf.arrites ulles
zur Prob genommen
esinemus murretes puudub
Reval(SHV)
Wd.-

TULETISED.

See analüüs võtab vaatluse alla kõik käsitletud materjali hulgas sisalduvad tegusõna-, nimisõna-, omadussõna- ning määrsõnatuletised eesmärgiga saada pilt kasutusel olnud liidetest. Ülesandeks pole seatud aga tüvede ja nende päritolu vaatlust. Esitatud sõnad on ära toodud vastavate peatükkide all.

Peatükkidesse on tuletised jagatud tuletuse liigi järgi: tegusõnatuletus, nimisõnatuletus, omadussõnatuletus ja määrsõnatuletus. Peatükid on omakorda jaotatud liidete tähenduste järgi (v.a. tegusõnatuletuse juures). Lähtutud on liidete tänapäevastest tähendusrühmadest, kuna need on ka kattuvad Vestringil esinevatega. Iga liite juures on antud eraldi lühike seletus liite esinevusest, kasutamise omapärast Vestringil, liitumisest ja tuletiste esinemusest tänapäeval ning tuletusmallist.

Liite all on esitatud kõik näited, mis sõnaraamatu läbitöötatud osas esinevad. Nimisõna- ja omadussõnaliited on antud nominatiivis. Genitiiviline kuju on antud vaid juhul, kui see on Vestringil antud sõnaartikli juures antud. Verbiliited on antud vastavalt *ma*-infinitiivis.

Kõige ees on antud liite kuju Vestringil, millele on joon alla tõmmatud. Selle kõrval asuvast märgist > paremal on antud liite tänapäevane kuju või vaste. All on toodud tuletiste loend, vajaduse korral antud ka sõnaseletus.

1. TEGUSÖNATULETUS.

Selles peatükis vaadeldakse verbituletisi, mis esinevad Vestringi sõnaraamatus. Tuletised on esitatud liidete kaupa. Tähenused on seletatud liidete all.

1.1. -ta- > -ta-

Selle liite all on nii kausatiivse tähendusega verbe, mis on tuletatud verbist (*põlletama, eksitama*), kui ka faktitiivse tähendusega verbe, mille tuletusaluseks on noomen või adverb (*ammitama, eksitama*). Kahe juhul on tegemist ka liitumisega tuletatud tüvele -

hellistama, allaandma (-ise- + -ta->-ista-; -ne- + -ta->-nda-)
ahhatama 'meelitama', *ammutama* 'ammu li ajama', *angetama* 'hanguma'
arrotama 'harutama', *assitama* (v. *hashitama*), *ammitama* 'meelitama'
ammitama, ehhitama, ehmatama, ehtima (v. *ehhitama*), *ekkitama*
 (v. *ökkitama*), *eksitama, ellatama* 'elada laskma', *ellitama*
 'hellitama', *haisutama* 'nuusutama', *hallitama* 'hahetama',
haugutama 'meelitama', *heiditama, hellitama, hingatama*, 'hinge
 tagasi tõmbama', *hirmutama, hukkatama, hullutama, hurjutama*,
hääbitama, hämmutama, irvitama (~*hirvitama*), *Abbi-Ello lahutama*,
põlletama, älotama (v. *uilotama*) 'huikama', *ärra kaotama, ärra-*
lautama 'laiuma', *ärralõppetama, ärrawaibotama* 'väsitama'
ärritama, ärrites ülles, äätsotama (v. *öötsotama*), 'kiigutama',
ülles arrotama, armastama, hellistama, (v. *ellistama*), *allandama*

Tänapäeva kõige sagedasem verbiliide on enim tuletistega esindatud ka Vestringil. Tuletusmall on analoogiline tänapäevale - liide lisatakse kahesilbilisele tuletustüvele, v.a tuletises *ärralautama*. Kuid kirjakeelest kadunud on suur hulk sõnu.

1.2. -sta- > -sta-

sta-liide on osaliselt samatähenduslik *ta*-liitega, kuid selle kasutuspiirkond pole nii lai. Tuletusaluseks on noomenid. Vestringil on see ka küllalt ulatuslik rühm.

aewastama (v. *aivastama* v. *haewastama*), *ahastama*, *auustama*,
hallastama, *hammustama*, *higgistama*, *himmustama*, *hingastama*
 'üle väsitama', *hullustama*, *hääbistama* (v. *hääwästama*), *ärra-*
hammustama, *ärraminestama*, *äästama*

Kõik sõnad esinevad tänapäeva kirjakeeles, erinev on vaid tüve astme muutus sõnas *hääbistama*. Erinevusi pole ka tuletusmallis, mille puhul tuletusaluseks on nii Vestringil kui tänapäeval valdavalt kahesilbiline vokaaliga lõppev tüvi.

1.3. -nda- > -nda-

Selle all käsitletakse iseseisvat *nda*-liidet, mis Vestringil on esindatud kolme tuletisega.

haljendama, *hääbendama* 'häbenema', *ärrändama* 'suutma'

Tänapäeva kirjakeelest on täielikult kadunud *ärrändama*, oma paralleelkujul on säilinud aga *hääbendama*. Tuletusaluseks on nagu tänapäevalgi nõrga astme tüvi.

1.4. -lda- > -lda-

lda-liite abil on tänapäeva keelde tuletatud väike rühm denominaalseid verbe, sufiksil pole individuaalset tähendust. Vestringilt võis leida ühe tuletise

hingeldama.

See verb esineb keeles ka tänapäeval, liitumine on toimunud kahesilbilisele teisevärtelisele vokaaltüvele.

1.5. -rda- > -rda-

rda-liitelised verbid on unikaalse tüvega ning pejoratiivse tähendusega.

Vestringil on siin vaid kaks tuletist

ähvardama, äppardama 'ebaõnnestuma'

Mõlemad sõnad sisalduvad tänapäeva kirjakeeles, neid peetakse unikaalse tüvega tuletisteks.

1.6. -o-, -u- > -u-

Tänapäevakeeles on -u produktiivne verbiliide, mille laiem tarvituseletulek seostub keeleuuendusliikumisega ja soome keele mõjuga.

Siiski esinevad mõned tuletised juba Vestringi sõnaraamatus

anduma, hirmoma, ärra haudoma.

Liite *o*-line kuju on seletatav veel *o* säilimisega järgsilpides.

Tegemist on kindlsti reflektiivse liitega. Tuletised esinevad ka tänapäeva keeles.

1.7. -ne- > -ne-

Oma üldtähenduselt on liide translatiivne. See võib tuletada sõnu kõigist sõnaliikidest.

allanema, eddenema, hapnema, häbbenema (v. *hääwenema*)

Kõik Vestringil esinevad tuletised on olemas ka tänapäeva kirjakeeles, v.a. *hääwenema*. Sama on ka tuletusmall.

1.8. -le-, -lle- > -le-

Tegelikult on siin tegemist ka *ta*-liitelistele verbidele liitunud *le*-sufiksiga, mille tulemusel on tekkinud sufiks *-telle*.

Põhiliselt on see liide frekventatsiivse tähendusega, s.t. et verbid väljendavad juhuslikku ning korrapäratut korduvat tegevust. Selle tähenduse all on Vestringil 4 tuletist

ahvatellema 'ahvatlema', *haugutellema* 'meelitama, haugutelema'

heitellema 'ka muutuma', *hürwitlema*

le-liitel võib olla aga ka retsiprookne tähendus, siis märgib tule-

tis vastastikust tegevust.

ärrakauplenu.

1.9. -tse- > -tse-

Tänapäeval on *-tse-* keskmise produktiivsusega liide, kuid juba Vestringil on see esindatud kolme tuletisega.

ahnetsema, armatsema, õitsema

Kõik nimetatud tuletised esinevad ka tänapäeva kirjakeeles. Vaid sõnas *ahnetsema* on toimunud tüvevokaali muutus. Samane on ka tuletusmall - sufiks on liitunud kahesilbilisele vokaaltüvele.

1.10. -ise- > -ise-

*ise-*liide tuletab onomatopoeetilis- deskriptiivsetest tüvedest deskriptiivverbe. Põhitähenduselt on liide kontinuatiivne, s.t. et väljendab kestvat tegevust

hallisema, hellisema, ärrisema 'hõõguma, hingitsema'

Tänapäeva kirjakeelest puudub tuletis *ärrisema*. Teised sisalduvad keeles ka praegu ning on tuletatud samadel alustel.

Verbiliited on Vestringi sõnaraamatus esindatud küllalt suurel hulgal ning enam-vähem muutumata kujul võrreldes tänapäevaga. 10 liite abil on moodustatud 91 tuletist.

Samas esineb ka hulk sõnu, mis on tänaseks keelest kadunud.

Tänapäevaga võrreldes on puudu refleksiiviliited *-du-*; *-bu-*, *-bi-*, mis võeti laiemalt kasutusele alles keeleuuenduse ajal. Lähtudes tänapäeva derivatsiooniopetusest puuduvad siin veel:

-t-; *-i-*; *-ki-*, *-gi-*, *-ku-*, *-gu-*; *-skle-*; *-dle-*; *-tle-*; *-ata-*

Paljude nimetatud liidete mitteesinemine võib olla seletatav läbitöötatud materjali suhteliselt väikese kogusega.

2. NIMISÕNATULETUS.

Selles peatükis vaadeldakse nimisõnatuletisi, mis esinevad Vestringi sõnaraamatus. Liited on jagatud alapunktidesse tähenduse järgi.

2.1 Tegevusliited.

Siin vaadeldakse liiteid, mis väljendavad tegevust, tegevuse üksikjuhtu, tegevusvahendit, tegevusobjekti, tegevussaadust.

2.1.1. -minne:-misse > -mine:-mise

-minne on üks enim kasutatud nimisõnaliiteid vaatluse all olevas sõnaraamatus. Liite produktiivsus on Vestringil võrdeline selle tänapäevase kasutusega. *mine*-tuletisi pole antud küll kõikidest verbidest, kuid nad on antud eraldi artiklitena. Sellest järeldub, et Vestring on neid pidanud tuletisteks, mitte verbivormideks. Näib, et *mine*-tuletised on antud enam kasutatavatest verbidest. Ilmselt on Vestring andnud tuletisi, mis on tõepoolest käibel olnud, mitte aga moodustanud ise. See seletaks, miks Vestringil pole antud *mine*-tuletisi kõigist esitatud verbidest. On aga ka liitsõnalisi tuletisi, mis ei esine vastava verbina. Kokku esineb sõnaraamatu läbitöötatud osas kolmkümmend *mine*-tuletist:

Abbi-Ello-rikminne, aevastaminne (v. *haevastaminne*), *ajaminne* 'kalapüügis', *allandaminne, algminne* 'algamine' *andeks andminne, andeks palluminne, armastaminne, armohetminne, arropiddaminne* 'arvestus', *arstiminne, arwaminne, assutaminne* 'sisseseadmine' *avvateleminne* 'ahvatlemine', *eksitaminne, ellaminne, enne Kulutaminne* 'ennustamine' *ennetäädminne* 'etteteadmine', *ette tähhandaminne, haugutelleminne* 'haukumine', *Hä teggeminne* (v. *Heateggeminne*), *heit-*

*minne, hingamine, hirnumine, hukka mõistmine, hukka
samine, hullustamine, hüümine, mürristamine, pallumine,
äggamine, ähwardamine, ärraheitmine, äästamine, ülle-
astmine.*

Tänapäeva kirjakeelest puudub vaid 1 tuletis - *awwatelemine*, kuna kadunud on ka tuletusalus. Liitel pole toimunud tähendusmuutusi ega esine erinevusi tänapäeva tuletusmallist (liitumine *me*-infinitiivi tüvele).

2.1.2. -us:-use > -us:-use

Ka see liide on Vestringil väga produktiivne. *us*-liide liitub põhiliselt verbile mõnel juhul ka adjektiivile. Vahele liidetakse liide ka interfiksi *-t-* või *-d-* abil. (Tänapäevastki on ju tuntud *d*-interfiks.)

ahhastus, algatus, allandus, allastus 'alasti olek',
argdus ~ *argus*, *armastus, auustus, awwandus* 'avamine',
awwatus 'ahvatis', *ehmatus, eksitus, erdus*, (v. *herdus*)
'härdus', *erktus, erritsus* 'kelmus', *ette tähhandus*,
haigotus, haigus, hakkatus, hallastus, hallitus, harridus
(v. *arridus* v. *allidus*), *headus* (v. *hädus*), *heldus, himmus-
tus, hirmotus, hooldus, holetus, horus, hukatus, hullus*,
hääbemattus, härmatus 'härmatis', *hääwitus, jutlus, äimmarus*
'hämärus', *äppardus* (v. *eppardus*).

Nii selle kui ka eelmise liite puhul on märgata, et enamik tuletisi ühend- ja väljundverbidest kirjutatakse lahku, erinevalt tänapäevast - *ette tähhandus, enne Kulutaminne* jne.

2.1.3. -is:-ise > is:-ise

See liide on eelmise eelvokaalne vaste. Liide on suhteliselt hiline (laiemalt hakkas seda propageerima alles J.V.Veski),

kuid on Vestringil siiski esindatud, tõsi küll, vaid kahe tuletisega.

aukutis 'ahvatis', *elbitis* 'hõõgumine'

Tänapäeva kirjakeelest on mõlemad kadunud.

2.1.4. -es > -is:, -ise

See liide on tänapäevaks muutnud oma kuju - *-is*. Vestringil esineb sellega vaid üks tuletis.

ahwates 'ahvatis'

2.1.5. -e:-e > -e:-e

See liide on Vestringil esindatud kolme tuletisega, ilmselt on liide produktiivsemaks muutunud alles hiljem.

kõrme, *eide* 'heide', *lücke* 'helmepeal'

Tänapäeva seisukohast väärib märkimist see, et Vestringil puudub teine *e*-liide, mille omastava käände kuju on *-me*.

2.1.6. -u:-u > -u:-u

Ka selle liite all on võimalik tuua vaid üks näide.

elu

Sõna on olemas ka tänapäeva kirjakeeles.

2.1.7. -ng > -ng:-ngu

Sellegi liite all esineb Vestringil üks tuletis

hellng 'helin'

Tänapäeval pole sõna sellise liitega kasutusel.

2.1.8. -n:-na > -n:-na

Tänapäeval liitub liide kõigile *ise*-liitelistele onomatopoeetilistele ja deskriptiivverbidele. Samuti on see liitunud ka Vestringil

helin.

On mõistetav, et sõnaraamatus pole antud palju deskriptiivseid verbe (antud kolm) ja nende tuletisi.

2.1.9. -m:-ma > -m:-ma, -mi

Siia tuletusrühma kuuluvad substantiivid märgivad tegevusprotsessi ja on tuletatud ühesilbilise tüvega astmevahelduseta verbidest. Need on vanad tuletised, mis tänapäeval esinevad veel vaid liitsõna koostises või fraseoloogilistes väljendites. (Tänapäeva keeles esineb ka uuemaid *m*-tuletisi.) Vestringilt võib siia tuua ühe näite

loom.

2.1.10. -ke(nne):-kesse > -ke(ne):-kese

Ka deminutiivi väljendav sufiks on esindatud Vestringil. Tal on see tihti väljendanud väikest asja.

aeoke (v. *aeokenne* v. *ajoke*) 'aiake', *aimokenne* 'väike osake', *eikenne* 'äike', *hawokenne* (v. *hawokenne*), *hilpokenne*.

Ülaltoodud tuletistest puudub kirjakeeles tänapäeval üks -*aimokenne*.

Tegevussuhteid väljendava liitsõnarühma kohta võib öelda, et Vestringil on küllalt palju erinevaid sufikseid. Alljärgnevalt on esitatud tegevust väljendavad liited, mis tänapäeva kirjakeeles esinevad, kuid puuduvad Vestringil:

-e:-me; -i:-i; -k:-ku, -ki v. *-gu, -gi; -nd:-ndi; -a:-a;*

-ts:-tsa; -el:-la, -li.

2.2. Isikuliited.

Selles alarühmas vaadeldakse liiteid, mis väljendavad tegevuse sooritajat, tegevuses olijat, isikut või olendit.

2.2.1. *-ja* > *-ja:-ja*

-ja on tänapäeval produktiivne tegijanime väljendav liide. Vestringi sõnaraamatus on see läbi töötatud osas esindatud seitsmeteistkümne tuletisega. Kuna selle moodustamine on väga reeglipärane - liide liidetakse *ma*-infinitiivi tüvele -, võib arvata, et Vestring on lihtsalt ruumi kokkuhoiu mõttes moodustatud neid nii vähestest verbidest. Enamik sõnu on esitatud omaette sõnaartiklitenä.

Abbi-Ello-rikja, ajaja 'laimaja', aitaaja, andja, eestkostja, eesseisja, eksitaja, hirmotaja, hoidja, horapiddaja, hukkaaja, hüüdja, kandja, koddo hoidja, kuuljad, wottaja 'võtja', äästaaja.

Kõik tuletised on jäänud tänapäeva kirjakeelde. Vaid kahe tuletise - *Abbi-Ello-rikja* ning *wottaja* - tuletusbaasiks on olnud erinev verbikuju tänapäevasest. Sellest tingituna on ka kirja- pilt Vestringil erinev.

2.2.2. *-ia* > *-ja:-ja*

-ia on õigupoolest eelmise liite variant, mis samuti vastab tänapäeva *ja*-le. Sellist liitekujut võiks põhjendada sellega, et *-ia* esineb peamiselt nendel juhtudel, kui *j* satuks *i* järelle. Selle selgitusega ei langeks aga kokku tuletis *eeljooksia*. Põhjuseks võib olla aga ka mõningane ebajärjekindlus, mis esineb Vestringi sõnaraamatu ortograafias, aga see võib olla tingitud ka kirjutamise kiirusest või konkreetse sõna häälikulisest ehitusest.

eeljooksia, eksia, häteggia, näggriad.

Tänapäeval on liite kaju muutunud ja sellele vastab *-ja*. Siin

tähendusrühmas ei esine ka tähendusmuutusi ega erinevusi tänapäevasesest tuletusmallist - liitumine toimub *mä*-infinitiivi tüvele ning esmaväلتeliste *e*-tüveliste verbide puhul, mille mineviku tunnus on *-i*, asendub tüve *e* sufiksi ees *í*-ga.

2.2.3. -lanne > -lane:-lase

Tänapäeval üks aktiivsemaid substantiiviliiteid on Vestringil esindatud vaid kahe sõnaga. Võib arvata, et tol ajal polnud liide aktiivne

wainlanne, hoimlanne.

Siin on tegemist tuletistega, mis märgivad isikut mingi omaduse või suhte alusel. Liitumine on toimunud nominatiivi konsonanttüvele.

2.2.4. -linne:-lisse > -line:-lise

See liide on esindatud viie tuletisega. Ilmaselt oli see tol ajal eelmistest aktiivsem.

abbilinne, hingelinne, häddalinne, hännalinne 'linavästrik',
näljalinne 'näljaline, kerjus'.

Tänapäeva kirjakeeles ei eksisteeri enam sõna *hännalinne*, samuti pole kasutusel *näljalinne*. Kõigi sõnade puhul on aga liitumismall analoogiline tänapäevasele - liitumine toimub tüvevokaalile.

2.2.5. -ne:-se > -ne:-se

Ka tänapäeval väga harva esinev ajalooline liide on esindatud kolme sõnaga.

hobbone, innimerne (v. *innime*), *rebbane*.

Kahel juhul on tegemist substantiveerunud adjektiiviga

ahjo pääline, riithe allune

Kõik tuletised vastavad tänapäeva kirjakeelele.

2.2.6. -ik > -ik:-iku

See eesti keele vana liide on Vestringil esindatud neljal juhul. *-ik*-liide märkis üldiselt naissugu (*tüdr ik*, *tehm ik*), kuid võis olla ka pejoratiivse tähendusega.

adr ikid 'põldpüü', *tüdr ikkut*, *äbbar ik*, *tehm ik*.

Neist kaks esinevd kirjakeeles ka tänapäeval. Sõna *tüdr ik* puhul on tänapäeval tegemist ilmselt häälduse tagapoolsemaks muutumisega (*tüdruk*). *Adrik* on aga murdeline sõna, mis kirja-keeles ei esine.

2.2.7. -kas > -kas:-ka

-kas on produktiivne adjektiivisufiks tänapäeval, kuid selle abil on võimalik tuletada ka substantiive. Kui see märgib isikut mingi tunnuse järgi, on see tuletis enamasti pejoratiivse tähendusega. Kaks sellist tuletist esineb ka Vestringil.

antsikas 'pirtsakas, toiduvalija', *har jakas* (~ *ar jakas*).

Tänapäeval on need tuletised tundmatud. Raske öelda, kas need olid üldisemalt levinud või esinesid vaid üksiku keelejuhi kõnepruugis.

2.2.8. -as > -as:-a

Vestringil on see loomanimetusi tähistav liide, mis on esindatud tervelt 17 tuletisega.

angri as (v. *anger jas*), *harrakas* (v. *arrakas*), *kutsikas*,

orrawas (v. *orraw*), *orrikas*, *pörsas*, *saarmas* (v. *saarm*),

wassikas,

haggias, *ellajas*

hilpharrakas, *errik-wassikas* 'häravasikas', *tehm-wassikas*

Tänapäeval seda eraldi liitena ei vaadelda, küll aga on kirjakee-

les säilinud kõik need tuletised v.a. *orrawas*.

2.2.9. -nd > -nd:-nda

Ka üks liide, mida tänapäeval eraldi ei käsitleta, kuid selgesti on eraldatavad tüvi ja liide

emmand.

2.2.10. -kenne:-kesse > -kene:-kese

Mõned deminutiivid on Vestringil vaadeldavad selle tähendus-
rühma all

emmandikenne, hullokenne, härjakenne.

Tuletusmall pole neil erinev tänapäevasest.

Selle tähendusrühma kokkuvõtteks võib öelda, et Vestring kasutab küllalt suurt hulka isikuliiteid - lisaks deminutiivisust väljendavale veel kaheksat erinevat liidet (*ja*-liitel on kaks varianti).

Vestring kasutab ka liiteid, mis tänapäeval pole vaadeldavad eraldi liidetena - *-as, -nd*.

Samas on tänapäeval kasutusel liiteid, mida Vestring oma sõnaraamatus ei kasuta :

-nu, -tu, -nna, -tar, -nik, -ur.

See on seletatav sellega, et enamus nimetatud sufiksitest on kasutusse võetud hiljem. Vaid *-ur* on oma päritolult väga vana sufiks.

2.3. Koha- ja rühmaliited.

Siia kuuluvad liited, mis väljendavad mingit kohta või rühma või siis ühteaegu nii kohta kui rühma.

2.3.1. -ik > -ik:,-iku

See tänapäeval üpris koormatud liide on Vestringil esindatud nelja tuletisega

haggarik (v. *aggarik*, v. *haggerik*) 'aganik', *hummalik* 'huma-

late kogu', *loods ik*, *äimmar ik*.

Siin on *-ik* kasutusel nii konkreetsema koha näitajana kui ka aja tähistajana. Esitatud tuletised on olemas ka tänapäeva kirjakeeles.

Kohta ja rühma väljendav tähendusrühm ongi Vestringil esindatud vaid ühe liitega, vähemalt kasutatud materjali ulatuses. Liidetest, mis tänapäeval siia rühma kuuluvad, puuduvad Vestringil järgmised - *-la*, *-mik*, *-ndik*, *-stik*, *-stu*, *-kond*, *-mu*.

Enamik neist liidetest on uuemat päritolu, vaid *-la* on vana kohanime tähistaja.

Ka nimisõnatuletised on Vestringil esindatud küllalt arvukalt - käsitletud materjali ulatuses esineb 21 erinevat liidet. Nende abil on moodustatud 160 tuletist.

182

3. OMADUSSÖNATULETUS.

Selles peatükis vaadeldakse omadussõnaliiteid, mis esinevad Vestringi sõnaraamatus. Liited on jagatud kuude rühma kõige põhilisemate tähenduste järgi, mida on võimalik vastavusse viia ka tänapäevase rühmitusega. Kuna adjektiividel on nii palju erinevaid tähendusvõimalusi, poleks üksikasjalikum liigendamine otstarbekas.

3.1. Laadi väljendavad liited.

Siia alla kuuluvad liited, millega on väljendatud põhiliselt omadust või olemise laadi.

3.1.1. -ne, -nne: -se, -sse > -ne: -se

ne-liide on liitunud noomenile või adverbile. Üks tänapäeva keele produktiivsemaid liiteid on ka siin esindatud rikkalikult võrreldes teiste adjektiiviliidetega.

*aastane, allikanne, allune, eane, eilene, emmane, enne
aegne, errine, hagganane, haavne, haljapärrane, haudne
'pehme', higgine, hilline, hobbedane, punnane, kenuadenne,
tulline, maskne, äkkine 'äkiline', äkwihhane, äärne.*

Siin on erinevusi tänapäeva kirjakeelest. Põhjuseks võib olla:

- a) sõna erinev tüvi Vestringi ajal, näiteks sõna *haavne*. Nimi-sõnana esinevad tal paralleelkujud *haab* ~ *haaw*. Liitumine on siin reeglipäraselt toimunud nominatiivi tüvele, mis on ühesilbiline ja konsonantlõpuline.
- b) Tänapäevaks on mõne *e*-tüvelise alussõna lõppvokaal tuletustüves asendunud *i*-ga. Sõnaraamatus võib näha veel *e* säilimist, näiteks sõnas *kenuadenne*.
- c) Nüüdseks on pikavänteline vokaallõpuline adverb lühenenud konsonantlõpuliseks tuletustüveks, näiteks *eilne*. Vestringil

kohtame veel vormi *eilene*.

3.1.2. -linne > -line: -lise

line-liide on produktiivne ka tänapäeval. Vestringilgi on see esindatud suhteliselt suure hulga tuletistega.

arrolinne 'haruline', *armolinne*, *aukolinne*, *aulinne*, *ebba ussolinne*, *hallika rohhilinne*, *hiljameelinne*, *himmolinne*, *Hiri karwalinne* 'hiirekarva', *hullomeelinne*, *hämeelinne*, *rohhilinne*, *äkkilinne*, *ärralinne* 'eriline, äraline'.

Tänapäevaga võrreldes pole toimunud muutusi liitumise osas - liitumine on toimunud substantiivi genitiivile, mis lõpeb alati vokaaliga.

a) Toimunud on muutused tüves, neid on võimalik seletatda üldiste häälikumuutustega, näiteks o esinemine järgsilpides :

arrolinne, *armolinne*.

b) Küll on mõnedki tuletised tänaseks nihkunud teiste liidete alla:

-line > *-lik*

aukolinne > *auklik*, *aulinne* > *aulik*, *ebba ussolinne* >

ebausklik

-line > *-ne*

hiljameelinne > *hiljameelne*, *hullomeelinne* > *hullu-*

meelne

-line > *-kas*

himmolinne > *himukas*

3.1.3. -lik > -lik: -liku

Tänapäeva sagedasemaid adjektiiviliiteid esineb selles tähendusrühmas kahel juhul

holelik, hooplik

Esimeses sõnas on liitumine toimunud vokaaltüvele. Tänapäeval on tuletis liikunud teise liite alla. Teises tuletises on liitumine toimunud verbi tüvele ning tuletis assotseerub oleviku partitsiibiga.

Selle tähendusrühma kokkuvõtteks võib öelda, et tänapäevalgi

produktiivsed liited on ka Vestringil esindatud suhteliselt arvukalt.

3.2. Sarnasust väljendavad liited.

Siia kuuluvad liited, mille abil on väljendatud millegi taolisust, sarnasust millegagi.

3.2.1. -lik: -liko > -lik: -liku

lik-liide on produktiivne ka tänapäeval. Selles rühmas on see Vestringil enim kasutatud liide.

ajalik, auklik, aulik, aumelik, Ebba usklik, heitlik, häbbelik (v. *hämnelik*).

Liite kasutus vastab tänapäevasele, samuti tuletusmallid. Huvitav on antud paralleelvorm *hämnelik*, kus liitumine toimub ilmselt endisele nõrga astme tüvele.

3.2.2. -ik > -ik: -iku

See liide on ka Vestringil vähem esinev.

arwikkud 'mõned', *allandik* 'alandlik'.

Siia kuuluvatest sõnadest ei sisaldu kumki õs-is, kuigi tuletusmall oleks vastav tänapäevasele. *Arwikkud* on üldse kadunud kirjakeelest ning on mõistetav vaid kontekstis.

Arwikkud Jännesed on säääl.

Allandlik on siirdunud aga eelmise liiterühma - *lik* - alla.

3.2.3. -kas > -kas: -ka

Tänapäeval suhteliselt produktiivne liide on Vestringil esindatud vaid ühes tuletises.

aokas (v. *haokas*) 'püstine'

Sõna puudub tänapäeva kirjakeelest, selle tähendust on võimalik mõista vaid kontekstis.

Aokas ständig, aokad Kaerad

3.2.4. -jas > -jas > -ja

Tänapäeva eesti keeles on *-jas*-liide üpris produktiivne, kuigi tuletussagedus pole just suur. Vestringil esineb siin kolm tuletist, mis kõik tähistavad värve.

haljas, paatjas, wolkjas.

Liitumine on toimunud ühesilbilistele konsonanttüvedele ning sõnad esinevad keeles ka tänapäeval.

Sellest tähendusrühmast on puudu veel *ne*-liide, mida tänapäeval siin vaadeldakse.

3.3. Omaduse rohkust väljendavad liited.

Siia rühma kuuluvad liited, mis väljendavad mingi tunnuse esinemist tavalisest suuremal määral või paremana, mingi omaduse rohkust.

3.3.1. -s > -s

Ajalooline liide, mis pole tänapäeval produktiivne. Vestringil on see esindatud seitsme tuletisega.

ablas, abras, armas, hirmus, hoopsas, hõlpus, ärras.

Kõik nimetatud tuletised esinevad ka tänapäeva kirjakeeles, erinevusi pole ka tuletusmallis. Küll on aga mõnel juhul tüve ning liite piir ebamäärane ja tüvi ei esine enam oma esialgsel kujul, näiteks sõnades *ablas, abras, ärras*. Kuid samade tüvede baasil on võimalik moodustada näiteks *us*-tuletisi, mis näitab,

et tüvi on ikka eraldi säilinud.

3.3.2. -kas > -kas: -ka

-kas on suhteliselt produktiivne sufiks tänapäeval. Vestringilt võis leida kaks tuletist

himmokas, holikas

Mõlemad sõnad esinevad keeles ka tänapäeval, liitumine on toimunud vokaaltüvele, milleks noomeni puhul ongi tavaliselt genitiiv.

3.3.3. -r > -r

awwar

Ka see tuletis on säilinud tänapäeva kirjakeeles.

3.3.4. -w > -v: -va

-v on harva esinev adjektiiviliide, mille abil on tuletatud mõned substantiivtüvelised adjektiivid. Tuletised osutavad võrdlusele tuletusaluse nimisõnaga, aga enamasti on tähendus leksikaliseerunud. Sellistest sõnadest esineb Vestringil näiteks

tuggew, wäggew.

Tuletusaluseks on esmavärtliline kahesilbiline vokaallõpuline tüvi, astmevahelduslike sõnade korral on tuletustüvi tugevas astmes.

Leidub aga ka unikaaltüvelisi v-tuletisi, mille alussõna tänapäeva keeles enam ei tunta ja mis seetõttu on tänapäeva keele seisukohalt liigendatud. Sellestki rühmitusest esineb Vestringil üks näide

eddew.

Omaduse rohkust väljendavatest liidetest esinevad tänapäevasega võrreldes kõik -s, kas, -r, -v.

3.4. Deminutiivsust väljendavad liited.

Siia rühma kuuluvad liited, mille abil on võimalik väljendada deminutiivsust, mingi omaduse nõrgemat astet.

3.4.1. -ldane > -ldane: -ldase

See tänapäeval küllaltki produktiivne liide on olemas juba Vestringil, tõsi küll, esindatud vaid ühe tuletisega.

äkkeldane

Sõna on olemas ka tänapäeva kirjakeeles, kus liitumine toimub tüve nõrgale astmele.

3.4.2. -kenne > -kene: -kese

ahtokenne

Tänaseks on sõnas toimunud tüvevokaali muutus, kuid tüve aste on tugevaks jäänud ka nüüd.

Selles rühmas on käsitletud vaid kahte liidet, tänapäevastest on Vestringil puudu *-jas*, *-kas*, *-lane*.

Tähendusrühm on küllalt väike ka tänapäeval.

3.5. Tunnuse puudumist väljendavad liited.

See rühm on esindatud vaid ühe liitega Vestringil, kuid see esineb kolmes erinevas foneetilises variandis.

3.5.1.1. -to, tö > -tu: -tu

Tänapäeval kõige produktiivsema liite - *tu*-liite - kõige enam levinud variant Vestringi sõnaraamatus.

alweto 'halb', *armeto*, *asjato*, *auoto* (v. *auto*), *amboto*,
häbbitö (v. *hääwrito*), *ülleanneto*, *hingeto* (v. *hengeto*),
holetö.

Kõik sõnad esinevad ka tänapäeva kirjakeeles, sama on ka tuletusmall - liitumine tüve nõrgale astmele. Võrreldes

Vestringiga on ka selles rühmas toimunud tänapäeval hääldus-
nihkeid - *armoto, amboto*.

3.5.1.2. -tu > -tu: -tu

Sama liite tänapäevane kuju esineb Vestringil vaid kahe
korral.

armetu, äretu

Siin pole erinevusi tänapäeva kirjakeelest, sama on ka tuletus-
mall.

3.5.1.3. -tum: -tumma > -tu: -tu

Ilmselt selle liite vanimaid variante.

armetummaks, hännatum 'sabatu, arusaamatu', *häutum*

'häbitu', *wäetumma* 'väeti'.

Selles rühmas esineb nihkumisi teise liitegruppi - *wäetumma*.

Kaks sõna on aga kadunud tänapäeva kirjakeelest - *hännatum*,
häutum.

Esinevate näidete põhjal pole aga võimalik öelda, kas on ka süstee-
mi, millal missugust varianti kasutatakse. Võimalik, et tegemist on
liite ühtseks kujunemisega, kus on paralleelselt esindatud kõik
eelnevad variandid. Üks sõna esineb aga iga liitega - *armeto, arme-
tu, armetummaks*.

Kogu tähendusrühmast puudub aga *matu*-liide.

3.6. Kohasuhteid väljendavad liited.

Siia gruppi kuuluvad liited, mis väljendavad paiknemist millegi
suhtes, asetust, kohasuhteid. Üks liide esineb ka Vestringil.

3.6.1. -minne: -messe > -mine: -mise

alluminne, äärminne: äärmessed

Antud tuletised esinevad ka tänapäeva kirjakeeles, muutunud on

vaid liite genitiivivorm.

Tänapäeval kuulubki siia rühma vaid üks liide - *mine*.

Võib öelda, et esitatud viieteistkümnest adjektiiviliitest pole ükski muutnud oma kuju. Üks liide (-*tu*) esines aga kolmes erinevas foneetilises variandis. Üksikute sõnade puhul on tegemist ka nihkumisega teise liiterühma tänapäevaks.

Võrreldes tänapäevaga on siit puudu viis liidet erinevatest tähendusrühmadest: -*ne*, -*jas*, -*kas*, -*lane*, -*matu*. Kokku leidus läbitöötatud osas 88 omadussõnatuletist 15 liite abil.

4. MÄÄRSÕNATULETUS

Selles peatükis vaadeldakse Vestruingi sõnaraamatus esinevad määr-
sõnatuletisi, mis oma tähenduste järgi on jagatud kahte suuremasse
rühma.

4.1. Viisi määravad liited.

Siaa rühma kuuluvad põhiliselt liited, mille abil on väljendatud
viisi või seisundit.

4.1.1. -st > -lt, -sti

Tegemist on tänaseks kadunud liitega, mis on muutnud oma kuju
ning võib nüüd esineda kahel viisil - *-sti* või *-lt*, mõnel puhul
on liide hoopis ära jäänud, nt. *arvast*, *äkkist*.

ahnest, *alvast*, *arvast* 'harva', *awwarast*, *endsast* 'endist

viisi', *esmast* 'esmalt', *essimest* 'esiteks', *hirmsast*,

hoopsast 'kergelt', *nappist*, *oogsast*, *wahhest*, *äkkist*.

Liide *-st* on asendunud tänaseks liitega *-lt* järgmistes sõnades:

ahnest, *awwarast*, *endsast*, *esmast*, *nappist*, *oogsast*.

Kolmes sõnas - *alvast*, *hirmsast*, *hoopsast* - on asemele tulnud

-sti, samuti on see mõeldav paralleelvariandina mõnede sõnade

puhul. Kahe sõna puhul on liide tänapäevases kasutuses ära

jäänud - *arvast*, *äkkist*. Täiesti säilinud on ta aga ühes määr-

sõnas, kus seda eraldi liitena enam ei vaadelda - *wahhest*.

Kaks sõna on aga kirjakeelest kadunud - *endsast*, *essimest*.

4.1.2. -ste > -sti

Ka sellist liitekuju ei esine tänapäeval, see on muutunud

sti-ks. Kõik antud rühma sõnad on vaadeldavad *sti*-liitelistena.

aegsaste, *aggaraste*, *ahtraste*, *allaste* 'alasti', *armsaste*,

ausaste, *audwaste* 'avalalt', *ellaste*, *elledaste*, *ennamiste*

'enamasti', *halledaste, heideste, hännaliste* 'saba ees',
hiljokeste, hulgakeste, hulgaliste, hõlpsaste.

Kaks sõna antud rühmast on kadunud tänapäeva kirjakeelest -
audwaste, hännaliste. Vokalismimuutused on toimunud ühes
sõnas - *ennamiste*. Kuigi kõik sõnad on praegu viidavad *sti-*
liitelisteks, on paljude puhul mõeldav ka *lt*-paralleelkuju.

4.1.3. -lt ~ -ld > -lt

Liide esineb ka tänapäeval *lt*-kujul. Vestringil on ühe sõna
puhul vaid antud teine foneetiline variant - *ld*. Selles
grupis on ka kaks paarissõna.

ajalikkult, allandikkult 'alandlikult', *alwolt, ammalikkult,*
ellawolt, esmolt, essimesseolt 'esiteks', *äkkitsolt;*
aeg ajalld, Pääw päwold

Tänapäeva kirjakeelest erinev on vaid üks tuletis - *allandikkult*,
kus liide on liidetud juba tuletisele (mis ka esineb Vestringi
sõnaraamatus - *allanddik*. Antud tuletis ise on juba erinev tä-
napäevasest, sest *lik*-liite asemel on Vestringil *ik*-liide.

4.1.4. -minne > -mini

Tänapäeval vastab liitele vorm *-mini*. Vestringil on rühm esindatud
nelja sõnaga.

enneminne, hiljaminne, hoopaminne 'kergemini', *hõlpsaminne*
Neist tänapäeva kirjakeeles ei esine vaid üks tuletis - *hilja-*
minne.

4.1.5. -mande > -malt

See on liide, mis tänapäeval ei esine. Võrreldav oleks täna-
päevase liitega *-malt*.

esmande

Selline tuletis ei esine tänapäeva kirjakeeles. Viidav oleks

kujule *esma*lt.

4.1.6. -ndes

Liide, mis tänapäeval keelest puudub.

hulgandes 'hulgaviisi'

Liitumine on toimunud nõrga astme tüvele.

Tänapäevaga võrreldes on Vestringil siin rühmas vähem liiteid.

Praegu esinevad veel *-misi*, *-si*, *-l*, *-vel(e)* ~ *-vll(e)*.

4.2. Kohta ja asendit märkivad liited.

Siin rühmas on liited, mille abil saab väljendada paiknemist ruumis või liikumist (ka ajas). See grupp on esindatud vaid kahe liitega, kuid siin rühmas on vähe tuletisi ka tänapäeval.

4.2.1. -li > *-li*

Sellele on vastav ka liite tänapäevane kuju.

ammuli

Sõna on täiesti vastav ka tänapäeva kirjakeelele.

4.2.2. -tsi > *-tsi*

Ka selle liite kuju on püsinud muutumatuna, kuid liide on tänapäeval väga ebaproduktiivne.

allatsi 'alati, lakkamatult'

Sõna puudub tänapäeva kirjakeelest, võimalik mõista tõlkest

tähtudes, (*allatsi* v. *allati*, *beständig*, *immerfort*, *ohne Unter-*
la).

Adverbituletus on Vestringil kõige väiksem tuletusrühm, kus antud materjali ulatuses sisaldub vaid 49 tuletist 8 liite abil.

Adverbituletus on aga ka tänapäeval kõige väiksem tuletusrühm.

Tänapäeval käsitletakse siin veel järgmiseid liiteid - *-stikku*,
-kuti, *-kile*.

5. KOKKUVÕTE.

Tuletusõpetlikus analüüsis on käsitletud S.H.Vestringi sõnaraamatu tegusõna-, nimisõna-, omadussõna- ja määrsõnatuletust sõnaraamatu läbitöötatud osa ulatuses.

Verbituletuses on Vestring kasutanud 10 liidet:

-ta-, -sta-, -nda-, -lda-, -rda-, -u-, -ne-, -le-, -tse-, -ise-.

Nende abil on ta moodustanud 91 tuletist. Tänapäevastest liidetest puuduvad sõnaraamatust:

*-t-, -i-, -ki-, -gi-, -ku-, -gu-, -du-, -bu-, -bi-, -skle-, -dle-,
-tle-, -ata-*.

Nimisõnatuletuses on sõnaraamatus esindatud 21 liidet:

*-minne, -us; -is; -es; -e; -u; -ng; -n; -m; -kenne;
-ja (-ia), -lanne, -linne, -ne, -ik, -kas, -as, -nd; -ik.*

Nendega esineb Vestringil 160 tuletist. Tänapäevastest liidetest puuduvad sõnaraamatus:

*-e:-me, -i, -k, -nd, -a, -ts, -el;
-nu, -tu, -nna, -tar, -nik, -ur;
-la, -mik, -ndik, -stik, -stu, -kond, -mu.*

Omadussõnatuletusest on Vestringi sõnaraamatus sõnu 15 liitega:

*-ne (-nne), -linne, -lik; -ik; -kas, -jas, -s, -w, -r, -ldane,
-kenne, -to(-tõ), -tu, -tum, -minne.*

Nendega esineb 88 tuletist. Tänapäevastest puuduvad siin

-lane, -matu.

Määrsõnatuletuse all käsitletakse sõnaraamatus esinevat 8 liidet:

-st, -stu, -lt (-ld), -minne, -mande, -ndes, -li, -tsi.

Nende abil on moodustatud 49 tuletist. Tänapäevastest liidetest puuduvad siin:

-misi, -si, -i, -vil(e), -stikku, -kuti, -kil(e).

Kokku on liiteid 54 ja erinevaid tületisi 388. Sõnastiku 1124 märksõnast moodustab see ligikaudu 35%.

Sõnavormide ehitus ja kasutamine.

Selles peatükis võetakse vaatluse alla Vestringi sõnaraamatus esinevate sõnade erinevad vormid. Vaadeldakse nende ehitust ja kasutamist ning võrreldakse tänapäevase keelega. Käändsõnade puhul võrreldakse ka keeleajalooliste vormidega.

Peatüki võib jagada kaheks: esimeses osas analüüsitakse Vestringil esinevaid pöörd sõnavorme, teises vaadeldakse käändsõna käänete kaupa, eraldi veel mitmust. Lõpuks antakse ülevaade võrdlusastmetest.

Siin on püütud võrrelda sõnavorme tänapäevase keelega, võttes aluseks grammatika. Nendest lähtudes on antud jaotused ja vaadeldud vormide ehitust. Vaatluse alla on võetud kõik algvormist (pöörd sõnal *ma*-infinitiv ja käändsõnal ainsuse nimetav) erinevad vormid, mis esinevad Vestringi sõnaraamatu läbitöötatud osas.

Nii pöörd sõna kui käändsõna puhul on klassifikatsiooni aluseks võetud Elmar Muugi poolt välja töötatud pöörd- ja käändkondade ning tüüpide süsteem.

Keeleajaloolise käsitluse puhul on aluseks võetud põhiliselt kolm teost: A. Kask "Eesti keele ajalooline grammatika" I

A. Kask "Eesti murded ja kirjakeel"

H. Rätsep "Eesti keele ajalooline morfoloogia" I-II.

pööndsõna

ma-infinitiivi käändelised vormid.

Tänapäeva eesti keeles on *ma*-infinitiivil 4 käännet: inessiiv, elatiiv, translatiiv ja abessiiv. Neist translatiiv on uus ja rohkem kirjakeelne vorm. Läbitöötatud materjali osas esinebki Vestringil 3 käännet: inessiiv, elatiiv abessiiv.

Käändelõpud liituvad verbi põhivormile. Siin saab ka vaadelda, milliste lauseliikmetena võivad need vormid esineda.

1. *ma*-infinitiivi inessiivivormi lõpuks on *-ma/s*. Käände funktsioon on kestva tegevuse märkimine. Siin on see esindatud vaid ühe näitega:

Tulgo ke eal tullemas

Es mag kommen wer da immer will

Selles lauses, kus on kujutletav verb (*ori*), on süntaktiliselt vaadatuna tegemist teomäärusega.

2. *ma*-infinitiivi elatiivi lõpuks on *-mast*.

Siin on aga tegu juba kinnistunud väljendiga:

Terre tulemast saunast

3. *ma*-infinitiivi abessiivi lõpuks on siin vastavalt omaaegsele kirjaviisile *-matta*. Kääne väljendab tegevuse puudumist, millegi tegemata jätmist. *mata*-konstruktsioon võib esineda lihtsalt tähenduslike näidetenäite:

arvamatta (unzählich), hapnematta (ungesäuert), hukkaminnematta (unvergänglich), nägematta (unsichtbar).

Lauses või sõnaühendis võib *mata*-vorm esineda täiendi või määrusena, aga ka verbi koosseisus.

- 3.1. Mitteühilduva ja mitterektsioonilise infiniittäiendina esineb see näiteks sõnaühendeis *ajamatta Te, sündimatta Innimenne*.

- 3.2. Tegemist võib olla ka määrusega, näiteks *filma minno täadmatta* (filmaolu-

määrus) või *mis tulleb sündimatta ilmale* (viisimäärus).

3.3. Ühel juhul on tegemist ka ahelverbi koosseisus oleva infiniitvormiga, antud juhul on faasiverb (nt. *jäetakse*) juurdemõeldav.

Saab kuulda, kummale temma antakse, kummale andmatta

Kuna käändelõpp liitub vaadeldud vormides verbi ühele põhivormile, s.o. *ma*-infinitiivile, ja siin ei väljendu pöördkondadevahelised erinevused, siis võib siinkohal vaid märkida, et läbitöötatud materjalis ei leidunud antud vormides I pöördkonna sõnu, küll aga sõnu ülejäänud kolmest pöördkonnast.

Kokkuvõtteks võib öelda, et Vestringil esineb *ma*-infinitiivil 3 käänet - inessiiv, elatiiv ja abessiiv. Morfoloogiliselt on need vaadeldavad vaid verbi infiniitvormidena, süntaktiliselt aga esinevad leitud vormid täiendina, määrusena ja verbi osana.

da - infinitiiv.

1. da-infinitiivi moodustamine.

da-infinitiiv on üks verbi põhivorme. Tänapäeva eesti keeles on selle tunnusteks sõltuvalt pöördkonnast *-da*, *-ta*, *-a*, *-la*, *-na*, *-ra*.

Vestringil võib tunnuseks esineda ka *-t* ja *-d*.

Alljärgnevalt on da-infinitiiv võetud vaatluse alla pöördkondade kaupa.

1.1. I pöördkonnas on da-infinitiivi tunnuseks *-a* või *-da*. Läbitöötatud materjali osas esineb vaid *a*-lõpuline infinitiiv, näiteks

käia, süa, tua, wia.

Veel ühel juhul on Vestring näidanud tunnuseks *-a*, kuid see vorm läheb lahku tänapäevasest.

Tahha mitte enam wõia külma wasto seista.

Siin on ajalooliselt tegemist astmeüldistusega. Mitte alati ei esine vokaalide järel reeglipärasest klusiilide vaheldust, on terve hulk sõnu, kus oodatavas nõrga astme vormis esineb sama klusiil, mis tugevaski.

Nii ongi siin tugeva astme üldistus *D* puhul - tänapäevane da-infinitiiv *võida*. Ootuspärane vorm olekski *wõia*, mis on tuntud murdeis ja esines varemalt ka kirjakeeles.

1.2. II pöördkond on vaadeldav eraldi tüüpkondadena.

1.2.1. *elama*-tüübis on da-infinitiivi tunnuseks *-da*, näiteks *arrida*,

hääbeneda, *ärraloppetada*. Küll esineb siingi kõrvalkaldumisi, näiteks *Aeoti on maas, teine aeg jälle wõib likota.*

Liigutama-verb kuuluks samuti *elama*-tüüpi (*liigutada*), sõnaraamatus on aga ilmselt kõnekeelne variant *liiguta*.

1.2.2. *tulema*-tüüp on esindatud kolme verbiga - *olema*, *tulema*, *surema*.

Selles tüübis liitub infinitiivi tunnus konsonanttüvele, tunnuse *d*-element on assimileerunud tema ees oleva tüvekonsonandiga, nii et

on moodustunud tunnused *-la* ja *-ra - tulla, surra*.

Erinev tänapäevasest on aga *olema*-verbi infinitiiv. Siin on see antud paralleelkujudena *ollad, ollat*.

Kül ta helde on, olleks joudu agga ollad.

Olleks ärratassonut, olleks holetu ollat.

1.2.3. II pöördkonda kuulub ka suplettiivne *minema*-verb. Vestringil esineb see koos *ki*-liitega ja tulemuseks on vorm *minnakit*.

Suur, hirmus, armoto kessi ei anna merre päle minnakit.

1.3. III pöördkonna moodustavad astnevahelduslikud sõnad, mille *da*-infinitiiv on tugevas astmes. Näiteks *hä seista, hüüda, joosta, kuulda, piddada*.

Siin ei esine erinevusi tänapäeva keelest.

Vaid sõnas *täda* pole pikk *ä* diftongistunud, kuigi Vestringil esineb paralleelselt ka diftongilisi vorme, näiteks *tea, ei tea*.

1.3.1 III pöördkonna *tuggema*-alltüüpi kuuluvaks arvestatakse ka erand-verb *nägema*. siin on *da*-infinitiivi tunnuseks *a - nähta*.

1.4. IV pöördkonnas on *da*-infinitiiv nõrgas astmes, näiteks *aimata, kuulata, parrata, ärrawastata*. Siin rühmaski on üks vorm, mis ei vasta tänapäeva kirjakeele reeglitele *-aita*. Ilmselt on see Lääne-Eestile iseloomulik lõputa *da*-infinitiivi vorm.

2. *da*-infinitiivi kasutamine.

da-infinitiiv esines nii lausetes kui lihtsalt näitena (*tua, käifa, süa*).

Morfoloogiliselt kuulub *da*-infinitiiv alati tegusõnade klassi, kuid süntaktiliselt võib ka see esineda antud näidetes nii öeldise, öeldis-täite kui ka alusena.

2.1. Kõige levinum on *da*-infinitiiv öeldisena ahelverbi koosseisus. Siingi on mitmeid ahelverbi liike, kus infinitiiv võib esineda.

2.1.1. Konstruktsioon: modaalverb + infinitiiv.

Siin väljendab modaalverb kõneleja suhtumist öeldavasse ja infinitiiv laiendab seda verbi. Näiteks:

Minna ei woi sedda mitte omma hinga päle piddada.

Kül ma woin wéhha aimata.

Wessi tahhab Weski ärrawastata.

2.1.2. Konstruktsioon: faasiverb + *da*-infinitiiv. Siin on tegevus mingis faasis algamas, käimas või lõpetatud. Näiteks:

Temma joudis ärra arrida ommad Wörkut.

Ehk nemmad wotwat mu Poja häbbeneda.

2.1.3. Perifrastilised verbivormid, mida kasutatakse tuleviku väljendamiseks. Näiteks:

Saab kuulda, kummale temma antakse, kummale andmatta.

2.2. *da*-infinitiivi on näitelausestes kasutatud ka öeldistäitena, näiteks:

Nähha on, kuidas Jummal meitet nuhtlenut on.

Polle weel asset täda mitte.

2.3. Tänapäeval on päris levinud *da*-infinitiivi kasutamine alusena. Ühe näite selle kohta võis leida ka sõnaraamatust:

Parrem on auga surra, kui häuga ellada.

Kokkuvõtteks võib öelda, et sõnaraamatu läbi analüüsitud osas esineb järgmisi *da*-infinitiivi tunnuseid: *-da*, *-ta*, *-d*, *-t*, *-a*, *-la*, *-ra*, *-na*.

Morfoloogiliselt kuulub *da*-infinitiiv tegusõnade klassi, kuid süntaktiliselt esineb ta siin öeldise osana, öeldistäitena ja alusena.

da-infinitiivi inessiiv e. *des*-gerundiiv1. *des*-gerundiivi moodustamine.

des-gerundiivi moodustamiseks asendatakse *da*-infinitiivi lõpul olev *a* *e*-ga ja lisatakse *s*.

Sõnaraamatu sellest osast on leitud järgmised gerundiivid:

-des: *ellades, räkides*

-tes: *arrvates, pekstes*

-es: *tues*

-nes: *minnes*

-wes: *käinnes*

Viimane vorm ei saa esineda tänapäeva keeles, sest ka tüvi, mille põhjal see on moodustatud, pole kirjakeelne.

käinnes- kujuline *da*-infinitiiv on omane lõunaeesti murdele ja kujunes keeleajalooliselt järgmiselt: **käimä* > *käima*. Diftongi järelkomponent *ü* on Lõuna-Eestis säilinud. Siin ka muutus *ük* > *vv* ning *da*-infinitiivi kuju *käimä*: *käinnes*.

Läbitöötatud materjali osas esineb vormierinevusi veel kahel korral, põhjuseks just kirjakeelest erinev tüvi.

Häbbi peaks temmal ollema räkides ja kaibates.

Lõuna-Eestis on säilinud diftongi järelkomponent *i*, samas kui see kirjakeeles on *v* ees madaldunud *e*-ks. Teisalt on siin tegemist murdelise astmevahelduseta tüvega või on liitumine toimunud tugeva astme tüvele.

Veel ühes vormis võib rääkida kõrvalekaldest tänapäeva kirjakeelest.

Häddä weikse käinnes ja Koorma wõttes.

Algvorm *wäddämä* on lõunaeestiline, millest annab tunnistust ka vokaalharmonia. Lõuna-Eestis on toimunud aga klusiili gemineerumine kontraheerunud verbides. Samuti on *Tugema*-tüüpi sõnades *da*-infinitiiv

tunnuseta. Seega tulebki vormiks *wättes*.

2. *des*-gerundiivi kasutamine.

Näidetes on Vestring kasutanud seda vormi lihtsalt sõnaühendina, näiteks *minno arrvates, aja wites*, aga ka näitelausestes.

Lauses saab *da*-infinitiivi inessiiv olla morfoloogiliselt vaid tegusõna. Süntaktiliselt on leitud lausetes aga tegemist kahte liiki määrustega.

2.1. *des*-gerundiiv ajamäärusena esineb näiteks lausetes

Es olnud Ea minnes mitte sedda wet.

Polle ma ellades Kohto Suud ammanut.

2.2. *des*-gerundiiv võib esineda ka teomäärusena

Jallaal hädda tues on.

Häbbi peaks temmal ollema räkides ja kaibates.

Kokkuvõtteks olgu toodud Vestringil esinevad *des*-gerundiiviid:

-des, -tes, -es, -nes, -wes. Peatükis käsitleti lähemalt kolme tänapäevasest kujust erinevat gerundiivvormi.

des-gerundiivi kasutatakse morfoloogilises mõistes vaid tegusõnana, süntaktiliselt esines ta aga leitud lausenäidetes *aja-* ja *teomäärusena*.

nud-partitsiip

1. *nud*-partitsiibi moodustamine.

nud-partitsiip moodustatakse *da*-infinitiivi tüvest. Tänapäeva eesti kirjakeeles on selle lõpuks alati *-nud*. Kõnekeeles on läbi aegade aga eksisteerinud vokaali järel paralleelvormina ka sufiks *-nd*.

1.1. *nud*-partitsiibi sufiksid.

Vestring on oma sõnaraamatus väga rahvakeelne, kokku esineb tal neli sufiksit:

-nut : *ambonut, annut, awwenut, häbbenut, lonut, nuhtlenut, olnut, sanut, surnut, sõnut, teinut, upponut, wotnut, ärrahaudonut, ärramäddanut, ärratassonut;*

-nud : *eksinud, hangunud, jänud, läfnud, olnud, rääknud, sanud, teinud, ärrasurnud, ülle jänud;*

-nt : *ellatant, katkent, kulant, rägint, sudant 'suutnud', toont, ärrawestant;*

-nd : *ärrahingand.*

Nagu näha, on tal antud sõnalõpuline klusiil nii nõrga kui tugevana.

See on ilmselt seletatav erinevate murrete ja keelejuhtidega.

1.2. *nud*-partitsiibi tüvi.

Mööndes kõiki Vestringi sufikseid, võib siiski leida vormistikus kõrvalekaldeid tänapäeva eesti keelest.

1.2.1. Liitumine võib olla toimunud vales astmes tüvele astmevahelduslike sõnade puhul.

1.2.1.1. Kui III pöördkonnas on *da*-infinitiiv ja seega ka *nud*-partitsiip tugevas astmes, siis Vestringil esineb ka vastupidiseid vorme.

Näiteks võib tuua ühetüvelistest sõnadest *õppima*-tüüpi *rääkima*-alltüüpi kuuluva sõna *rääkima*. Siin peaks tugeva astme vormis

1.2.3. Ka tänapäeva keeles on Vestringil

pikale vokaalile järgnema geminaatklusiil, kuid Vestringil on antud nõrga astme variant *-g*.

Eps ta sedda rägint.

Samuti esineb kõrvalekaldumisi ka kahetüveliste sõnade puhul.

Näiteks *saatma*-tüüpi kuuluv *suutma*. Siin oleks tugeva astme tüveks *suut-*, kuid sõnaraamatust võib leida vormi *sudant*, mille puhul on sufiks liitunud nõrga astme tüvele *suuda-*. Teiseks näiteks võiks olla *murdma*-tüüpi kuuluv *andma*, mille puhul on kirjakeeles *nud*-partitsiibi ees samuti konsonanttüvi *and-*, aga Vestring on näidanud vormiks *annut*, mis on murdeti väga levinud.

1.2.1.2. IV pöördkonna *da*-infinitiiv ja *nud*-partitsiip on nõrgas astmes.

Nii peaks näiteks sõnas *nuhtlema* tugeva astme vormiks olev *t* konsonantühendist nõrga astme vormis kaduma. Vestringil aga esineb vorm *nuhtlennut*.

1.2.2. Võib olla toimunud tüve lühenemine kõnekeeles või murdeis.

1.2.2.1. Üheks põhjuseks võib tuua algvormi erineva kuju tänapäevasest, näiteks sõna *rääkima* algvormiks on Vestringil antud ka *rääkma*. Tugevaastmeline *da*-infinitiiv võis olla *rääkda* ning sellest siis *nud*-partitsiip *rääknut*.

Olga ninde kuidas meie olleme rääknut.

1.2.2.2. Teiseks tõve lühenemise põhjuseks võib tuua keele mugandumise.

Näiteks on murdeti üleüldiselt levinud lähenenud *nud*-partitsiibi vorm sõnast *mädanema*.

Koja Nurgad on ärramädanut, ärrahaudonut.

Keele ökonoomsuse printsiibist lähtub ilmselt ka vorm *hääbenut*.

Ehk ta olleks pisotagi hääbenut.

1.2.3. Ka tänapäeva keeles ei moodustata *nud*-partitsiipi alati *da*-infini-

tiivist. Samasugused vormid on juba ka Vestringil.

- 1.2.3.1. I pöördkonna *tooma*-erandühmas ei saa *da*-infinitiivist tüve põhivormina aluseks võtta *nud*-partitsiibi moodustamisel, sest nendes ei ole toimunud tüvevokaalide muutust, mida on näha *da*-infinitiivis (pikk *o* asendub pika *u*-ga ja pikk *õ* pika *ü*-ga). Samuti ei lange *nud*-partitsiibi tüvi vältelt kokku *da*-infinitiivi tüvega.

Ke Jummal haige lonut, se Jummal haige wottab.

Se peab õiete sõnut mees ollema ke sedda teeb.

(antud ka *da*-infinitiiv *süa*)

Koorm hauga, toont ärra (da-infinitiiv tua)

- 1.2.3.2. Siia alla kuuluvaks võib arvata ka III pöördkonna erandverbi *tege*, mis tinglikult, peamiselt astmevahelduse tüübist lähtudes, loetakse *tugema*-tüüpi kuuluvaks.

Et ta sedda teinud.

Temma teinut rukkif Ma alla kassoma.

- 1.2.3.3. Vestringil on antud tänapäevasega sarnane *nud*-partitsiibi kuju verbist *minema*.

Polle nad ammo läfnud mitte, nüüd hilja aego.

Sõna enda vormistik on aga erandlik, nii et see kuulub fonoloogiliste tunnuste poolest II pöördkonda, kuid seda pole võimalik paigutada ühtegi tüüpkonda.

Kokkuvõtteks võib öelda, et *nud*-partitsiibi moodustamisel on Vestring kasutanud nelja sufiksit (*-nud*, *-nut*, *-nd*, *-nt*), millest tänapäevases õigekirjas on lubatud vaid üks (*-nud*). Morfoloogiliselt esineb nii erinevusi tänapäeva keelest - sufiksi liitumine valele astmele või lühenevad tüvele - ,aga ka sarnasusi tänapäeva grammatikaga - kõrvalekalded

liitumisest *da*-infinitiivi tüvele (mõned I pöördkonna verbid, aga ka erandverbid *tegema*, *minema*).

2. *nud*-partitsiibi kasutamine.

2.1. Põhiline *nud*-partitsiibi kasutamiseviis on verbi liitaegades või imperfekti negatiivis. Vestringil võib näiteid tuua erinevatest aegadest.

2.1.1. Indikatiivi perfekt - *ollen jõnud, olled surnut, on annut, ollete kulunud*.

2.1.2. Indikatiivi perfekt negatiivis - *polle ammanut*.

2.1.3. Konditsionaali preteeritum - *olleks ambonut, olleks ärratassonut*.

2.1.4. Indikatiivi imperfekt negatiivis - *es olnud, eiga surnut*.

Lauseõpetuslikult on kõigil neil juhtudel tegemist öeldisega.

2.2. Levinud on ka *nud*-partitsiibi kasutamine täiendina.

Sel juhul on täiend mitteühilduv ja mitterektsiooniline. Morfoloogiliselt on tegemist omadussõnalise ehk adjektiivatribuudiga, näiteks lauses *Se peab õiete sõnut mees olla ke sedda teeb*.

2.3. Mõnikord on Vestringil antud lihtsalt *nud*-partitsiip koos saksa-keelse tõlkega, mis on siis vastavalt verbi kolmas põhivorm, kuid ilma abiverbita, näiteks *hangunud Geronnen, ülle jõnud übriggelieben*. See võimaldab nende kasutamist ka täiendina.

Seega on Vestring näidanud *nud*-partitsiibile kahte moodi kasutust: morfoloogiliselt tegusõnana ja omadussõnana, süntaktiliselt öeldisena ja täiendina. Küll ei leidunud antud lausenäidetes *nud*-vorm kasutust lauseühendis.

1. Oeldise erinev *tud*-partitsiip.

Tänapäeva eesti keeles on verbi ühe põhivormi, *tud*-partitsiibi tunnuseks *tud*-, *-dud*.

Vestringil esinevad järgmised sufiksid:

-tut: *allatut* 'alandatud', *altut* 'alatud', *autut* 'hautatud',
tostetut, *wastatut*;

-dud: *lodud*, *todud*;

-tku: *hääwastetku*

t-elemendi esinemine sõna lõpul viitab põhja-eesti murretele, kuna Lõuna-Eestis on levinud *u*-lõpuline sufiks.

Tänapäeva kirjakeelest erinevaid vorme esineb siingi. Neid on põhjustanud kas erinev murdeline tüvi või tüve murdeline lühendamine antud vormis.

Näiteks

Sest ei polle sfinu au allatut.

alandama kõrval on siin algvormiks ka *alama*, millest ongi reeglipäraselt moodustatud see variant, mis küll tänapäeva keelest erineb.

Polle altut ('alatud')

Kangas polle weel autut (< *haudma* 'hauduma')

Murdelised tüve lühenedused on levinud läbi sõnaraamatu, antud vormis on aga tegemist eriti saarte- ja läänemurdele omaste joontega.

Et tenma hääwastetku saaks.

Siin on *tud*-partitsiibi aluseks eelkõige kirde- ja lõunaeestiline tüvi. Tunnust ei esine mujal sellisel kujul. Tegemist võib olla siin ka kirjaveaga.

Morfoloogiliselt on *tud*-partitsiip alati tegusõna. Süntaktiliselt võib tegemist olla öeldise või täiendiga.

1. Õeldisena esineb *tud*-partitsiip liitaegades:

1.1. Indikatiivi perfekt impersonaalis:

Temma on surema auu päle tostetut.

Küllab Jummal ka Abbi annab, kui on lapsed todut ellama.

1.2. Indikatiivi perfekt aktiivi impersonaali negatiivis:

Sest ei polle sinnu au allatut.

1.3. Indikatiivi perfekt passiivi personaali negatiivis:

Kangas pole weel autut.

1.4. *Saama*-verb annab lausele hoopis tuleviku tähenduse, nii saab aja, mida võiks nimetata konditsionaali futuurumiks impersonaalis.

Et temma häwwastetku saaks.

2. *tud*-partitsiip võib esineda ka täiendina. Näiteks sõnaühendis

Todut hobbune gestohlenes Pferd

v-partitsiip

Isikulise tegumoe oleviku partitsiip moodustatakse *ma*-infinitiivi põhjal, lisades tüvede sufiksi *-v* kõigi vokaallõpuliste tüvede puhul ning *e + v* kõigi konsonanttüvede puhul.

Sõnaraamatu läbitöötatud osas esines *v*-partitsiip vaid neljas sõnas ning kõigil juhtudel toimus reeglipärane liitumine vokaaltüvele:

auduw, hellisew, hiilgaw, hukka minew.

Nagu näha, on kõik vormid ka tänapäeval kirjakeelele vastavad, kui jätta arvestamata õigekirja. Omaaegsest õigekirjast tingituna on ka sufiks *Vestringil -v* asemel *-w*.

Morfoloogiliselt on *v*-partitsiibi puhul alati tegemist tegusõnaga. Süntaktiliselt on siin ühel puhul tegemist täiendiga - sõnaühendis *auduw Kanna*.

Ülejäänud juhtudel on *v*-partitsiip antud lihtsalt koos tõlkega, nii et selle süntaktilist sõnaklassi pole võimalik määrata:

hellisew schallend, hiilgaw glänzend,

hukka minnew vergänglich.

Personaali indikatiivi preesensi positiiv.

Personaali indikatiivi preesensi 1. pööre on üks verbi põhivorme ning selle alusel moodustatakse preesensi muud pöörded pöördelõpu asendamisega. Traditsiooniliselt esineb 3 pööret ainsuses ja mitmuses. Tänapäeva eesti keeles esinevad järgmised pöördelõpud:

ainsuse 1.pööre *-n*

2.pööre *-d*

3.pööre *-b*

mitmuse 1.pööre *-me*

2.pööre *-te*

3.pööre *-vad*.

(Mõned grammatikad on vaadelnud 3.pöördes *b-d* ja *v-d* oleviku tunnuseks ning *d-d* mitmuse tunnuseks.)

Vestringil esineb nimetatud aeg 76-l juhul, esindamata on vaid mitmuse 2.pööre. Alljärgnevalt on toodud välja erinevused tänapäeva kirjakeelest.

1. Ajalooliselt esinenud sõnalõpuline *t*-pole veel nõrgenenud ainsuse 2. ja mitmuse 3. pöördes mõndades sõnades:

Mis sa rägiti

Silmat langevat auko

Me naad tahtvat Se nad teggemat

Odrad oitsewat weel alles.

Muidugi võib siin tegemist olla ka murdeliste vormidega.

2. Ühel juhul on ainsuse 3. pöörde lõpuks *-p*:

Jäär lõöp.

Siin võib tegemist olla lõuna-eesti murdega. Ülejäänud pöörete lõppudes ei esine kõrvalekaldeid tänapäevakeelest.

3. *andma-õppima*-tüüpi sõnade 3.pööre peaks keeleajalooliselt olema tugevaastmelise ja sisekaoline. Tänapäeva eesti keeles on siin üldistunud nõrk aste (möödunud sajandi teisel poolel hakati nõudma, et lihtsuse pärast peaks oleviku mitmuse 3. pööre olema samas astmes kui 1. ja 2. pööre) murdeis aga esineb tänini tugev aste nii Lääne-Eestis kui saartel, aga ka Lõuna-Eestis. Ka Vestringil on kahes nimetatud tüüpi sõnas tugev aste:

Me naad tahtwat Se naad teggewat.

Ehk nemmad wotwad mu Poja häbbeneda.

teggewat on ka murdeti levinud vorm.

4. Murdeti pikk *ä* diftongistus > *ea* (*~ia, iä*). Põhja-Eesti keskmurde mõjul on tunginud sellised vormid ka kirjakeelde. Vestringil on antud ka pika *ä*-ga variant:

tään (Vestringil antud paralleelkujuna vormile *tean*).

5. Kohati esineb veel vokaalharmooniat:

Wiljad on hillised, süggise pole, Mihkli päwa pole lähhäwad keik.

6. Mulgi murdele on iseloomulikud järgmised vormid sõnast minema:

Ärra peksa härja, härg lääb pekstes hullumaks.

Meie läme ikka nii joudo, et hobbone ei saa tagga mitte.

Wir gehen so geschwind, dass es uns kein Pferd einholen kann.

7. Saarte ja lääne-eesti murdele on iseloomulik ka vorm sõnast *jooksma*:

Jöggri Joseb setme arro.

Impersonaali indikatiivi preesensi positiiv.

Tänapäeva eesti keele grammatikates käsitletakse seda verbi ühe peavormina. Vormi moodustamisel lisatakse umbisikulise tegumoe tunnusele sufiks *-kse*.

Vestringi sõnaraamatus esineb *kse*-olevik kolmes lauses:

Saab kuulda kummale temma antakse, kummale andmatta.

Hellistakse esimest kord.

Mis kulus temmast. Was hörte man von ihm.

Neist esimene vorm vastab tänapäeva kirjakeelele reeglitele. Nii teises kui kolmandas lauses võib tegemist olla aga kõnekeele variandiga.

Personaali indikatiivi preesensi negatiiv.

Personaali indikatiivi preesensi negatiiv koosneb *ma*-infinitiivi tüvest ja sellele eelnevast eituspartiklist. Keeleajalooliselt on olemas olnud eitusverb, mis nüüdseks esineb kirjakeeles vaid *ei* kujul. Murde-
ti pöördub eituspartikkel mõnes pöördes veel tänapäevalgi.

Vestringil on kolme negatiivi korral eituspartikkel *ep*.

Ep olle mitte.

Igga Aasta ep sa kül mitte, monne Aasta saab.

Ei hä tulle ühhelt poolt kui ep teine hääd wasta.

ep esineb peamiselt saarte murdes, aga ka idamurde alal. Ülejäänud kahekümne neljal juhul on teggemist partikliga *ei*:

*ei aita, ei anna, ei arwa, ei ella, ei hakka, ei haugu, ei kule,
ei lö, ei lä (~ei lähhä), ei motle, ei nä, ei pea, ei pääse, ei
sa, ei seisa, ei surre, ei suda, ei tea, ei tulle, ei tunne,
ei woi, ei wotta, ei ärranda.*

Küll esineb siin kõrvalkaldeid tänapäeva kirjakeele kujust preesensi tüvest:

1. Säilinud on vokaalharmonia:

Sedda emale ei lähhä ta mitte

Weiter geht er nicht.

2. Tegemist on murdelise (arvatavasti mulgi murde alalt pärineva) tüvega:

Ep ka aeg alwemmaks ei lä, kui ta kallimaks ei lä.

3. Ilmselt saarte murde alalt on pärit vorm *nä*:

Nä kül palju nüüd emalt mitte, kut ette aggas.

In der ferne kann man nun wohl nicht viel sehen, sonder eines für sich.

4. Sõna ise võib olla kadunud tänapäeva kirjakeelest:

Temma ei ärranda ennem mitte Jutlust pidada.

Er kann nicht mehr predigen.

A.Saareste annab sõna *ärendama* tähenduseks *võima, võimeline olema*.

Samas tähenduses esineb sõna *ärrandama* ka Vestringi sõnaraamatus.

Impersonaali indikatiivi preesensi negatiiv.

Tänapäeva eesti keeles koosneb vorm eituspartiklist *ei* ja umbisiku-

lise tegumoe tüvest.

Vestringil esineb umbisikulise tegumoe eitus ühes lauses kahes kohas:

Ei hullo künta eiga külweta, se sünnib muido.

Unkraut wächst wohl selbst.

Siin on ilmselt tegemist mulgi murdele tüüpilise erijoonega *-a* või *ä* muutumine *e*-ks sõna järgsilpides.

Personaali indikatiivi imperfekt.

Tänapäeva eesti keeles saab imperfekti üldjuhul moodustada *ma*-infinitiivi tüvest (v.a. tüüpkindades, kus imperfekti tunnuseks on *i* ning mõnedes muudes erandliku muutumisega verbides). *ma*-infinitiivi tunnus asendatakse imperfekti tunnusega *si*~*s*~*is*; *st* variandile lisandub pöörde lõpp.

Vestringil esineb imperfekt kõikides pööretes peale mitmuse 2.pöörde, kokku kolmekümne viiel juhul.

Alljärgnevalt võetakse lihtmineviku vormid vaatluse alla pöörete kaupa.

1. Ainsuse 1.pööre:

käisin, olin, tulin.

Siin on kõik vormid vastavuses tänapäeva keelega.

2. Ainsuse 2.pööre on esindatud vaid ühes lauses:

At! At! Mis sa waggal innimisse! sedda teggid?

Seegi vorm on vastavuses tänapäeva kirjakeele reeglitega.

3. Ainsuse 3.pöördes on kõige rohkem kõrvalekaldeid vormide tänapäevast kujust:

3.1. *es*-lõpuline imperfekt:

Se Paiste allandes ärra

Temma arris ärra mo kääst

Temma haugutelles 'meelitas' mind sinna

Jubba Jummal wottes Tuult wäihhemeks

Temma oppes mind ninda

ärrites ülles zur Prob genommen

3.2. Tänapäevast erinev vokaal tüves:

Tänna minnistas kaks kord ärra

(algvormiks on antudki *minnistama*).

Se weibotas 'väsitas' olla ärra

Siin on o järgsilbis säilinud.

Ülejäänud vormid on vastavuses tänapäevase kujuga:

*andis, assitas, augutas, jäi, loi, läks, näggi, olli, peksis,
sai, tahtis, tulli, wottis (~vottis).*

4. Mitmuse 1.pööre on Vestringil esindatud nelja vormiga, neist vaid üks vastab tänapäeva kujule:

Me saime ämmarikul sinna.

Sõna *harjasime* vastab küll kirjakeele reeglitele, kuid siin on sõnal teine tähendus:

Meie opsime harjasime

Wir lernten, übtan uns.

opsime algvormiks on Vestringil antud *opma* 'õppima' ja see on ilmselt Lõuna-Eesti päritolu.

Sõnas *wëddasime* on tegemist saarte- ja läänemurdelise tüvega, kus kirjakeeles esineb *ä* asemel *e*:

Meie wëddasime ennesta takka.

5. Mitmuse 3.pöördes on Vestringil 3 sõna:

ehtsit 'ehtisid', haukusid, ollid.

Sisekaoline ning *t*-lõpuline vorm esimeses sõnas viitab ilmselt lõuna-eesti murdele.

Impersonaali indikatiivi imperfekt.

Tänapäeva eesti keeles moodustatakse umbisikulise tegumoe lihtminevik *tud*-partitsiibi alusel, lisades mineviku tunnuse *-i*. Vestringil esineb nimetatud ajas kolm sõna, mis kõik erinevad tänapäeva kirjakeelest.

1. *Jubba ellisteti* 'helistati' ärra.

Selles sõnas võib tegemist olla mulgi murde erijoonega, mille puhul *a* on järgsilpides muutunud *e*-ks.

2. *Temma panti temma ette sullaseks*.

Keeleajalooliselt on siin varasem *nt* muutunud *nd*-ks (kirjakeeles *pandi*). Ilmselt on siin tegu murdelise vormiga.

3. *Jubba ärrakaupeldi*

Ka siin on tegemist ilmselt murdelise vormiga. Tänapäeva keeles on sõna nimetatud vormis nõrgas astmes.

Personaali imperatiivi positiiv.

Tänapäeva eesti keeles moodustatakse personaali imperatiivi preesensi ainsuse 2.pööre personaali indikatiivi preesensi 1.pöörde tüvest ning ülejäänud vormid *da*-infinitiivi põhjal. Imperatiivi tunnuseks on *gu*~*ku*. 3.pöördes ja *-ge*~*-ke* mitmuse 1. ja 2. pöördes.

Vestringil esineb kolm pööret:

1. Ainsuse 2.pööre:

anna, hakka, häbbene, jätta, käi, minne, panne, seisa, tulle, wä (~wää), wotta.

2. Ainsuse 3.pööre:

minga, olgo, sago (~saga).

3. Mitmuse 2.pööre:

aitake, andge, häbbenege, olge, otake.

Nagu näha esineb siingi kõrvalkaldeid tänapäeva keelest:

1. Ainsuse 2.pöördes esineb läänemurdeline tüvi *wäda*-. Imperatiivis on kirjakeeles tegemist diftongistunud vormiga *vea*. Siin esineb vorm kahel ortograafilisel kujul:

Kui sa kojo tulled siis wä laisko

wää saan oue olla.

2. Ainsuse 3.pöördes on tänapäeval tunnuseks *-gu* ~ *-ku*. Siin on aga tegemist kahe teistsuguse tunnusega.

2.1. *o* on järgsilpides veel säilinud ning tunnuseks on *-go*:

Au olgo Sulle, häbbi olgo mulle.

Sago siis mis saab.

2.2. *ga*-tunnuseline imperatiiv on omane kirde-eesti rannikumurdele:

Minga ehk ärramingagi Er mag gehen oder nicht

Saga kes saab Es mag es kriechen wer den immer will.

3. Mitmuse 2.pöördes on kõrvalekaldeid tänapäevast kolmel juhul:

3.1. Tänapäevast erinev ortograafiline kuju tunnusel:

Andge mul järrele.

3.2. Tüve erinev aste tänapäevasest:

Et otake vahhest nüüd.

Siin võib põhjuseks olla nii kõnekeel kui ka tänapäevasest erinev algvorm *-ootma*.

Et aitake

Siingi võib põhjuseks olla murdeline taust.

Mitmuse 2. pöördes on veel kaks sõna, mille käskiva kõneviisi

vorm on vastavuses tänapäevaga:

hääbenege, olge.

Personaali imperatiivi negatiiv.

Tänapäeva eesti keeles moodustatakse käskiva kõneviisi eitava kõne vormid samadel alustel nagu jaatavas kõneski, ette lisatakse vaid abipartikkel *ära*, millele liituvad samuti tunnused.

Vestringi sõnaraamatus esineb käskiva kõneviisi eitav kõne kuuel juhul ainsuse 2.pöördes:

ära hoopli, ära kida, ära peksa, ära seisa, ära te, ära wotta

Ühes vormis esineb tüvekaal tänapäeva kirjakeele omast - *ära hoopli*.

Ühel korral on imperatiivi negatiiv ainsuse 3.pöördes, kusjuures siin liitub veel *gi*-liide:

Minga ehk ärramingagi.

Tähelepanu väärrib veel see, et siin on partikkel *ära* järgneva sõnaga kokku kirjutatud ning seetõttu ei saa lisanduda ka imperatiivi tunnus. *ga*-tunnuseline imperatiiv on omane aga kirde-eesti rannikumurdele.

Personaali konditsionaali preesens.

Tänapäeva eesti keeles moodustatakse isikulise tegumoe tingiva kõneviisi olevik kindla kõneviisi oleviku tüvele konditsionaali tunnuse *-ks* või *-kse* + pöördelõpp lisamisega.

Tingiva kõneviisi olevik esineb Vestringil kahes lauses:

Häbbi peaks temma ollema räkides ja kaibates

Et temma häwwastetku saaks.

Neis vormides ei esine kõrvalkaldeid tänapäevasest keelest.

Veel ühe sõna puhul on tegemist konditsionaaliga:

olleks.

Selle abil on moodustatud aga konditsionaali preteeritum:

Olleks ta tühhi olnud, jubba ta olleks ambonut 'hammustanud'.

(vt. ka *nud*-partitsiibi kasutamine).

Käändsõna.
Ainsuse genitiiv.

Tänapäeva eesti keeles puudub genitiivil käändelõpp. Seda käänet väljendab ainsuses teatava kujuga vokaaltüvi. Kuna varasem käändelõpp *-n* kadus ära juba XVII sajandiks, on ka Vestringil vaid vokaallõpuline kääne. Oma sõnaraamatus andis ta genitiivi väga paljudest nimisõnadest, seepärast on siin lähemalt analüüsitud vaid neid vorme, kus esineb kõrvalekaldumist tänapäeva keelest:

1. *o* säilimine järgsilpides, tänapäevaks on see asendunud *u*-ga:

ello, audo 'haude', *himmo, hirmo, hullo, ihho, jookso, jätko*
kersto, kohto, kurko, minno, murro, närjo, wallo, wõrgo, õhto.

2. Tänapäeva kirjakeeles on toimunud *ks*-i assimileerumine ja lühene-
mine, mistõttu varasema *ks* asemel esineb vaid *s*

(* veõuksen > * veiksen > veise), Vestringil esineb siin *weikse*.

3. Siin esineb pikk *ä*. Kirjakeeles on tänapäeval diftong:

päwa, kä 'kää'.

4. Ühesilbilistes vormides esineb pikk *õ*, mis võib olla ka murdeline
kuju, tänapäeva kirjakeeles on siin diftong:

jõ, sõ.

5. Pole veel toimunud diftongi järelkomponendi madaidumist (*ai* > *ae*)
sõnas *wainlasse*, tegemist võib olla ka lõunaeestilise murdevormiga.

6. Mõnes sõnas on Vestringil genitiiv nõrgas astmes seal, kus täna-
päeval on tugevas:

märki, wati 'vaadi'.

7. Murdeti diftongistus pikk *ä* > *ea*, *eä*

jeä (~ *ea*) 'jää'.

8. Murdeti on levinud vorm

innimisse.

9. Esineb tänapäeva kirjakeelest erinev türevokaal:

näddale, öhta.

10. Nii genitiivis kui ka teistes käänetes on veel levinud *umma*-line tüvi:

wäetumma.

(Siin esines *m* varem ka nominatiivis, muutus *n*-ks ja alles seejärel

kadus. Vestringil aga esineb veel.)

Mitmuse genitiiv.

Tänapäeva eesti keeles moodustatakse mitmuse genitiivi vormid mitmuse tunnuste *-de*, *-te* ja *-e* abil. Need tunnused liidetakse tavaliselt vokaal- või konsonanttüvele. Vestringil esinevad järgmised lõpud:

-te: *ensaste*, *hannaste*, *hooste*, *enneste*, *koormate*, *lammaste*,
riiete, *kaeste*, *wärrate* 'väravate';

-de: *arrude*, *jäde*, *kassude*, *kiwwide*, *rinde*;

-e: *rinde*;

-i: *silmi*.

Viimane vorm oleks häälikuseaduslikult *silme* ja lubatud ka kirjakeeles, siin esineb ta ilmselt murdeliselt:

silmi (*silma*) *nähhes augenschaulich*.

Küll on siin aga kolm tänapäevast erinevat tüvekuju:

hooste on murdeti väga levinud variant;

wärrate võib olla seletatav ka murdelise *värvat* alusvormiga, kuigi

Vestring annab sõnaraamatus *wärraw* g. *wärrawa*;

ensaste on vorm sõnast *endne* 'endine', mis on sellisel kujul kirja-keelest kadunud.

Ainsuse partitiiv.

Tänapäeva eesti keeles on partitiivil mitmeid lõpuvariante: *-Da*,

- *-D*, *-t* ja lõpu puudumine. Samasuguseid variante esineb ka Vestringil:

-da: *monda, sedda, tedda*;

-d: *aadrid, amwarad, haiged, hora tööd, hüüd 'hüüt', koormad, lund, meeld, mind, nädalad, sind, suud, süüd, tänd, tuld, uud*;

-t: *allet, ammetit, asset, hallet 'halla', arridust, elbitist, hoost, hommikust, hoolt, häält, hüüdmist, ennast, kattust, kaunist, kolmet, kät, meelt, meest, neljat, pennikoormat, poolt, suunt, süddant (~ sõant), teist, wet, oiget, äärt*;

∅: *aasta, abbi, adra, aida, aega, armo, asja, au, ello, emma, habbe, alwa, hinge, hirmo, hullo, häbbi (~ häppe), härja, häle, jutto, jökke, joudo, kasso, katko, kodda, koorma, korda, kuria, kurko, maja, metsa, nelja, nälga, ossa, pennikoorma, pilli, poega, rahha, rahu, sauna, sulla, sanna, sõta, wanna, warra, tougo, wihma, wina, wilja, wäkke, õhta*.

Tänapäeva kirjakeelest esineb siin mitmesuguseid kõrvalekaldeid:

1. 1. *-d* seal, kus nüüd esineb *-t*:

aadrid, amwarad, haiged, hüüd, koormad, meeld, nädalad, uud

Sõnas *meeld* olekski *-d* häälikuseaduslik, tänapäevane *-t* on aga analoogiavorm.

d-lõpuline partitiiv on *raske-* ja *mada1*-tüübis omane kogu põhjaeesti murdealale, seegi on häälikuseaduslik. (Kirjakeeles on käibel analoogiavormid, mis on moodustatud *kaste*-tüüpi eeskujul.)

Muidugi võib tegemist olla lihtsalt ortograafiliste variantidega.

Ka *käsi*-tüüpi sõnades on tänapäeval lõpuks *-t*.

2. *tänd* 'teda' on iseloomulik saarte ja läänemurdele.
3. Säilinud on *o* järgsilpides, tänapäeval esineb neis sõnades tüvevokaal *u*: *ello, hirmo, hullo, jutto, joudo, kasso, katko, kurko, tougo* 'tõuvilja'.
4. Mõni sõna on Vestringil partitiivis nõrgas astmes tänapäevase tugeva asemel:
adra, aīwa (ka algvorm on *aīw*), *härja*.
5. Arvatavasti lõunaeestilise geminatsiooniga on tegemist kahes sõnas:
jökke, wäkke.
6. Tänapäeva eesti keele *t*-lõpulised vormid on Vestringil antud lõputa:
aasta, habbe, häle, õhta.
7. Sõna *südda* on antud laadivahelduslikuna, siit ka reeglipärase nõrga astme muutus *ū > õ*:
sõant.
8. *hoost* on läänemurdeline vorm.
9. *sanna* on levinud kirde-eesti rannikumurdes, kuid oli laiemalt kasutusel üldse vanas kirjakeeles.
10. Ka *hääpe* on ilmselt murdeline vorm. Tänapäevast on siin erinev tüvevokaal.
11. Diftongi järelkomponent on madaldunud tänapäevaks - *aī > ae*:
aīda. Nominatiivis on Vestringil 2 paralleelvarianti; kõik antud käänded on aga *i*-lised.
12. *Jubba se hobbone, kolmet aasta, ikke aī kāīb.*
Mā ajan se neljat korda jo läbbī.
Neis lausetes on tegemist järgarvudega, kus partitiivis puudub *nda*.

Mitmuse partitiiv.

Tänapäeva eesti keeles esineb kaks häälikuseaduslikku pluurali partitiivi: *-id* ja lõputa (tüvevokaalidega *-u*, *-i*, *-e*). Vestringil esinevad järgmised formatiivid:

-sid: *kõnnesid*

-o: *aego, heino, siggo*

-i: *härgi, jälgi, lehm, silmi*

-e: *wörke*

-a: *hauga, kirsta*

-id: *päid, soid*

-it: *lambit* 'lambaid'

-t: *meitet, meit*

-d: *räwad, wörad.*

Siingi esineb kõrvalkaldeid tänapäeva eesti keelest.

1. *o* pole järgsilpides kõrgenenud ning esineb tüvevokaalina *u* asemel, *u* eraldi ei esinegi. Tänapäeval on *u*-lõpuline partitiiv võimalik 2-silbilistest *a*-tüvedest, kus esimeses silbis on *a*, *ö*, *i*, *ei*, *äi*. Siin esinevad *o*-lõpulised vormid oleksid vastavuses tänapäeva keelega.
2. *a*-lõpuline mitmuse partitiiv puudub tänapäeva keeles. Küll aga esines see varasemas kirjakeeles ning esineb praegugi murretes. Oma päritolult on see *a*-mitmuslik. Ahrensi reeglistuse järgi oli *a*-lõpuline partitiiv võimalik *i*-tüvelistest sõnadest, mõnedest *u*-tüvelistest, aga mitte *e*-tüvelistest.
3. *Woi ma ollen Lambit kaswatanut.*

Ich habe keine Schäfe erzogen.

Siin võib tegemist olla murdelise vormiga. Tänapäevane *lambaid* on ka häälikuseaduslik variant.

4. *t*-line partitiiv tänapäevase *-d* asemel on kahes sõnas:

Sesamma Jõggi tahtis meitet ärraloppetada.

Mis ärras! Mis ärras! Nähha on, kuifda Jummal meitet nuhtlenut on.

5. *i*-elemendita partitiivi formatiiv kahe sõna puhul:

Läks kambri räwal toma.

Kül saab monni hulik võrad tullemä ka sinna.

Illatiiv.

Tänapäeva eesti keeles on võimalik eristada viis ainsuse illatiivi vormi: *sse*-lõpuline, *ha*-, *he*-, *hu*-lõpuline, geminatsiooniline, lõputa ja *de*-lõpuline illatiiv.

Vestringi sõnaraamatus esinevad kõik nimetatud variandid:

-*sse*: *hunnikusse, igasse, kirikusse, süddamasse*

-*se*: *küllase*

-*ha*: *mahha, pähha*

-*ho*: *suhho*

-*de*: *äärde*

lõputa: *auko, arro* 'harru', *kirkko, kurku, metsa, nurka, otsa, ride selga, solme, teiba, tühja* (~ *tühia*), *wina, wörgo, oue, ühte*

geminatsiooniline: *appi, kätte, tōppe*.

se-lõpuline illatiiv on omane saarte ja läänemurdele.

ho-lõpuline on aga tänapäevaks muutunud *hu*-lõpuliseks (järgsilpides on *o* muutunud *u*-ks).

ha- (*hää*-) lõpuline illatiivivorm *pähha* (*pähhä*) on aga murdeti väga levinud.

Lõputa illatiivis on tegemist (astmevahelduse korral tugevaastmelise) vokaaltüvetoolise vormiga, mis on sarnane genitiivi- või partitiivi- vormiga. See variant on Vestringil kõige enam esindatud, kõrvalekaldeid tänapäeva keelest esineb siingi:

1. *o* on säilinud järgsilpides:

auko, arro, kirkko, wörgo.

2. Nõrgeneva astmevaheldusega sõna puhul peaks illatiiv olema tugevas astmes, Vestringil on aga nõrgas:

wörgo.

3. Murdeline *kirkko* ei kuulu tänapäeva kirjakeelde.

de-line illatiiv on tänapäeval levinud VI käändkonna *kee*-tüübis ja murdeis. Tegelikult pole see häälikuseaduslik. Rätsep (1979) väidab, et esimene teadaolev *de*-lõpuline illatiiv pärinebki Vestringi sõnaraamatust - *meelde*. Siia võiks lisada ka *äärde*, mis leidis raamatu läbitöötatud osas.

Inessiiv.

Tänapäeva eesti keeles moodustatakse inessiiv käändelõpu -s lisamisega genitiivi tüvele. Üldjuhul esineb ka Vestringil lõpp -s ja liitumine on toimunud genitiivile:

*aia*s, *ahjus*, *algmisses*, *haiges*, *harjas*, *hinges*, *ihus*, *maas*,
meles, *puggus*, *saunas*, *oues*;
rindes (*rindus*).

Siiski esineb selles käändes kõrvalekaldeid tänapäeva kirjakeelest:

1. Lõputa inessiiv esineb ühel juhul: *kä*.

Jubba on kä *Ich habe es schon*.

2. VI käändkonnas peaks inessiiv olema nõrgas astmes. Ometi esineb siin kolme sõna puhul tugevaastmeline vorm.

Laew on merre kurkus.

Nälgas olla.

Temma on udes Toas.

Tugev aste siin on omane just saarte- ja läänemurdele.

3. Erinev tüve kuju võib olla põhjustatud ka muutustest vokaalsüsteemis.

3.1. Sel ajal oli säilinud *o* järgsilpides, tänaseks on see asendunud

u-ga.

Temma on E11oos.

3.2. Murdeti on sõna seest kadunud vokaal. See vokaalikadu ei allu aga sisekaole:

algmisses im Anfang.

Elatiiv.

Tänapäeva eesti keeles on elatiivi lõpuks *-st* ja see lisatakse genitiivi tüvele. Ka Vestringi sõnaraamatus on käändelõpuks alati *-st* ja liitumine on toimunud genitiivi tüvele:

ajast, ammust, emmast, endisest, hinnast, häddast, hälest, ihhust, ennesest, jooksust, Jummalast, katkust, lohhust, maast, mehhest, otsast, polest, rammust, rinnast, saunast, sest, setmest, surest, teest, terwest, ouest; innimissist, rinnust, silmist.

Tänapäevasesest erinev sõnakuju esineb mõningatel juhtudel, kuid siin on tegemist tüvesiseste vokaalimuutustega.

1. Kahes sõnas esineb siin järgsilpides *o*, mis nüüd on kirjakeeles asendunud *u*-ga.

Setmest arroost otsib kõnnesid.

Er sucht die Reden aus allen Winkeln hervor.

Ma hakkasin sest walloost ärra sama.

2. Tänapäeva keeles on hilistekkelisi diftonge, mis kujunesid näiteks laadivahelduslikes sõnades nõrga astme klusiili kao tõttu kahest kõrvuti asetsevat vokaalist. Pikk vokaal oli aga väga levinud ning esineb murdeti veel tänapäeval.

Vestringil on kaks sellist sõna:

Temma arris ärra mo Kääst.

Hobbone on wääst ärra.

3. Ühel puhul on tegemist ka vokaalikaoga sõna seest:

algmissest vom Anfang

Allatiiv.

Tänapäeva eesti keeles on allatiivil kaks lõpuvarianti: *-lle* lühikese pearõhulise silbi järel ning muudes positsioonides *-le*. Vestringil esineb kokku viis varianti, neist esimesed kaks on aga lihtsalt ühe variandi erinevad kujud, lähtudes tolleaegsest ortograafiast:

-le: *asjale, jällele, kallale, kummale, sullale, sule, wale, töle; ennestele/endile*

-lle: *hobbosele, enneselle, Jummalalle, mulle, ohtulle; rindadelle, sulle, teille*

-l: *innimissel, mul, waggal*

\emptyset : *ke 'kellele'*

Nagu näha, on erinevusi tänapäevast nii sufiksile kui tüvede osas.

*-l*lõpulist allatiivi võib pidada ilmselt murde- ja kõnekeelseks:

Se teeb mul haiged.

At! At! Mis Sa waggal Innimissel sedda teggid?

Siin võib olla tegemist ka adessiiviga.

Lõputa alaleütlev võib olla samuti seletatav kõnekeelega, välistada ei saa aga ka kirjaviga:

Ke Jummal haige 'haiguse' tonut, se Jummal haige wottab.

Gibt Gott die Krankheit zu, kann er auch wieder agnehmen.

Tänapäevasesest erinevad tüvevariandid on seletatavad jällegi häälikuloaliste muutustega:

1. *o* esinemine veel järgsilbis:

Hobbosele on hä au

2. Ilmselt murdeline astmevaheldus esineb sõnas

jälg: jälle Ma katsun, kas ma saan jällele

3. Üldlevinud on sõnakuju *inniminne*:

At! At! Mis Sa wägga! Innimisse! sedda teggid?

4. Tänapäeval on tugeva astme *G* üldistunud sõnas *wäga*. Reeglipärane astmevaheldus *wäGä*: *wä* on säilinud veel lõunaeesti murdeis. Ka Vestringil esineb nõrga astme tüvi:

Ilm heidab wäle.

Adessiiv.

Tänapäeva eesti keeles on adessiivi lõpuks -7. Ka Vestringil on
käändelõpuks -7:

*ajajal, allewel, hobil, ämmarikkul, iggal, kel, kombel, kõnnel,
mul, monnel, raual, teisel, temmal, waggal, wottajal, õhtul,
ühhel;*

meil, neil.

Küll on siin aga paaril korral tegemist tänapäeva kirjakeelest erineva
tüvega :

1. Sõnas *allew*: *allewe* on Vestringil tüvevokaaliks *e* ka adessiivis:

allewel in der Vorstadt

2. Saarte murdele on iseloomulik sisekaota tegijanimi:

Üks Pat on Wottajal, ühheksa on ajajal.

Ablatiiv.

Tänapäeva eesti keeles on ablatiivi lõpuks *-lt*. Vestringil esineb kaks foneetilist varianti ja ühel juhul ka lõputa alaltütlev:

-lt: *kallalt, kümnelt, silmalt, ühhelt*

-ld: *ajald, assemeld*

\emptyset : *se 'sellelt'*

Viimane on ilmselt kõnekeelne vorm:

Ke Jumma haige 'haiguse' lonut, se Jummal haige wottab.

Gibt Gott die Krankheit zu, kann er auch wieder abnehmen.

Ülejäänud sõnades on lõpu liitumine tüvele toimunud analoogiliselt tänapäevaga.

Translatiiv.

Translatiivi lõpp on tänapäeva eesti keeles *-ks*. Vestringil esineb ka kõigil juhtudel käändelõpp *-ks*:

arraks, armetummaks, emmaks, haigeks, happuks, harrakaks, hääks, hingetummaks, hoomseks, holeks, hundiks, kasuks, Kä mehheks, kümneks, sirgeks, sullaseks, surmaks, tükkiks, wadderiks, waeseks, warraks, tühjaks, wõraks.

Siingi võib täheldada kõrvalkaldeid tänapäeva kirjakeele tüvest:

1. Karitiivadjektiivide varasem tüve lõpusilp oli *-ma* (oli tarvitusel möödunud sajandi lõpuni), millele lisati käändelõpp. (Ka see vorm oli omane põhjaeesti murdele.)

Tobbi wottab armetummaks mahha.

Wäilk wottab Odrad hingetummaks.

2. Lõuna-Eestis veel säilinud pikk *ä* esineb tüves ka Vestringil:

hääks wotma nicht übel aufnehmen

3. Läänemurdeline on pikk *o*:

hoomseks bis morgen

Abessiiv.

Tänapäeva eesti kirjakeeles on abessiivi lõpuks *-ta*. Käändelõpuks on ka Vestringil *-ta*:

armota, asjata, sannata.

Vaid ühel juhul esineb tal lõpp *-ti*:

silmiti blind, ohne Augen.

Raske on aga öelda, kas siin on tegemist ilmaütleva käändega.

1. Säilinud on o järgsilbis:

armota ohne Veschonen

2. Murdeline *sanna* pole omane tänapäeva kirjakeelele

Ilma kurjata sannata

Siin väärib veel märkimist, et ka täiendil on abessiivis käändelõpp.

Komitatiiv.

Komitatiivi lõpuks on tänapäeva eesti kirjakeeles *-ga*. Ka Vestringil esineb vaid *-ga* käändelõpuna:

abbiga, auga, häga, hiltboga, hobiga, häüga 'häbiga', kelega, kurjaga, käega, marjaga, melega, nisaga, noaga, surmaga, süddamega, temmaga, walgega, tühhaga 'tühjaga', mega; hammastega, koormatega.

Küll on aga siingi kõrvalkaldeid tänapäeva tüvest:

1. Murdeti on *j* assimileerunud eelneva konsonandiga:

Polle nemmad harjund siin jääma Tühhaga

2. Tänapäeva astmeüldistuslikes sõnades on murdeti säilinud reeglipärased variandid:

Parrem on auga surra kui häüga ellada.

3. Järgsilbis esineb veel *o*:

Hiltboga kuub

Mitmus.

Eesti keele ajaloolise morfoloogia seisukohalt eristatakse järgmisi mitmusi:

i-, *a*-, *t*-, *e*-, *k*-, *se*-mitmus.

Vestringil esineb *i*-, *t*- ja *e*-mitmus. Alljärgnevalt võetakse need vaatluse alla.

1. *i*-mitmus.

Tänapäeva eesti keeles on *i*-mitmuslikud:

- a) genitiivivormid *kõigi*, *mõlemi*;
- b) partitiivivormid (*jalgu*, *käsi*, *tehti*, *mune* jne.);
- c) eelmistele toetuv nn. päris *i*-mitmus, s.o. käändevormid illatiivist alates (*põõsais*, *jalule*, *hambaita* jne.);
- d) mõned adverbid ja abisõnad (*kui*, *nii* jne.).

Siin on vaatluse alla võetud Vestringil esinev nn. päris *i*-mitmus, s.o. käändevormid alates illatiivist.

1.1. *i*-line mitmus esineb asesõnades:

endile, *teile*, *meil*, *neil*.

1.2. *i*-line vorm on ka sõnast *inniminne*.

Nemmad ei tunne häppe kül mitte Jummalast ega inimissist.

Ootuspärane on siin *i*-mitmus, kuid tüves esinev *i* *e* asemel on ilmselt murdeline nähtus.

1.3. *i*-line *silmist* langeb kokku tänapäeva keelega:

Minna olin 7 aastat silmist ärra.

Ich bin 7 Jahre blind gewesen.

1.4. Vestringil esineb *i* kõrval mitmuse tunnusena veel *u* (*o*). Tänapäeval

esineb *u* mitmusetüvena, kui kahe silbilise tüve esimeses silbis ei ole *u*-d ega *o*-d.

u-line mitmus esineb Vestringil vaid ühe sõna puhul:

Senni kui hing rindus on.

Rinnust pannakse kinni.

Paralleelsena esineb ka varem *o*-line variant, mis võib olla üles märgitud mõnelt teiselt murdealalt või on keelejuht lihtsalt kasutanud erinevates käänetes erinevaid mitmusetüvesid:

Temma hakkab (kargab) mo rindo.

2. *t*-mitmus.

t-elemendist pärinev mitmusetunnus esineb tänapäeva eesti kirjakeeles *d*-na mitmuse nominatiivis ja verbide mitmuse 3. pöördes ning *de*-, *te*-na mitmuse genitiivis ja teistes käänetes alates illatiivist.

Vestringil on mitmuse nominatiivis kasutusel 58-l juhul *-d* ning 16-l juhul *-t*. Võib vaid oletada, et tegemist on erinevate ortograafiliste variantidega või erinevate murdealadega.

Alates illatiivist esineb *t*-mitmus neljal korral:

ennestele, rindadele, hammastega, koormatega.

Kõik loetletud vormid vastavad tänapäeva kirjakeele reeglitele.

3. *e*-mitmus.

Tänapäeva eesti keeles on *e*-mitmus lubatud vaid kolmest sõnast: *jalg, silm, rind*.

Vestringil esineb sõna *rind* inessiivis:

Laps on rindes.

Keeleajalooliselt kujunes selline tüvi *ja7g* tüüpi sõnade mitmuse omastavas, kus mitmuse tunnus *-æn* on liitunud tüvevokaaliga. Kontraktsiooni tulemusena on tekkinud *e*-tunnusega vormid. Kirjakeeles esinevad sellised *e*-mitmuse vormid ainult nimetatud kolmes sõnas, murdeis aga leidub sellist *e*-mitmust tunduvalt rohkem.

VÖRDLUSASTMED.

1. Komparatiiv.

Tänapäeva eesti keeles moodustatakse komparatiiv genitiivi tüvest ja sellele lisatakse sufiks *-m*. Sellest reeglist kõrvalekaldumist esineb aga mitut tüüpi sõnade juures. Vestringil on sufiks liitunud alati omastava käände tüvele. Leitud sõnad esinevad ka erinevates käänetes:

arvamam, arwemmaks, arwemalle, hillisem, hullumaks, kallimaks, kangemaks/kangemmaks, laiam, surema, süggawamma, tuggewam, wannam, wannamaks, warrasem, wirgum, wäggewam, oigem.

Siingi esineb kõrvalekaldeid tänapäeva keelest. *sepp*-tüüpi sõnades asendub tüve *a* kompareerimisel *e*-ga, Vestringil on aga komparatiivi tunnus liitunud omastavale käände:

laiam.

Ka *pesa*-tüüpi kuuluvad sõnad muudavad tüvevokaali - *a* > *e*, Vestringil on siingi tüves *a*:

wannam, wannammaks.

Ühel juhul on veel vorm erinev tänapäevasest:

Hobbone on wirgum, tuggewam.

Samal sõnal esineb sõnaraamatus veel teinegi tüvevokaal:

Hobbosed on wirgad, illosad, heldet.

Võimalik, et sõnad on üles kirjutatud erinevatelt murdealadelt, kuigi vorm *wirgum* on levinud kõnekeeles tänapäevalgi.

2. Superlatiiv

Tänapäeva eesti keeles koosneb superlatiiv abisõnast *kõige* ja kesk- võrdest. Paljudest sõnadest on võimalik moodustada ka lühike ülivõrre.

Vestringi sõnaraamatus esineb *keige*-ülivõrre kahel korral, oma aja ortograafiaile vastavalt on abisõnaks *keige*:

keige emamal, keige laiem.

Mõlemad vormid vastavad tänapäeva keelele. Märkimist väärib see, et siin on tüvevokaaliks *e*, kuigi komparatiivis on antud *a* (*laiam*). Välistatud pole siin ka kirjaviga.

Kokkuvõte.

Selles peatükis on vaadeldud Vestringi sõnaraamaatus erinevaid erinevaid pöörd- ja käändsõnavorme.

Pöördsõnavormidest on lähemalt vaadeldud *ma*-infinitiivi käändelisi vorme (ei esine translatiivi), *da*-infinitiivi, *des*-gerundiivi, *nud*-, *tud*-, *v*-partitsiipi ja üheksat erinevat ajavormi.

Käändsõna puhul on analüüsitud ainsuse ja mitmuse genitiivi ning eraldi ülejäänud käändeid ja mitmust. Läbi töötatud osa ulatuses ei esinenud ainsuse terminatiiv ja essiiv, mitmuses ablatiiv, translatiiv, terminatiiv ja essiiv.

Lõpuks on esitatud veel võrdlusastmed. Lähemalt on peatükis analüüsitud tänapäeva eesti keelest erinevaid vorme (nii foneetiliselt kui grammatiliselt), aga püütud on ka leida põhjendusi murdelisest taustast.

Murdetaust.

Rääkides S.H.Vestringi eesti-saksa sõnaraamatu murdelisest taustast tasub märkida, et see on põhjaeesti murdest lähtuv sõnaraamat. Kuna Vestringi keel on siin väga rahvapärane, võib oletada, et keelejuhtideks olid tal eestlased. (Vaid harva esineb kunstlikke näiteid.) Seetõttu võib sõnaraamatut usaldada murdelise tausta selgitamisel.

Sõnavaraliselt toetub Vestringi vaieldamatult põhjaeesti murdele tugevate mõjutustega Lääne-Eestist ja saartelt. Läänemurde mõju on selatatav ka autori elukohaga, elas ta ju suurema osa elust Pärnumaal. Autori erilist suundumust põhjaeesti keelele näitab ka neljaleheküljeline sõnastik eraldi tartumurdeliste sõnadega sõnaraamatu lõpus.

Sõnaraamatu leksikaalset materjali on töö käigus võrreldud Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi murdesektori kartoteegiga. Siinkohal vajab märkimist, et see võrdlus ei saa anda absoluutset ülevaadet tõelisest sõnade levikust, sest palju sõltub murdekogujate suvast: koht, kuhu minnakse ekspeditsioonile, teemad ja sõnavara, mille piires räägitakse. Nii on kihelkondi, millest materjal hoopis puudub või on esindatud üksikute sõnanäidetega. Näiteks vaid ühe-kahe sedeliga (antud sõnavara piires) on esindatud näiteks Pühalepa, Jaani, Mihkli, Anna, Paide, Rapla kihelkond. Ilmselt on selline esinemas tingitud siiski murdeekspeditsioonide vähesusest nendesse paikadesse. Võrreldes teistega on aga eriti rohkesti esindatud sellised kihelkonnad, nagu Jämaja, Kihelkonna, Tori, Häädemeeste, Kuusalu, Koeru, Juuru, Järva-Madise, Lüganuse.

Järgnevas analüüsis on aluseks võetud 4 kriteeriumi, lähtudes sõnade esinemusest nimetatud kartoteegis.

1. On rida sõnu ja sõnaühendeid, mis on kartoteegist välja jäetud. Siia

alla kuuluvad tegevusnimed, hüüdsõnad, paljud asesõnad, kaassõnad, määrsõnad, aga samuti liitsidesõnad või muidu kinnistunud sõnaühendid, ühend- ja väjendverbid, võrdlusastmed.

Kõigil neil juhtudel on töö sõnastikus kasutatud märget *esinemus murretes puudub*.

2. Selle kõrval esineb ka rida sõnu, mis võiksid olla kartoteegis, kuid mis sealt puuduvad. Põhjusteks võivad olla nii sõna kitsam levik, vananenud kuju kui ka sõna teistsugune tähendus Vestringil. Näiteks *närri* 'kalatõke', *aia-pihha* 'pihtaed', *ask* 'kade', *ebba* 'ka mitte', *elbitis* 'hõõgumine', *erris* 'helm', *orrawas*, *hambuma* 'hammustama'. Ka sellistel juhtudel on sõnastikus märgitud, et *esinemus murretes puudub*. Selliseid sõnu on kokku 42.

3. Tihti esineb sõna väga paljudes murretes (siis ka üle kogu Eesti). Sel juhul pole murdeid eraldi loetletud. Siia alla võivad kuuluda täiesti igapäevased sõnad, näiteks

awwitama, *awwalik*, *hallastama*, *kurt*, *wihm*, *willi*,

aga ka sõnad, mille puhul pole nagu ootuspärane, et nad nii laialt levinud on, näiteks

armid 'veskitiivad', *akkas* 'terarikas'.

Tihti aitas ähmaseks jäänud tähendust mõista just seletus murdeist. Siin võis olla ühel sõnal ka mitu tähendust, sel juhul said kõrvale jäetud need, mille mõte langes ilmselt lahku Vestringi tõlkest. Eelnimetatud juhtude puhul on kasutatud märget *esinemus murretes üldine*. Selliseid märksõnu on 690.

4. Paljudel juhtudele esineb sõna vaid üksikutes kihelkondades. Sel juhul on sõnaühendi *esinemus murretes* ja kooloni järel need kihelkonnad loetletud. Seegi märke võib esineda kirjakeelele üpris võõraste sõnade puhul, näiteks

arwik 'harva esinev', *Haua Rahha*, *Erne Lestad*, *hingatama* 'hinge tagasi tõmbama'

aga ka päris igapäevaste sõnade juures, näiteks

horus, *hulgawissi* 'hulgawiisi', *assitama*.

Siinkohal võiks teha üldistuse just selliste sõnade esinemusest, mis olid märgitud kartoteegis vaid üksikute murrete all. Kuigi sõnaraamat on põhjäästikeelne, on siin väga palju sõnu, mis on omased kogu keelele, nii et ka Lõuna-Eestist, kaasa arvatud ka Lutsi ja Leivu murretest, võib siin kokku saada kaunis suure hulga esinemisjuhtumeid. Nii on Mulgi, Tartu ja Võru murde aladelt kõigist kihelkondadest kokku 328 esinemisjuhtu, saarte ja läänemurde üksikuid sõnu on kokku 433, kesk- ja idamurdealalt aga 421, kirde-eesti rannikumurdest 143.

Olgu siinkohal veel kord rõhutatud, et need sõnad, mis esinevad murdekartoteegis, ja need kihelkonnad on siiski suures osas murdekoguja valitud. Seetõttu ei saa see anda absoluutset pilti murdelisest taustast.

Küll võib aga mõningaid järeldusi teha ka lähtudes morfoloogilisest analüüsist, see aitaks ilmestada seda pilti.

Võrreldes põhjääesti ja lõunaeesti murdeile iseloomulikke jooni, võib siin välja tuua ilmse kaldumise just põhja suunas. Alljärgnevalt on esitatud olulisemad punktid.

1. Pluurali nominatiivis esineb *-t* või *-d* (lõunaeesti murdes oleks lõputa), näiteks

Jännesed, *kallamehhed*, *hääbelikkut*, *kohat*.

2. Illatiivi lõpuks on *-sse* (või *-se*) ja inessivis *-s* (Lõuna-Eestis puudub siin üldse *s*-element), näiteks

hunnikusse, *igasse*, *küllase*; *ahjus*, *meles*.

3. Komparatiivi tunnuseks on *-m* (mitte *-mp* või *-mb*), näiteks

awwaram, tuggewam, hillisem.

4. *da*-infinitiiwis on I pöördkonnas põhjääesti murdele omane tänapäeva kirjakeele kuju (lõunääesti murdes oleks näiteks *tuvva*): *wia, tua*.
5. Preesensi singulari 3.pööre indikatiivis on *b*-lõpuline põhjääesti murretes (seevastu Lõuna-Eestis on *p*-line või lõputa): *aitab, jättab*.
6. *nud*-partitsiibi tunnused on siin *-nut, -nud, -nt, -nd* (lõunääesti murdes oleks *-nu* või *n*-vormid, mida siin pole):

upponut, sanud, rägint, ärrahingand.

7. *tud*-partitsiibi tunnuseks on Vestringil *-tut, -dut* (kui Lõuna-Eestis oleks *-tu, -du, -t, -d*):

wastatut, todut.

Nagu näha, on kõik siin esitatud põhjääesti murdele iseloomulikud jooned omased Vestringi sõnaraamatule.

Siia võib lisada aga veel mõned jooned, mis esinevad sõnaraamatus ja mis on iseloomulikud just saarte ja läänemurdele:

1. Tugevas astmes inessiiv:

kurkus, udes, nälgas

2. Saarte murdele iseloomulik sisekaota tegijanimi:

andaja, wottaja.

3. Saarte murdele omased käskiva kõneviisi vormid

mīnga, saga

4. Läänemurdeline pikk vokaal esimeses silbis:

hoomseks

Kokkuvõtteks S.H.Vestringi eesti-saksa sõnaraamatu murdelise külje kohta võib öelda, et oma põhiosas toetub see põhjääesti murdele, olles samas ka tugevate saarte ja läänemurde mõjudega. Sellele viitab sedelite võrdlus KKI murdesektori kartoteegiga, aga eriti sõnavormide morfoloogilise analüüsi tulemusel tehtud üldistused.

Lühendid.

Murrakute (endiste kihelkondade) nimede lühendid:

Amb - Ambla	Luk - Luke
Ann - Anna	Lut - Lutsi
Ans - Anseküla	Lüg - Lüganuse
Aud - Audru	Mar - Martna
Emm - Emmaste	Mih - Mihkli
Hag - Hageri	MMg - Maarja-Magdalena
Han - Hanila	Muh - Muhu
Har - Hargla	Mus - Mustjala
Hel - Helme	Mär - Märjamaa
HJn - Harju-Jaani	Nis - Nissi
Hlj - Haljala	Noa - Noarootsi
Hls - Halliste	Nõo - Nõo
HMd - Harju-Madise	Ote - Otepää
Hää - Häädemeeste	Pai - Paide
Iis - Iisaku	Pal - Palamuse
Jaa - Jaani	Pee - Peetri
JJn - Järva-Jaani	Pha - Püha
JMd - Järva-Madise	Phl - Pühalepa
Juu - Juuru	Pil - Pilistvere
Jõe - Jõelähtme	PJg - Pärnu-Jaagupi
Jõh - Jõhvi	Plt - Põltsamaa
Jäm - Jämaja	Plv - Põlva
Jür - Jüri	Puh - Puhja
Kaa - Kaarma	Pär - Pärnu
Kad - Kadrina	Põi - Pöide
Kam - Kambja	Rak - Rakvere
Kan - Kanepi	Ran - Rannu
Kei - Keila	Rap - Rapla
Khk - Kihelkonna	Rei - Reigi
Khn - Kihnu	Rid - Ridala
Kir - Kirbla	Ris - Risti
KJn - Kolga-Jaani	Rõn - Rõngu
Kod - Kodavere	Rõu - Rõuge
Koe - Koeru	Räp - Rääpina
Kos - Kose	Saa - Saarde
Kra - Kraasna	San - Sangaste
Krj - Karja	Se - Setumaa
Krk - Karksi	Sim - Simuna
Krl - Karula	SJn - Suure-Jaani
Kse - Karuse	TMr - Tartu-Maarja
Ksi - Kursi	Tor - Tori
Kul - Kullamaa	Trm - Torma
Kuu - Kuusalu	Trv - Tarvastu
Kõp - Kõpu	Tõs - Tõstamaa
Käi - Käina	Tür - Türi
Kär - Kärla	Urv - Urvaste
Lai - Laiuse	Vai - Vaivara
Lei - Leivu	Var - Varbla
Lih - Lihula	Vas - Vastseliina
LNg - Lääne-Nigula	Vig - Vigala

Vil - Viljandi	Vor - Vormsi
VJg - Viru-Jaagupi	Võn - Võnnu
Vll - Valjala	Vän - Vändra
VMr - Väike-Maarja	Äks - Äksi
VNg - Viru-Nigula	

Wiedemanni sõnaraamatu kasutatud lühendid:

(d) Tartu ja Võru murre, ka lõunaeesti kirjakeel

- D Hiiumaa
 I Hiiu-, Saare- ja Muhumaa
 NW looderannik
 O Saaremaa
 P Pärnumaa põhjaeestiline osa
 S Viljandimaa lõunaosa lõunaeesti kõnekeelega ja põhjaeesti kooli- ja kirikukeelega
 SO põhjaeesti keelega Tartumaa osa
 SW Põhja-Eesti edelaosa (saared, Pärnu- ja Läänemaa, osa Harju- ja Järva- maast
 + vananenud sõnad, mis esinevad vanemates grammatikates ja sõnakogudes

Muud lühendid:

abes.	abessiiv	komp.	komparatiiv
abl.	ablatiiv	kond.	konditsionaal
ad.	adessiiv	neg.	negatiiv
all.	allatiiv	nom.	nominatiiv
el.	elatiiv	p.	pööre
ess.	essiiv	part.	partitiiv, partitsiip
g., genit.	genitiiv	pl.	pluural
ill.	illatiiv	perf.	perfekt
imp.	impertiiv	pr.	preesens
impers.	impersonaal	pret.	preteenitum
impf.	imperfekt	sg.	singular
ines.	inessiiv	superl.	superlatiiv
inf.	infinitiiv	term.	terminatiiv
kom.	komitatiiv	transl.	translatiiv

Kirjandus.

1. R. K a s i k, Eesti keele tuletusõpetus. Substantiivituletus, Tartu 1984.
2. R. K a s i k, Eesti keele tuletusõpetus. Verbituletus, Tartu 1990.
3. R. K a s i k, Eesti keele tuletusõpetus. Adjektiiv- ja adverb-
bituletus, Tartu 1992.
4. A. K a s k, Eesti keele ajalooline grammatika, I, Tartu 1967.
5. A. K a s k, Eesti kirjakeele ajalooost, I, Tartu 1970.
6. A. K a s k, Eesti murded ja kirjakeel, Tallinn 1984.
7. J. P e e b o, Pöördkonnad, Tartu 1987.
8. H. R ä t s e p, Eesti keele ajalooline morfoloogia, I, Tartu 1977.
9. H. R ä t s e p, Eesti keele ajalooline morfoloogia, II, Tartu 1979.
10. A. S a a r e s t e, Eesti keele mõisteline sõnaraamat, I, Stockholm, 1958.
11. A. S a a r e s t e, Eesti keele mõisteline sõnaraamat, II, Stockholm, 1959.
12. A. S a a r e s t e, Eesti keele mõisteline sõnaraamat, III, Stockholm, 1962.
13. A. S a a r e s t e, Eesti keele mõisteline sõnaraamat. Indeks, Stockholm, 1979.
14. V. T a u l i, Eesti grammatika, I, Uppsala 1972.
15. Võõrsõnade leksikon. Koostanud R. K l e i s, J. S i l v e t, E. V ä ä r i, Tallinn 1983.
16. Väike murdesõnastik, I. Toimetanud V. P a l l, Tallinn 1982.
17. Väike murdesõnastik, II. Toimetanud V. P a l l, Tallinn 1989.
18. F. J. W i e d e m a n n, Eesti - saksa sõnaraamat, Tallinn 1973.
19. õigekeelsussõnaraamat. Toimetanud R. K u l l i ja E. R a i e t, Tallinn 1976.

Kokkuvõte.

Selles töös on uuritud S.H.Vestringi käsikirjalist eesti-saksa sõnaraamatut. See raamat valmis 18.sajandi 20-30-ndatel ja kajastab hästi oma aja põhjaseesti keelt. Suures osas on mõju avaldanud ka autori kodukoha läänemurre.

Selle töö alguses on esitatud sõnastik, mis sisaldab 1124 märksõna ja, mis on valminud sõnaraamatu esimese 20 lehekülje põhjaliku sedeldamise tulemusena. Sõnu, mis neil lehekülgedel esines lauses, on võrreldud sõnaraamatu ülejäänud osaga ja sealt saadud andmed esitatud ka sõnastikus (seal on nimetatud sõnade puhul märksõna juures tärnike).

Esimeses suuremas peatükis *Tuletised* on vaadeldud kõiki läbitöötatud osas esinevaid tegusõna-, nimisõna-, omadussõna- ja määrsõnatuletisi. Verbituletuses esineb Vestringil 10 liidet, mille abil on moodustatud 91 tuletist.

Nimisõnatuletuses on sõnaraamatus esindatud 21 liidet ja nendega esineb 160 tuletist. Omadussõnatuletusest on sõnaraamatus 88 tuletist 15 liite abil. Määrsõnatuletuses esineb Vestringil aga 49 tuletist 8 erineva liite abil. Kokku on liiteid 54 ja erinevaid tuletisi 388. Analüüsitud on liidete kuju, tuletusmalli ja võrreldud neid tänapäevaga.

Teises peatükis *Sõnavormide ehitus ja kasutamine* püütakse analüüsida Vestringi sõnaraamatu läbi töötatud osas esinevaid erinevaid sõnavorme. Eraldi vaadeldakse pöörd- ja käändsõnu. Lähtutakse tänapäevasest grammatikast.

Pöörd sõnade all esitatakse järgnevate vormide vaatlus: *ma*-infinitiivi käändelised vormid (ei esine translatiivi), *da*-infinitiiv, *des*-gerundiiv, *nud*-partitsiip, *v*-partitsiip, personaali indikatiivi pree-

sensi positiiv, impersonaali indikatiivi preesensi positiiv, personaali indikatiivi preesensi negatiiv, impersonaali indikatiivi preesensi negatiiv, personaali indikatiivi imperfekt, impersonaali indikatiivi imperfekt, personaali imperatiivi positiiv, personaali imperatiivi negatiiv, personaali konditsionaali preesens.

Käändsõnade puhul vaadeldakse lähemalt järgmisi käändeid: ainsuse genitiiv, mitmuse genitiiv, ainsuse partitiiv, mitmuse partitiiv, illatiiv, inessiiv, elatiiv, allatiiv, adessiiv, ablatiiv, translatiiv, abessiiv, komitatiiv (puudub terminatiiv ja essiiv). Nende järel vaadeldakse eraldi sõnaraamatus esinevat mitmust - *i*-, *t*-, *e*-mitmust (ühtki vormi pole pluurali ablatiivis, translatiivis, terminatiivis ja essiivis).

Peatüki lõpus esitatakse veel Vestringi sõnaraamatus esinevaid võrdlusastmeid .

Alapeatükkides püütakse seletatda tänapäevast erinevaid vorme ning analüüsida erinevuste põhjust ja päritolu. Lähemalt analüüsitakse tänapäeva eesti keelest erinevaid vorme (nii foneetiliselt kui grammatiliselt) aga püütakse leida ka põhjendusi murdelisest taustast. Mitte alati pole see aga võimalik, siis tõstetakse erinevad vormid lihtsalt esile. Loetletud on kõik sõnaraamatu läbitöötatud osas esinevad vormid, vaid juhul kui neid oli väga palju, on näidatud ainult arv.

Peatükk *Murdetaust* teeb järeldusi paljude käsitletud vormide põhjal, samuti tehakse siin kokkuvõtte sõnastiku võrdlusest KKI murdesektori kartoteegiga.

Zusammenfassung

In dieser Arbeit wurde das handschriftliche Estnisch-Deutsches Wörterbuch von S.H.Vestring erforscht. Dieses Buch wurde in 20-er, 30-er Jahren des 18. Jahrhunderts verfaßt und drückt die nordestnische Sprache seiner Zeit aus. Mitgewirkt hat der Heimatsort des Autors mit seinem westlichen Dialekt.

Am Anfang dieser Arbeit ist das Wörterverzeichnis vorgelegt worden, das 1124 Stichwörter enthält. Es ist als Resultat des gründlichen Vernetzeln der ersten zwanzig Seiten entstanden. Die Wörter, die auf diesen Seiten in Sätzen vorkamen, wurden mit dem übrigen Teil des Wörterbuches verglichen und diese Angaben sind im Wörterverzeichnis mit einem Sternchen bezeichnet.

Im ersten Abschnitt *Die Derivate* sind die Verb-, Substantiv-, Adjektiv- und Adverbderivate betrachtet worden. Analysiert worden sind sowohl diese Affixformen als auch die Derivationmodelle und sie sind mit der gegenwärtigen estnischen Sprache verglichen worden.

Im zweiten Abschnitt *Die Struktur und der Gebrauch der Wortformen* sind verschiedene Verb- und Nomenformen unter der Betrachtung. Näher betrachtet sind die von der Gegenwartssprache unterschiedlichen Formen (sowohl phonetisch als auch grammatisch), aber man hat auch versucht aus dem dialektischen Hintergrund Begründungen zu finden.

Im Abschnitt *Der dialektische Hintergrund* wurden Schlüsse aus den vielen behandelten Formen gezogen. Hiermit werden auch die Angaben der Kartothek des Dialektensektors vom Institut der Sprache und Literatur mit den des Wörterbuches zusammenfassend verglichen.

Si sukord.

Sissejuhatus	2
Sõnastik	9
Tuletised	168
Tegusõnatuletus	169
Nimisõnatuletus	173
Omadussõnatuletus	182
Määrsõnatuletus	190
Kokkuvõte	193
Sõnavormide ehitus ja kasutamine	195
Pöörd sõna	196
<i>ma</i> -infinitiivi käändelised vormid	196
<i>da</i> -infinitiiv	298
<i>da</i> -infinitiivi inessiiv e. <i>des</i> -gerundiiv	201
<i>nud</i> -partitsiip	203
<i>tud</i> -partitsiip	207
<i>v</i> -partitsiip	209
Personaali indikatiivi preesensi positiiv	210
Impersonaali indikatiivi preesensi positiiv	212
Personaali indikatiivi preesensi negatiiv	213
Impersonaali indikatiivi preesensi negatiiv	214
Personaali indikatiivi imperfekt	215
Impersonaali indikatiivi imperfekt	217
Personaali imperatiivi positiiv	218
Personaali imperatiivi negatiiv	220
Personaali konditsionaali preesens	221
Käändsõna	222
Ainsuse genitiiv	222
Mitmuse genitiiv	224
Ainsuse partitiiv	225
Mitmuse partitiiv	227
Illatiiv	229
Inessiiv	231
Elatiiv	232
Allatiiv	233
Adessiiv	235
Ablatiiv	236
Translatiiv	237
Abessiiv	238
Komitatiiv	239
Mitmus	240
<i>f</i> -mitmus	240
<i>t</i> -mitmus	241
<i>e</i> -mitmus	241
Võrdlusastmed	243
Kokkuvõte	245
Murdetaust	246
Lühendid	250
Kirjandus	252
Kokkuvõte	253
Zusammenfassung	255